

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Ekonomika neziskových organizací

Distanční studijní text

Karin Gajdová

Karviná 2020

- Obor:** Ekonomie, ekonomika, společenská věda, služby, neziskové organizace.
- Klíčová slova:** Národní hospodářství, neziskový sektor, ziskový sektor, neziskové organizace, sektor domácností, veřejný sektor, spolky, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, fundace, nadace, nadační fond, církve, náboženské společnosti, dobrovolnictví, fundraising, marketing neziskových organizací, management neziskových organizací.
- Anotace:** Distanční studijní opora je určena pro studenty bakalářské formy studia na fakultách ekonomického zaměření. Text zahrnuje osm kapitol a obsahuje základní poznatky z oblasti ekonomiky nestátních neziskových organizací. Základem je celostní přístup k oblasti neziskových organizací, kdy je text strukturován tak, že se začíná od obecných pravidel a východisek neziskového sektoru a národního hospodářství a postupuje se ke konkrétním podobám nestátních neziskových organizací. Distanční studijní opora je zaměřena na základní charakteristiky neziskových organizací v užším a širším smyslu. Text seznamuje s principy fungování neziskových organizací. Objasňuje jejich význam ve společnosti a národním hospodářství. Součástí je také bližší seznámení s konkrétními podobami nestátních neziskových organizací, jako jsou spolky, obecně prospěšné společnosti, fundace (nadace a nadační fond) a církve a náboženské společnosti. Distanční studijní opora nabízí také možnost zorientovat se v možnostech financování nestátních neziskových organizací. V závěru distanční studijní opory jsou charakterizovány specifika managementu a marketingu neziskových organizací a jejich vztahy s ostatními sektory národního hospodářství (s komerčním sektorem a veřejným sektorem).

Autor: **Ing. Karin Gajdová, Ph.D.**

Obsah

ÚVODEM.....	7
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	8
1 NEZISKOVÝ SEKTOR A NEZISKOVÉ ORGANIZACE V NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ.....	9
1.1 Vymezení neziskového sektoru.....	10
1.1.1 Členění národního hospodářství podle principu financování	11
1.1.2 Členění národního hospodářství podle Pestoffa	12
1.1.3 Vztahy mezi sektory národního hospodářství.....	15
1.2 Opodstatněnost existence neziskových organizací	15
1.2.1 Opodstatněnost svobody sdružování.....	17
1.3 Teorie neziskových organizací.....	20
1.3.1 Teorie vládních a tržních selhání	20
1.3.2 Teorie informační asymetrie	21
1.3.3 Teorie státu blahobytu.....	22
1.3.4 Teorie vzájemné závislosti.....	22
2 VEŘEJNÉ A NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	26
2.1 Definice neziskových organizací	28
2.1.1 Základní vlastnosti nestátních neziskových organizací	28
2.2 Typologie neziskových organizací.....	30
2.2.1 Členění neziskových organizací podle právní normy	30
2.2.2 Členění neziskových organizací podle charakteru poslání	32
2.2.3 Členění neziskových organizací podle předmětu činnosti.....	32
2.2.4 Členění neziskových organizací podle kritéria zakladatele	33
2.2.5 Členění neziskových organizací podle kritéria financování	34
2.2.6 Členění nestátních neziskových organizací podle jejich funkce.....	34
3 SPOLKY A OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI	38
3.1 Spolky.....	39
3.1.1 Důvody vytváření spolků	40
3.1.2 Právní úprava spolku.....	40
3.1.3 Základní úvodní informace o spolku	41
3.1.4 Činnost spolku	42

3.1.5	Založení spolku.....	43
3.1.6	Orgány spolku.....	45
3.1.7	Zánik spolku.....	45
3.2	Obecně prospěšné společnosti.....	46
3.2.1	Právní úprava obecně prospěšné společnosti.....	46
3.2.2	Hospodaření obecně prospěšné společnosti.....	47
3.2.3	Založení obecně prospěšné společnosti.....	47
4	FUNDACE.....	51
4.1	Fundace.....	52
4.1.1	Právní úprava fundace.....	53
4.1.2	Historický vývoj.....	54
4.1.3	Typologie fundací.....	55
4.1.4	Struktura fundací.....	55
4.2	Nadace.....	56
4.2.1	Účel nadace.....	56
4.2.2	Obecně prospěšný cíl.....	56
4.2.3	Založení nadace.....	57
4.2.4	Statut nadace.....	58
4.2.5	Změna účelu nadace.....	59
4.2.6	Vklady do nadace.....	59
4.2.7	Majetek nadace a nadační kapitál.....	60
4.2.8	Nadační příspěvek a nadační dar.....	60
4.2.9	Podmínky hospodaření.....	60
4.2.10	Orgány nadace.....	61
4.2.11	Změna právní formy nadace na nadační fond.....	61
4.3	Nadační fond.....	62
4.3.1	Založení nadačního fondu.....	63
4.3.2	Výhody nadačního fondu.....	63
4.3.3	Orgány nadačního fondu.....	64
4.3.4	Zánik a změna nadačního fondu.....	64
5	CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI.....	67
5.1	Círky a náboženské společnosti.....	69
5.1.1	Definice.....	69

5.1.2	Postavení církve a náboženských společností.....	70
5.1.3	Podmínky vzniku a působení církve a náboženských společností.....	71
5.1.4	Registrované církve a náboženské společnosti	71
5.1.5	Práva a povinnosti církví a náboženských společností	73
5.1.6	Evidované právnické osoby	76
5.1.7	Církevní školství	76
5.1.8	Zdroje financování a lidské zdroje.....	77
6	DOBROVOLNICTVÍ, FINANCOVÁNÍ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ A FUNDRAISING.....	80
6.1	Dobrovolnictví	81
6.1.1	Aktéři v dobrovolnictví.....	83
6.1.2	Dobrovolnická služba	83
6.2	Financování nestátních neziskových organizací	85
6.2.1	Zdroje financování	85
6.2.2	Veřejné zdroje financování	85
6.2.3	Neveřejné zdroje financování	87
6.2.4	Daňové asignace	87
6.3	Fundraising.....	89
6.3.1	Pravidla fundraisingu	90
6.3.2	Dárci.....	91
7	MANAGEMENT A MARKETING NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	95
7.1	Management neziskových organizací	96
7.1.1	Znaky managementu v neziskových organizacích	96
7.1.2	Znaky specifického poslání managementu neziskové organizace.....	97
7.1.3	Charakteristika statků a potřeb zákazníků neziskové organizace	97
7.1.4	Efektivnost poskytovaných služeb neziskových organizací	98
7.1.5	Fáze manažerského cyklu	98
7.1.6	Kontrola v neziskových organizacích.....	99
7.2	Marketing v neziskových organizacích.....	99
7.2.1	Specifika marketingu neziskových organizací.....	100
7.2.2	Marketingový plán – postup	100
7.2.3	Marketing služeb.....	101
7.2.4	Pozitiva marketingu neziskových organizací.....	101
7.2.5	Negativa marketingu neziskových organizací	101

8	NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE A VZTAH S VEŘEJNOU SPRÁVOU A KOMERČNÍM SEKTOREM	104
8.1	Vztah nestátních neziskových organizací a veřejná správa	105
8.1.1	Nestátní neziskové organizace a vládní neziskové organizace.....	106
8.1.2	Předpoklady nestátních neziskových organizací k efektivnosti.....	106
8.1.3	Předpoklady samosprávních organizací k efektivnosti.....	106
8.1.4	Standardizace veřejných služeb	107
8.1.5	Modely vztahu státu k nestátním neziskovým organizacím	107
8.1.6	Instituce pro spolupráci státní správy a nestátních neziskových organizací 107	
8.1.7	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace	107
8.1.8	Asociace nestátních neziskových organizací v České republice	108
8.1.9	Poradní aktivity nestátních neziskových organizací	108
8.1.10	Klíčové problémy spolupráce krajů a NNO.....	109
8.2	Vztah neziskových organizací a komerčního sektoru	110
8.2.1	Principy rozdělování výsledného produktu	111
8.2.2	Vztah ziskového a neziskového sektoru	111
	LITERATURA	114
	SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY	116
	PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	117

ÚVODEM

Distanční studijní text provádí studenta základními informacemi v oblasti ekonomiky neziskových organizací a podporuje zvýšení znalostí a vědomostí studentů v dané oblasti. Distanční studijní text *Ekonomika neziskových organizací* je určen primárně pro studenty předmětu Ekonomika neziskových organizací, který je vyučován na Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné, Slezské univerzity v Opavě.

Distanční studijní text *Ekonomika neziskových organizací* je určen pro studenty na bakalářském stupni studia a předpokládá se, že student se seznamuje s touto problematikou poprvé, popřípadě má pouze nějaké základní znalosti z této oblasti. Pokud má student určité rozšířené znalosti týkající se neziskových organizací, tak to je pro něj jistá výhoda. Daný text provede studenta od základních předpokladů a pojmů po konkrétnější podoby fungování nestátních neziskových organizací. Očekává se, že student bude alespoň schopen představit si souvislosti teoretických východisek s praktickými, které zná z běžného života (jistě se již někdy setkal s určitými formami neziskových organizací apod.).

Základní obsah textu týkající se *ekonomiky neziskových organizací* je doplněn o prvky, které nahrazují působení učitele. V textu je k dispozici několik základních distančních prvků, které umožní snadnější orientaci v dané problematice. V úvodu každé kapitoly je představen *rychlý náhled kapitoly*, *cíle kapitoly* (co bude student umět po prostudování dané části apod.) a *klíčová slova kapitoly*. Následuje výkladová část projednávající základní informace týkající se dané problematiky. A v závěru každé kapitoly je stručné *shrnutí* probrané oblasti.

Výkladová část textu je místy přerušena dalšími distančními prvky, kdy se autor snaží o zdůraznění a nutnost zapamatování si určitých částí a pojmů. Jedná se o prvky jako „*Definice*“ (pro zdůraznění definice pojmu), „*Kontrolní otázka*“ (pro zamyšlení se nad daným problémem), „*K zapamatování*“ (pro zvýraznění důležitých souvislostí), „*Další zdroje*“ (kde je uveden odkaz na další zdroje pro případ, že by student měl zájem o detailnější prostudování dané oblasti z jiných zdrojů), „*Pro zájemce*“ (pro zpestření, aktuální informace, detailnější informace, které však nejsou nutné k zapamatování), „*Průvodce studiem*“ (místo pro uvedení souvislostí a nástin dalšího postupu studiem, používá se kdykoli je to vhodné jako při reálné přednášce). V závěru jednotlivých kapitol pak jsou k dispozici prvky jako „*Otázky*“ a „*Odpovědi*“ (testové otázky a odpovědi, které však nebudou součástí závěrečného testu předmětu, ale slouží pro studenta a jeho autoevaluaci nabytých vědomostí) a poslední „*Samostatný úkol*“ (kdy je student nabádán k zjištění si aktuálních faktů a dat týkající se dané oblasti apod.).

Distanční studijní text *Ekonomika neziskových organizací* je vytvořen na základě podkladů odborných zdrojů (monografií, knih, článků, internetových zdrojů, zákonů apod.), které se touto oblastí zabývají. Veškeré zdroje použité pro vytvoření tohoto studijního textu jsou pak k dispozici v závěru v seznamu použité literatury.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Student se v rámci samostatného studia textu studijní opory *Ekonomika neziskových organizací* seznámí se specifickou oblastí neziskového sektoru, konkrétně se soukromým neziskovým sektorem, který zahrnuje nestátní neziskové organizace. Někdy také označované zkratkou NNO. Studijní opora *Ekonomika neziskových organizací* se snaží seznámit studenta s danou problematikou postupně, nejdříve tedy s obecnými přístupy neziskového sektoru a postupně se přesune do problematiky nestátních neziskových organizací.

V první kapitole *Neziskový sektor a neziskové organizace v národním hospodářství* se tedy student seznámí se zařazením neziskového sektoru do národního hospodářství. V textu jsou k dispozici také jednotlivá schémata, která znázorňují strukturu národního hospodářství pro jasnější představu rozdělení jednotlivých sektorů.

V druhé kapitole *Veřejné a nestátní neziskové organizace* jsou představeny základní vlastnosti a východiska veřejných a nestátních neziskových organizací. Rovněž je zde uvedeno několik různých členění neziskových organizací. A také se student seznámí s jednotlivými typy neziskových organizací v ČR.

V dalších kapitolách se student naučí základní informace o konkrétních hlavních nestátních neziskových organizacích. Jedná se o kapitolu třetí „*Spolky a obecně prospěšné společnosti*“, kapitolu čtvrtou „*Fundace*“ a kapitolu pátou „*Círky a náboženské společnosti*“.

Šestá kapitola se zabývá oblastí, která s neziskovými organizacemi úzce souvisí. Jedná se o kapitolu s názvem „*Dobrovolnictví, financování nestátních neziskových organizací a fundraising*“, kde se student seznámí s legislativními a jinými principy dobrovolnických aktivit. V rámci šesté kapitoly se přechází na možnosti financování nestátních neziskových organizací a na fundraising, který je úzce spjat se získáváním finančních příspěvků pro neziskové organizace.

Předposlední, sedmá kapitola „*Management a marketing neziskových organizací*“ se snaží seznámit studenta se specifickými způsoby marketingového řízení a se specifickými způsoby managementu v rámci nestátních neziskových organizací.

Závěrečná část studijní opory se zaměřuje na vztahy nestátních neziskových organizací vůči ostatním sektorům v národním hospodářství. Jedná se o „*Nestátní neziskové organizace a vztah s veřejnou správou a komerčním sektorem*“.

Po prostudování studijního textu *Ekonomika neziskových organizací* a jeho jednotlivých výše uvedených částí se bude student orientovat dostatečně v této celé problematice nestátních neziskových organizací.

1 NEZISKOVÝ SEKTOR A NEZISKOVÉ ORGANIZACE V NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Základní soustavou hospodářských subjektů je národní hospodářství, které se zabývá různorodou činností. Do soustavy národního hospodářství patří jednotlivé sektory, mezi kterými je také sektor neziskový soukromý, na který je tento předmět zaměřen. V dané kapitole je uvedeno členění národního hospodářství – dva způsoby členění – podle Pestoffa a podle principu financování. Dále je zde vysvětlení opodstatněnosti existence neziskových organizací a opodstatnění svobody sdružování. Kapitola je završena jednotlivými teoriemi neziskových organizací.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- základní pojmy jako jsou národní hospodářství, ziskový sektor, neziskový sektor, veřejný sektor, soukromý sektor, sektor domácností, pak také členění podle principu financování, členění podle Pestoffa a teorie neziskových organizací.

Získáte:

- znalosti základního členění národního hospodářství
- schopnosti zorientovat se v jednotlivých sektorech národního hospodářství
- znalosti jednotlivých forem členění národního hospodářství
- znalosti opodstatněnosti existence neziskových organizací
- schopnosti vyjádřit se k důležitosti svobody sdružování

Budete schopni:

- zařadit neziskový sektor do národního hospodářství
- definovat jednotlivé sektory národního hospodářství
- charakterizovat jednotlivé sektory na základě trojúhelníkového rozdělení podle Pestoffa
- vysvětlit důležitost existence neziskových organizací
- vysvětlit důležitost existence svobod sdružování
- vyjmenovat a vysvětlit jednotlivé teorie neziskových organizací

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Tato kapitola je obsáhlejší než kapitoly následující, jelikož je stěžejní pro ujasnění si dalších oblastí neziskových organizací. Tudiž také se předpokládá, že čas potřebný ke studiu této kapitoly bude delší než u jiných kapitol tohoto distančního studijního textu.

Je zde předpoklad vyhradit si čas potřebný ke studiu kapitoly v délce cca 2 hodiny.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Národní hospodářství, ziskový sektor, neziskový sektor, veřejný sektor, soukromý sektor, sektor domácností, občanská společnost, svoboda sdružování, teorie vládních a tržních selhání, teorie informační asymetrie, teorie státu blahobytu, teorie vzájemné závislosti.

Pro pochopení principů, na kterých neziskové organizace fungují a proč vlastně existují, je určité důležité znát vymezení prostoru, který je jim určen v rámci národního hospodářství. Národní hospodářství je v podstatě určitá soustava hospodářských subjektů, kteří se zabývají různorodou činností a nacházejí se na území určitého státu a stát je řídí.

Jedná se tedy o konkrétní vymezení mantinelů, ve kterých mohou organizace vyvíjet svou činnost a při tom plnit svá poslání ve vztahu k občanské společnosti, kterou pomáhají sblížovat, kultivovat a ve které podporují demokratické principy jejího fungování.

DEFINICE – NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

Národní hospodářství je soustava hospodářských subjektů (podnik a občan), kteří se zabývají různorodou činností a nacházejí se na území určitého státu a stát je řídí. Základní funkcí národního hospodářství je uspokojovat rostoucí potřeby celé společnosti.

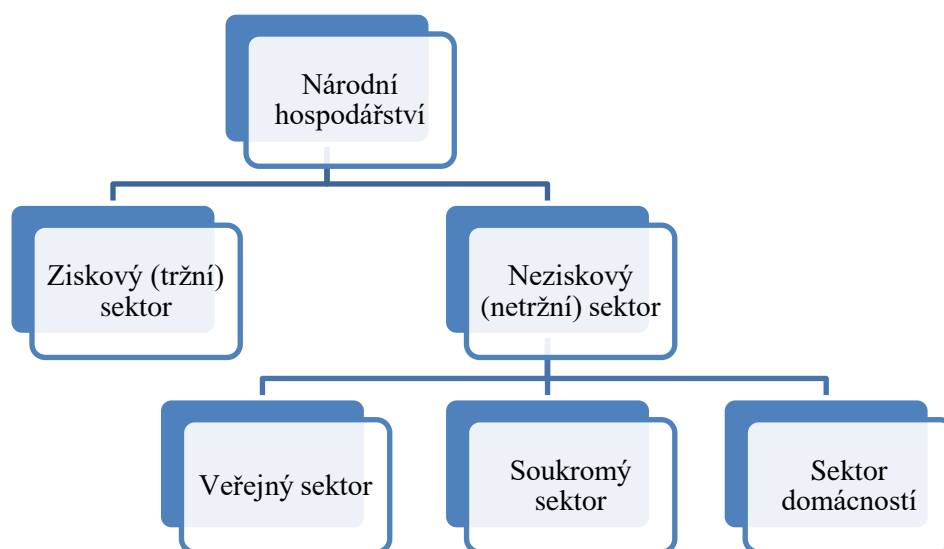
1.1 Vymezení neziskového sektoru

V odborné literatuře je uváděna celá řada kritérií, podle kterých je možné národní hospodářství členit a vymezit si roli neziskového sektoru. V rámci vymezení základních členění jsou mezi ně považovány tyto:

- členění podle principu financování
- čtyřsektorové členění podle Pestoffa.

1.1.1 ČLENĚNÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ PODLE PRINCIPU FINANCOVÁNÍ

Nejprve je vhodné podívat se na základní členění národního hospodářství a to podle principu financování. Toto členění je v jádru věci velice jednoduché a logické. Níže je uvedeno schéma, které znázorňuje jednotlivé vazby jednotlivých sektorů na sebe navzájem. Na základě toho pak je možné ujasnit si jednotlivé charakteristiky sektorů a závislosti daných sektorů na ostatních sektorech národního hospodářství.

Obrázek 1: Členění národního hospodářství podle principu financování

ZISKOVÝ (TRŽNÍ) SEKTOR

- Část národního hospodářství, která je financována z prostředků získaných subjekty ziskového sektoru z prodeje statků, které buď produkují, nebo distribuují, a to za tržní cenu, která se na trhu vytváří na základě vztahu nabídky a poptávky
- *Cílem* ziskového sektoru a tudíž i organizací, které v jeho rámci fungují, je *zisk*.

NEZISKOVÝ (NETRŽNÍ) SEKTOR

- Část národního hospodářství, ve které subjekty v ní fungující a produkující statky získávají prostředky pro svoji činnost cestou *přerozdělovacích procesů*, jejichž principy jsou podrobně popsány a zkoumány prostřednictvím veřejných financí
- *Cílem* neziskového sektoru není zisk ve finančním vyjádření, ale přímé dosažení užítku, který má zpravidla podobu *veřejné služby*
- S neziskovým (netržním) sektorem je spojena řada předností, ale také řada problémů

Neziskový (netržní) sektor se dělí dále:

- Veřejný sektor
- Soukromý sektor
- Sektor domácností

NEZISKOVÝ VEŘEJNÝ SEKTOR

- část neziskového sektoru, která je *financována z veřejných financí*
- je řízen a spravován veřejnou správou
- rozhoduje se v ní veřejnou volbou a podléhá veřejné kontrole
- *cílem* je poskytování *veřejné služby*

NEZISKOVÝ SOUKROMÝ SEKTOR

- také znám jako „třetí sektor“
- část národního hospodářství, která je *financována ze soukromých financí* (ale *příspěvek z veřejných financí se nevylučuje* - je tedy možné také využívat různé dotace, granty, které jsou daným příspěvkem z veřejných financí.), tedy financí soukromých fyzických a právnických osob, které se rozhodly vložit své soukromé finance do konkrétní, předem vymezené produkce nebo distribuce statků, aniž by očekávaly, že jim tento vklad přinese finančně vyjádřený zisk.
- *cílem* není zisk, ale *přímý užitek*

SEKTOR DOMÁCNOSTÍ

- má v rámci národního hospodářství významnou roli svým začleněním do koloběhu finančních toků a vstupem na trh produktu, faktorů a kapitálu
- z pohledu teorie a praxe ekonomiky a řízení neziskových organizací má tento sektor význam pro formování občanské společnosti, jejíž kvalita je určující zpětně pro kvalitu těchto organizací.

1.1.2 ČLENĚNÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ PODLE PESTOFFA

Členění národního hospodářství podle švédského ekonoma Victora A. Pestoffa rozděluje národní hospodářství prostřednictvím znázornění na ploše trojúhelníku, do kterého jsou postupně zakreslovány základní bloky, které následně vytváří jednotlivé sektory.

Toto uspořádání má jisté výhody, kterými jsou mimo jiné i to, že se z konečné podoby trojúhelníku dají vyčíst základní charakteristiky organizací, které v jednotlivých sektorech působí.

Obrázek 2: Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Schéma logicky znázorňuje uspořádání jednotlivých sektorů, jejich vzájemné podobnosti a charakteristiky. Rozklad jednotlivých ploch má jen symbolický význam, velikosti ploch by mohly být kvantifikovány jen při zajištění určitých statistických údajů.

Trojúhelník představuje celé národní hospodářství. Národní hospodářství je v daném schématu rozděleno třemi základními přímkami. Pestoff člení plochu trojúhelníku podle tří kritérií, kterými je kritérium vlastnictví, kritérium financování, kritérium míry formalizace. Toto dělení dle kritéria pak určuje jednotlivé charaktery jednotlivých sektorů:

- *Kritérium vlastnictví* – sektor veřejný a sektor soukromý, neboli kým je organizace založena, vlastněna či provozována. Jde vlastně o problematiku hlediska, převážně vlivem nejasných právních úprav.
- *Kritérium financování* – sektor ziskový a neziskový. Rozhodující je účel, za kterým je organizace založena.
- *Kritérium míry formalizace* – sektor formální a neformální. Určujícím hlediskem je, zda se jedná o právnickou osobu nebo ne. Právnické osoby mají formální charakter. Oproti tomu např. sektor domácností má čistě neformální charakter.

Nestátní neziskové organizace jsou umístěny v daném schématu uprostřed. Leží mezi firmami, státním sektorem a domácnostmi. Nestátní neziskové organizace mohou být prostředníkem mezi těmito ostatními skupinami. Mohou například existovat nestátní neziskové organizace, které hájí práva spotřebitelů vůči firmám nebo nestátní neziskové organizace sledující transparentnost veřejných zakázek mezi státem a firmami. Tam, kde může

dojít k určité nerovnováze v rámci vzájemných vztahů jednotlivých sektorů, naskýtá se prostor pro vznik nestátní neziskové organizace, která může na danou situaci reagovat.

Hranice mezi sektory jsou velmi neurčité, jednotlivé faktory se navzájem ovlivňují a dokonce prolínají. A to je určitá realita - *smíšené a hraniční organizace*. V oblasti smíšených a hraničních organizací je velký počet organizací.

Hraniční organizace je možné také vidět v daném schématu. Ty představují určitý přechodový typ a jsou na pomezí jednoho z kritérií. Příkladem může být uvedena soukromá střední škola. Soukromá střední škola je svým posláním součástí veřejného sektoru, ale má soukromý charakter (vlastněna soukromou osobou) a přitom je z části financována z veřejných financí. Dalším zvláštním příkladem hraniční organizace je státní podnik, který byl zřízen některou institucí veřejného sektoru a přitom za účelem podnikání. A obhospodařuje státní majetek. Do sektoru domácností zasahuje soukromý neziskový sektor tak, že se pro jím realizované činnosti a poslání vytváří seskupení (nelze užít název organizace, či instituce), které mají neformální charakter, tj. nebyly založeny či zřízeny podle platné legislativy. Většinou jde o spolky s charitativním zaměřením, případně se zaměřením na využití volného času dětí a mládeže. Mohou to být i neformální spolky, které mimo dosah legislativy hájí zájmy určité skupiny či komunity občanů. V západní odborné literatuře jsou tyto spolky nazývány sousedské nebo rodinné. Do sektoru ziskového, tržního, zasahuje soukromý neziskový sektor tak, že své neziskové aktivity realizuje s využitím dostupných právních forem např. podle obchodního zákoníku. Tak mohou být zakládány akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a družstva s posláním realizovat poslání v oblasti charity, vzdělávání, sportu a podobně. Právě tyto hraniční organizace jsou prostorem, kde může dojít k odklonu od neziskového poslání ve prospěch komerčních aktivit, často s poukazem nutnosti zajišťování prostředků pro chod organizace. V konečné fázi tak může dojít k částečnému či úplnému odklonu pozornosti od poslání nestátních neziskových organizací či daných klientů, pro které nestátní nezisková organizace funguje.

Dále mohou existovat takzvané *smíšené organizace*, jde například o situaci, kdy stát předá části odpovědnosti např. za poskytování určitých služeb neziskovým organizacím.

S využitím Pestoffova uspořádání národního hospodářství je možné charakterizovat organizace, které působí v jednotlivých sektorech a uspořádat do následující tabulky.

Tabulka 1: Charakteristika organizací dle uspořádání národního hospodářství

<i>Sektor</i>	<i>Charakteristika organizací sektorů</i>
<i>Ziskový soukromý sektor</i>	Ziskové, formální, soukromé (privátní)
<i>Neziskový veřejný sektor</i>	Neziskové, formální, veřejné
<i>Neziskový soukromý sektor</i>	Neziskové, formální, soukromé
<i>Sektor domácností</i>	Neziskové, neformální, soukromé

1.1.3 VZTAHY MEZI SEKTORY NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Z výše uvedených schémat, ať už ze schématu podle principu financování, tak ze schématu podle Pestoffa je možné si udělat představu o určitých vztazích mezi danými sektory. Pro nás jsou zásadní vazby a vztahy, které mohou vzniknout mezi jednotlivými sektory versus neziskový soukromý sektor.

STÁT (VLÁDA) VS. TŘETÍ SEKTOR (NEZISKOVÝ SOUKROMÝ SEKTOR)

- Vztahy mezi těmito sektory mají např. formu přesunu finančních zdrojů, ať už formou dotací, grantů, anebo nepřímou cestou formou daňových úlev.
- Stát zde samozřejmě také působí jako určitý regulátor a tento sektor ovlivňuje svými regulačními opatřeními.

SOUKROMÝ ZISKOVÝ SEKTOR (FIRMY) VS. TŘETÍ SEKTOR (NEZISKOVÝ SOUKROMÝ SEKTOR)

- Vztahy organizací třetího sektoru k soukromému ziskovému sektoru mohou mít např. formu sponzorství. Firmy se velice často rozhodují o podpoře a sponzorování určitých neziskových organizací, které jsou jim svou činností blízké.
- Oba tyto typy organizací mohou být také vzájemnými konkurenty, co se týče hlavní činnosti, ale také např. co se týče získávání zdrojů z veřejných rozpočtů.
- Konkurenční firmy se mohou např. domáhat podobných výhod (např. daňových), jako přísluší neziskovým organizacím s podobným zaměřením a posláním.

DOMÁCNOSTI VS. TŘETÍ SEKTOR (NEZISKOVÝ SOUKROMÝ SEKTOR)

- Domácnosti, resp. neformální sektor, jsou do činnosti organizací také velmi úzce zapojeny, neboť jsou pro třetí sektor životně důležitým zdrojem.
- Domácnosti jsou určitým zásobníkem peněžních prostředků (lidé mnohdy přispívají na činnosti neziskových organizací, kupují jejich produkty a služby apod.), ale především jsou také domácnosti určitým zásobníkem dobrovolníků, bez jejichž participace (účasti) by se třetí sektor nikdy nemohl plně rozvinout. Dobrovolníci jsou velice významným článkem pro realizaci činnosti neziskových organizací.
- Navíc má neformální sektor jakousi roli klienta, který nakupuje a spotřebovává služby poskytované třetím sektorem, ale také platí členské, popř. uživatelské poplatky a hlavně přispívá na tento sektor svými daněmi.

1.2 Opodstatněnost existence neziskových organizací

Je důležité si ujasnit opodstatněnost existence neziskových organizací a k tomu napomůže vyjasnění si základních pravidel a ekonomických teorií, které k neziskovým organizacím patří.

Nyní si ujasníme jednotlivé důležitosti neziskových organizací, a jak jsou podstatné neziskové organizace jak veřejné tak nestátní. Spolu s tím si vytyčíme základní rozdíl mezi nimi. Přejdeme k opodstatněnosti svobody sdružování, která je důležitá pro vznik jakýchkoliv organizací. A v závěru se podíváme na ekonomické teorie neziskových organizací, které udávají určitý základní rámec, proč vlastně tyto organizace jsou tak podstatné a jak se na ně můžeme dívat z pohledu ekonomických teorií.

Základní *rozdíl* mezi neziskovým veřejným sektorem a neziskovým soukromým sektorem je:

- neziskové organizace působící ve *veřejném neziskovém sektoru* zabezpečují převážně realizaci výkonu veřejné správy (organizační složky státu a územních celků a některé příspěvkové organizace)
- neziskové organizace působící v *soukromém neziskovém sektoru* stojí převážně mimo dosah veřejné správy.

Opodstatnění veřejných neziskových organizací je dáno jejich posláním, tj. podílením se na výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu či obce.

Opodstatnění soukromých neziskových organizací vychází z principu sebeřízení společnosti, což představuje schopnost určitého společenství lidí žijících a spolupracujících ve vymezeném prostoru organizovat a vzájemně usměrňovat své jednání. Jde o podílení se na veřejné politice v rámci občanské společnosti.

Oba výše uvedené typy neziskových organizací však v národním hospodářství mají významnou roli a působí na formování celé občanské společnosti. *Občanská společnost*, její formování, struktura, zvyky, kultura a jiné je základem každé ekonomiky země a základem charakteru jednotlivých států. Jedná se o určitý mírně abstraktní pojem, který zahrnuje veškeré organizace, sdružující občany na dobrovolné bázi. Může být vymezena také jako organizované aktivity občanů, které nejsou spojeny se státními strukturami nebo komerčními organizacemi. Jednu z možných definic občanské společnosti nabízí britský politolog Gordon White.

DEFINICE – OBČANSKÁ SPOLEČNOST

Občanská společnost je přechodnou oblastí umístěnou mezi státem a rodinou, která obsahuje organizované skupiny či sdružení, které jsou oddělené od státu, těší se jisté míře autonomie ve vztahu k státu a jsou vytvořené dobrovolně členy společnosti s cílem ochraňovat nebo rozšiřovat svoje zájmy, hodnoty nebo identity

Jedná se tedy o hlavní důvod a příčinu, proč se občané sdružují a seskupují do různých typů neziskových organizací, jde jim o formování své vlastní (sobě blízké) občanské společnosti. K tomu, aby mohly vznikat formální, ale také neformální, organizace v rámci občanské společnosti je nutné, aby existovala určitá *svoboda sdružování*.

1.2.1 OPODSTATNĚNOST SVOBODY SDRUŽOVÁNÍ

Svoboda sdružování se tak stává jednou ze základních svobod demokratického státu. Konkrétně lze opodstatnění svobody sdružování shrnout do následujících šesti bodů.

1. Svoboda sdružování je vyrovnávacím závažím principu demokracie
2. Svoboda sdružování jako forma účasti na moci
3. Svoboda sdružování jako podpora většiny ostatních svobod
4. Svoboda sdružování jako faktor společenských novot
5. Svoboda sdružování jako faktor výchovy občanů
6. Svoboda sdružování jako prostředek obrany a podpory

Je důležité se podívat na tyto jednotlivé body více detailně a vysvětlit si jednotlivé výroky zabývající se důležitosti a charakteristikou svobody sdružování.

1) SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ JE VYROVNÁVACÍM ZÁVAŽÍM PRINCIPU DEMOKRACIE

Demokracie neexistuje bez určitého vyrovnávacího závaží. V demokratickém systému mohou vytvářet sdružení hradbu proti zneužívání moci. V demokratických státech je poznání významu sdružování poznáním základním. Vývoj všeho ostatního poznání záleží na vývoji tohoto základního poznání.

Bez možnosti scházet se, sdružovat, vyjadřovat hromadně svůj názor není možné vytvářet ve státech pravou demokracii. Příkladem může být událost, která se děla v období léto 2020 v Bělorusku, kde lidem nebylo umožněno se sdružovat, provádět demonstrace (ty jim byly násilně zakazovány) – jednalo se o určité potlačení demokratického principu. Lidé chtěli protestovat proti zmanipulovaným volbám, ale násilně to bylo vždy potlačováno.

2) SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ JAKO FORMA ÚČASTI NA MOCI

Politická účast výkonem volebního práva není považována za dostačující. Složitě státní postupy se staly i v demokratických státech tak komplexní, že je nutné vyhledávat způsoby, jak zapojit občany do jejího výkonu i jinými cestami než přes volební právo.

Soukromé organizace mohou v tomto rámci lépe pomáhat státu naplňovat jeho vlastní poslání. Jsou zprostředkovateli mezi vůlí občanů podrobených státní správě a službami státu. Svěřením výkonu určité části státní moci soukromým sdružením dává možnost řídit určitou činnost svými nejbližšími adresáty. Právě občanskou společností.

Působí zde tak princip subsidiarity, což je politická zásada, podle níž se rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech má odehrávat na tom nejnižším stupni veřejné správy, který je nejbližší občanům. Příkladem mohou být různé profesní komory, myslivecká sdružení, rybářská sdružení, která si sama hlídají dodržování pravidel.

3) SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ JAKO PODPORA VĚTŠINY OSTATNÍCH SVOBOD

V moderní společnosti může mít izolovaný jedinec jen nepatrný užitek z většiny občanských svobod, když je právě izolován od ostatních podobně smýšlejících lidí. Např. nebylo by možné, aby občané měli prospěch ze svobody tisku, kdyby se nemohli sdružovat za účelem vydávání časopisu či novin. Pro výkon většiny občanských svobod je tak možnost sdružení téměř nezbytným rámcem.

4) SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ JAKO FAKTOR SPOLEČENSKÝCH NOVOT

Státní aparát se přizpůsobuje požadavkům společnosti s určitým časovým zpožděním. Táhne k tomu, aby uspokojil potřeby včerejška spíše než ty, které se projevují v současnosti. Není totiž možné, aby pokryl veškeré potřeby a vyřešil veškeré problémy ze společnosti s určitým předstihem. A právě proto mu pomáhají soukromé neziskové organizace. Svou spontánností svého vytváření jsou soukromé neziskové organizace přímo spojeny s aktuálními starostmi občanů. Právě soukromé neziskové organizace, tím že vznikají přímo z lidu, se zabývají těmi aktuálními problémy a řeší aktuální nepokryté potřeby lidí.

Proto velmi často předchází akce dobrovolného sdružení akci veřejné správy. Soukromé neziskové organizace jsou určitým faktorem inovace. Vyjadřují novou potřebu, na kterou stát musí vzít postupně zřetel. A většinou to tak bývá, že stát začne reagovat až na popud řešené problematiky ze strany neziskových organizací, které na problém upozorní (resp. už jsou v nějaké fázi řešení).

5) SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ JAKO FAKTOR VÝCHOVY OBČANŮ

Dobrovolné neziskové organizace jsou místy, kde se občané vychovávají a motivují pro společné, ale i veřejně prospěšné potřeby a cíle.

Jsou školami občanské uvědomělosti a členové v nich získávají uvědomění strastí života a získávají kompetence, které jim umožňují profesionálně komunikovat s veřejnou správou.

6) SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ JAKO PROSTŘEDEK OBRANY A PODPORY

Svoboda sdružování není určena pouze k tomu, aby podporovala, či pěstovala nějaký altruismus u lidí. Tedy, aby se lidé zajímali jen o druhého člověka a veškeré aktivity, které by vykonávali, by byly ve prospěch toho druhého člověka. Že by vůbec nemysleli na sebe (tzv. opak egoismu). Toto není výhradním cílem svobody sdružování a vytváření neziskových organizací.

Většina členů soukromých neziskových organizací má starost i o řešení problémů, které jsou jim vlastní. Starají se také o své vlastní potřeby, popřípadě o potřeby svých blízkých a daří se jim to prostřednictvím angažovanosti v určité neziskové organizace. Jako bonus pak je to, že jejich aktivita pomůže také i jiným lidem. Chtějí také získat určitou materiální výhodu, formovat určitý postup v rozvoji své organizace apod. Mohou tak v organizaci hledat i podporu pro svoje osobní a skupinové záležitosti pro svoji profesi.

Tyto svobody sdružování, které umožňují vznik nestátních neziskových organizací nejsou však úplnou samozřejmostí. Existují určití brzdy svobody sdružování, které tyto svobody omezují, nebo dokonce vůbec neumožňují a to z různých důvodů. Tyto brzdy svobody sdružování je možné vymezit v určitých bodech následně.

BRZDY SVOBODY SDRUŽOVÁNÍ

- *Konkurence vůči vládnoucí moci.*
Především jde o neziskové organizace typů politických stran, církví a náboženských společností, ekologických iniciativ či profesních komor a odborů.
- *Riziko dát „do hry“ demokratické svobody.*
Jde o nalezení dělicí čáry mezi ještě demokratickými cíli organizace a již nedemokratickými (fašismus, komunismus, zcestné náboženské společnosti apod.).
- *Obava státní moc z růstu nezczizitelného majetku soukromých neziskových organizací.*
V tomto případě se stát snaží legislativními opatřeními zabezpečit, aby majetek těchto organizací za všech okolností sloužil účelu (poslání), pro který byla organizace založena.
- *Riziko zkosnatění činnosti organizace.*
Rizikem je sklon k monopolizaci činnosti, k centralizaci moci v jedněch rukou apod.
- *Triumf zájmů jednotlivců nad zájmy obecnými.*

Může jít o případ selhání kontrolní činnosti uvnitř organizace, případně nedostatkem vyplývajícím z legislativy.

1.3 Teorie neziskových organizací

Podstatné je také znát základní přístupy z oblasti ekonomických teorií k problematice neziskových organizací. Pro lepší pochopení proč nestátní neziskové organizace existují, proč je jich někdy více, někdy méně, komu slouží, kde jsou partnery či prostředníky nám poslouží určité poznatky z *teorie neziskových organizací*. Snaha o teoretické vysvětlení důvodů vzniku, existence a případně i zániku neziskových organizací obecně je dlouhodobé úsilí, kde je při pohledu na jeho plody patrné, že ne všechny pocházejí ze stejného stromu, o zralosti ani nemluvě.

Může se zdát, že teoretický poznatek vysvětlující důvod vzniku nestátních neziskových organizací například vlivem ekonomické teorie, konkrétně jako reakci na tzv. tržní selhání, nepomůže pracovníku v nestátních neziskových organizacích při jeho praktické práci. Nicméně ten, kdo něco takového ví, může lépe předvídat problémy, které mohou nastat v důsledku nefungujícího tržního mechanismu v kombinaci s nedostatečnou legislativou. Stát na dopady selhání například v oblasti životního prostředí nebo v sociální oblasti sice zareaguje, ale až časem (což je také poznatek, který se lze z teorie dozvědět a který byl již vymezen v textu výše). Mezitím může daný pracovník a celá nestátní nezisková organizace pomáhat stovkám lidí a přitom efektivně a rychle vyvinout metody, které pak stát v modifikované podobě adoptuje a plošně poskytne všem potřebným. Proto je důležité se základními teoriemi neziskových organizací zabývat, pro bližší pochopení proč existují a proč vše nemůže zastoupit stát.

Základní teorie neziskových organizací jsou:

1. Teorie vládních a tržních selhání
2. Teorie informační asymetrie
3. Teorie státu blahobytu
4. Teorie vzájemné závislosti

1.3.1 TEORIE VLÁDNÍCH A TRŽNÍCH SELHÁNÍ

Teorie vládních a tržních selhání bývá označována také jako teorie veřejných statků, protože právě s veřejnými statky souvisí. Zásadním pojmem je veřejný statek. Veřejný statek je vzhledem ke svým objektivním charakteristikám vyloučen z tržního mechanismu. Jeho objektivní charakteristiky jsou nevylučitelnost a nedělitelnost. Jinými slovy takový typ statku většinou nelze poskytovat prostřednictvím cenového mechanismu trhu.

Proto je toto selhání kompenzováno činností státu. Existence veřejných statků je tedy jedním z významných důvodů zasahování státu do ekonomiky.

DEFINICE – VEŘEJNÝ STATEK

Df

Veřejný statek je statek, jehož spotřeba je nedělitelná (tzn. nelze ho rozdělit mezi spotřebitele) a nevylučitelná (tzn. nelze účinně zamezit jeho spotřebě).

Na to navazuje další problém, že i když stát může zasahovat do ekonomiky tak to neřeší pokrytí veškerých potřeb občanské společnosti. Demokratický politický systém má tendenci vyhovět především větší masě voličů, tzv. voliči mediánovi. A to znamená, že stále přetrvává neuspokojená poptávka po veřejných statcích ze strany určitých menšinových skupin. To se dá nazvat selháním státu. Selhání státu je pak tím pravděpodobnější, čím různorodější je společnost. Protože stát nemůže pokrýt potřeby všech.

Trh tedy selhává v poskytování určitého typu statků, proto nastupuje stát, ale ten také vzápětí selhává. Proto se tedy spotřebitelé, jejichž potřeby nejsou uspokojovány ani trhem, ani náhradním mechanismem státního zabezpečování veřejných statků, obracejí na neziskové organizace, které jim v mnoha případech mohou pomoci zmíněné potřeby uspokojit.

1.3.2 TEORIE INFORMAČNÍ ASYMETRIE

Otázky spojené s důvěrou jsou v případě neziskových organizací velmi časté. Podstatou toho všeho je jisté selhávání smluvních vztahů, které vychází z informační asymetrie.

DEFINICE – INFORMAČNÍ ASYMETRIE

Df

Informační asymetrie znamená, že ekonomické subjekty na jedné straně trhu mají mnohem lepší informace než subjekty na druhé straně. Informační asymetrie může být také označována jako nedokonalé informace.

Tím se rozumí situace, kdy spotřebitelé postrádají dostatek informací k dokonalému posouzení kvality statků či služeb, které nakupují. Spotřebitelé si uvědomují svůj informační handicap, proto se snaží najít takového nabízejícího, který skýtá jisté záruky čestného jednání. Za takového čestného nabízejícího bývají považovány právě neziskové organizace a to vzhledem k tomu, že jejich hlavním cílem není maximalizace zisku.

Základním problémem selhávání trhu i státu je tedy problém asymetrické informace zabraňující dosahování optimálních smluv. U některých statků, zejména služeb, je poměrně obtížné, nebo nákladné, prověřit skutečnou kvalitu služeb.

Je nutné se zaměřit na otázku, zda u neziskových organizací motivy ke zneužití své informační převahy alespoň částečně mizí. Tento typ organizace není zakládán za účelem dosahování zisku, jejich poslání spočívá především v uspokojování potřeb spotřebitelů. Neziskové organizace mají jistý status důvěryhodnosti, neboť spotřebitelé jejich služeb vědí, že jejich motivy jsou jiné, než je dosahování zisku.

1.3.3 TEORIE STÁTU BLAHOBYTU

Podstatou tohoto přístupu je pohled na neziskové organizace jako na něco, co by mělo patřit spíše historii. Podle této teorie by soukromý neziskový sektor měl postupně ztrácet své postavení vlivem zdokonalování a růstu tržních vztahů na jedné straně a posilováním odpovědnosti státu na straně druhé. Stále existují myšlenky, že nestátní neziskové organizace by nemusely existovat, kdyby stát hrál svou roli na vyšší úrovni a zároveň by byly dostatečně legislativně pokryty potřeby tržním mechanismem.

1.3.4 TEORIE VZÁJEMNÉ ZÁVISLOSTI

Teorie vzájemné závislosti se zaměřuje na oblast reálných současných vztahů mezi neziskovými organizacemi a státem. Je zde určitá vzájemná závislost mezi oběma stranami. Hovoří o této teorii také Salamon a Anheier a říkají, že vzniká právě závislost oboustranná.

1. ZÁVISLOST STÁTU NA NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍCH

Neziskové organizace často reagují mnohem rychleji na potřeby lidí, jsou aktivní v určitých oblastech dříve, než jsou tyto oblasti vnímány státem. Stát tak může využít výsledků práce neziskových organizací pro své vlastní aktivity. Neziskové organizace se staví do role určitých průkopníků problémů a nedostatečně pokrytých potřeb ve společnosti.

2. ZÁVISLOST NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ NA STÁTU

Naopak existuje také spolupráce mezi státem a neziskovým sektorem, která spočívá v omezených možnostech neziskových organizací. A proto jsou také neziskové organizace závislé na státu, v důsledku jejich určitých selhání. Proto pro dobré fungování neziskových organizací může, resp. někdy musí, stát zasahovat a organizace stát potřebují.

Někteří autoři pro tuto situaci používají termín „selhání neziskových organizací“. Toto selhání neziskových organizací je možno vymezit v následujících bodech.

Selhání neziskových organizací

- Problém neziskových organizací sehnat a nashromáždit potřebné a dostatečné zdroje pro své aktivity.
- Existuje mnohdy nebezpečná tendence některých neziskových organizací míjet se se svým posláním, popř. míjet se s potřebami na straně poptávky.
- Problém s neodborností pracovníků neziskových organizací. Na toto selhávání bývá často upozorňováno dokonce i z řad, samotných neziskových organizací. Dochází k němu tehdy, nedisponují-li organizace dostatečně odbornými pracovníky či členy.
- Další problém je spojen s nedostatečností samotných neziskových organizací. Ani neziskové organizace nejsou schopny pokrýt v dostatečné míře či kvalitě všechny existující potřeby a jejich odstíny.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Pro pochopení důležitosti existence neziskových organizací je nutné si nejdříve vymežit, jakou hrají roli v celém národním hospodářství. Tato kapitola se zabývala vymezením prostoru pro neziskové nestátní organizace v národním hospodářství. Je podstatné vědět, že ekonomika a celá občanská společnost nemůže fungovat pouze na základě výdělečného ziskového sektoru a na základě veřejného sektoru zajištěného státem. Vznikají určité mezery, které není schopen stát (ani komerční sektor) pokrýt. Také lidé, tedy určitá občanská společnost, má zájem se angažovat v oblasti, která je zajímavá a proto vznikají určité neziskové soukromé organizace, ať už se jedná o spolky nebo o organizace většího rozměru jako jsou nadace či náboženské společnosti.

V této kapitole tedy bylo představeno národní hospodářství a jednotlivé sektory, které v něm fungují. Jedná se o ziskový sektor a neziskový sektor. Tento neziskový sektor se dále člení na sektor veřejný, soukromý a sektor domácností. Je pak také nutné ujasnit si, jak se tyto jednotlivé sektory vzájemně ovlivňují a doplňují. Členění národního hospodářství sledujeme dvojí základní – jedná se o členění podle principu financování a členění podle Pestoffa. Na základě těchto členění je možné vymežit základní charakteristiky jednotlivých sektorů. V první kapitole je rovněž ujasněna opodstatněnost existence neziskových organizací na základě podkladu ekonomických teorií. Sledujeme také podstatu existence svobody sdružování, která s tím úzce souvisí. Základní ekonomické teorie neziskových organizací jsou – teorie vládních a tržních selhání, teorie informační asymetrie, teorie státu blahobytu a teorie vzájemné závislosti.

OTÁZKY

1) Dosažení zisku je cílem sektoru:

- a) tržního
- b) veřejného
- c) soukromého
- d) domácností

2) Kritérium členění národního hospodářství podle Pestoffa na sektor veřejný a soukromý je:

- a) kritérium vlastnictví
- b) kritérium míry formalizace
- c) kritérium financování
- d) kritérium blahobytu

3) Teorie informační asymetrie je o tom, že:

- a) dochází k určitým státním selháním
- b) dochází k určitým selháváním smluvních vztahů z důvodu rozdílné informovanosti na obou stranách trhu
- c) třetí sektor by měl postupně ztrácet vlastní postavení
- d) stát je závislý na neziskových organizacích

ODPOVĚDI

- 1) a, 2) a, 3) b

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Znázorněte si na papír vlastní schéma členění národního hospodářství podle Pestoffa s tím, že u každého sektoru si uvedete (např. dohledáte na internetu) alespoň tři konkrétní příklady organizací, které se zde mohou nacházet. Neopomíjejte také uvést příklady pro hraniční a smíšené organizace.

2 VEŘEJNÉ A NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Druhá kapitola se zabývá stále oblastí neziskových organizací v obecném měřítku, ale již pomalu přistupujeme k určitým vymezeným typům a ujasnění si členění a typologií neziskových organizací oproti tomu jak to bylo v předchozí kapitole. Tato kapitola je stěžejní pro představu o zasazení konkrétních typů neziskových organizací, kterými se budeme zabývat v kapitolách následujících – tj. spolky, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti a fundace (nadace a nadační fondy).

Kapitola veřejné a nestátní organizace je situována do dvou základních stěžejních bloků. V první části je pozornost věnována definicím a základním vlastnostem neziskových organizací. V druhé pomyslné části je pozornost dále věnována různým typologiím neziskových organizací, konkrétně neziskových organizací v České republice. Součástí je vymezení základních legislativních rámců, dle kterých mohou nestátní neziskové organizace fungovat. Dále pak jednotlivá členění neziskových organizací jako je členění dle právní normy, dle charakteru poslání, dle předmětu činnosti, dle kritéria zakladatele a dle kritéria financování. V závěru této kapitoly se objevuje členění samotných nestátních neziskových organizací podle jejich funkce (výše uvedená členění jsou totiž zaměřena obecně na neziskové organizace a jejich členění).

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- definici neziskových organizací
- pět základních vlastností nestátních neziskových organizací podle Salamona a Anheiera
- legislativní rámce jednotlivých neziskových organizací
- rozdíl mezi veřejně prospěšnými a vzájemně prospěšnými organizacemi
- tři základní klasifikace neziskových organizací
- kritéria podle financování neziskových organizací a kritéria podle zakladatele neziskových organizací
- funkce neziskových nestátních organizací

Získáte:

- znalost právního rámce neziskových organizací

- schopnost definovat neziskové organizace
- schopnost rozeznat rozdíl mezi neziskovými organizacemi soukromoprávními a organizacemi veřejnoprávními
- informace o existenci základních klasifikací neziskových organizací podle OSN

Budete schopni:

- orientovat se v oblasti neziskových organizací detailněji
- definovat nestátní neziskové organizace
- vyjmenovat pět základních vlastností nestátních neziskových organizací
- zorientovat se v právních normách pro jednotlivé nestátní neziskové organizace
- členit neziskové organizace podle charakteru poslání
- členit neziskové organizace podle předmětu činnosti
- členit neziskové organizace podle kritéria zakladatele
- zařadit jednotlivé nestátní neziskové organizace podle jejich funkcí

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro nastudování jednotlivých částí této kapitoly je potřebný čas v délce cca 2 hodiny.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Nestátní nezisková organizace, státní nezisková organizace, základní vlastnosti nestátních neziskových organizací, Salomon a Anheier, právní norma, spolky, obecně prospěšné společnosti, fundace, církve a náboženské společnosti, organizace veřejně prospěšné, organizace vzájemně prospěšné, klasifikace CZ-COPNI, veřejnoprávní organizace, soukromoprávní organizace, veřejnoprávní instituce, veřejný rozpočet, servisní organizace, advokační organizace, filantropické organizace, zájmové organizace.

Na počátku této kapitoly je vhodné si ujasnit definice a teoretické přístupy k neziskovým organizacím a jejich definování. Je potřeba říci, že různí autoři přistupují k definování neziskových organizací různě. Je identifikován problém v nalezení komplexní a mezinárodně uznávanou jednotnou definici. Definice tohoto pojmu skýtá řadu úskalí a ani teoretikové v této oblasti nedocházejí ke shodě. Projdeme si obecné dostupné definice, které jsou volně

k dispozici a jsou logické při úvaze nad charakterem neziskových organizací a také se podíváme na přístup Salamona a Anheiera, kteří definují neziskové organizace na základě vymezení pěti základních vlastností neziskových organizací.

2.1 Definice neziskových organizací

Obecně je možné uvést, že nezisková organizace je právnická osoba, která nevytváří zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, zakladatele nebo správce. Tato organizace zisk může vytvářet, ale zisk je následně vložen zpět do rozvoje organizace a pro plnění jejího poslání. Neziskové organizace nejsou podnikatelskými subjekty ani jinými obchodními společnostmi. Neziskové organizace jsou zakládány za účelem uspokojení konkrétních potřeb občanů a komunit.

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, neziskové organizace se rozdělují na dvě hlavní skupiny neziskových organizací. Jedná se o nestátní (nevládní) neziskové organizace a příspěvkové organizace státu a jiných veřejnoprávních korporací (obcí, krajů atd.).

Nestátní (neboli nevládní) neziskové organizace, označovány zkratkou NNO, vychází z anglického slova „non-governmental“. Znamená to, že organizace není zřízena nejen státem, ale ani lokálním veřejnoprávním subjektem – obcí, krajem apod. Používá se zejména pro sdružení občanů aktivně zasahující do veřejných záležitostí, ale zahrnuje také spolky sloužící k soukromé realizaci skupinových zájmů.

Nestátní neziskové organizace jsou právnickými osobami soukromého práva a patří mezi formalizované struktury občanské společnosti.

Mezi nestátní neziskové organizace se řadí spolky, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, církve a jiné náboženské společnosti.

Tabulka 2: Nestátní neziskové organizace

SPOLKY
OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI
NADACE A NADAČNÍ FONDY
CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI

2.1.1 ZÁKLADNÍ VLASTNOSTI NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

Komplexní a mezinárodně uznávanou charakteristiku nestátních neziskových organizací, která se snaží sledovat problematiku z nejrůznějších možných úhlů, přinesli ve svých studiích profesori Salamon a Anheier. Resp. americký sociolog L. M. Salamon a německý sociolog H. K. Anheier.

Oba autoři chápou nestátní neziskový sektor jako soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům.

Za určující považují 5 základních vlastností, podle kterých jsou nestátní neziskové organizace:

- Institucionalizované
- Soukromé
- Neziskové
- Samosprávné a nezávislé
- Dobrovolné

INSTITUCIONALIZOVANÉ

- organized
- mají jistou institucionální strukturu
- jistou organizační skutečnost
- bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány

SOUKROMÉ

- private
- jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny
- nemohou mít významnou státní podporu, nebo ve vedení nemohou být státní úředníci
- jejich základní struktura je ve své hlavní podstatě soukromá

NEZISKOVÉ

- non-profit
- zásadou je nerozdělování zisku, tj. nepřipouští se u nich žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace
- neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem ten musí být použit na cíle dané posláním organizace

SAMOSPRÁVNÉ A NEZÁVISLÉ

- self governing
- jsou vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností, tzn. neziskové organizace nejsou ovládány zvenčí, ale jsou schopny řídit samy sebe
- nekontroluje je stát, ani instituce stojící mimo ně

DOBROVOLNÉ

- voluntary
- využívají dobrovolnou účast na svých činnostech.
- dobrovolnost se může projevovat jak výkonem neplacené práce pro organizaci, tak formou darů nebo čestné účasti ve správních radách.

2.2 Typologie neziskových organizací

V české odborné ekonomické literatuře není jednoznačně definována charakteristika organizací, které působí v neziskovém sektoru. Názory na zahrnutí těch kterých organizací do nestátního neziskového sektoru se různí podle kritérií jejich členění.

Je možné členit neziskové organizace dle těchto kritérií členění:

- podle právní normy
- podle charakteru poslání
- podle předmětu činnosti
- podle kritéria zakladatele
- podle kritéria financování
- podle jejich funkce

PRO ZÁJEMCE

Celkový počet všech neziskových institucí dosáhl v České republice v roce 2015 čísla 132 953.

Neziskové instituce v roce 2015 tvořily podíl 2% na zaměstnanosti v České republice.

Nestátních neziskových organizací bylo v dubnu 2017 v České republice registrováno celkem 26 414.

2.2.1 ČLENĚNÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PODLE PRÁVNÍ NORMY

Členění neziskových organizací podle právní normy vychází z důrazu kladeného v praxi na institucionální formu neziskových organizací, která je vymezena konkrétní legislativou.

V českém právním systému byl vymezení neziskové organizace nejbližší zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, který v § 18, odstavci 7, definoval organizaci charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za

účelem podnikání. Tento zákon byl postupem času aktualizován a nestátní neziskové organizace jsou více definovány od 1. 1. 2014 novým občanským zákoníkem.

Původní zákon zde řadil tyto organizace:

- Zájmová sdružení právnických osob, pokud tato sdružení mají právní subjektivitu
- *Občanská sdružení včetně odborových organizací*
- Politické strany a politická hnutí
- *Registrované církve a náboženské společnosti*
- *Nadace, nadační fondy*
- *Obecně prospěšné společnosti*
- Veřejné vysoké školy
- Obce
- Vyšší územní samosprávné celky
- Organizační složky státu a územních samosprávných celků
- Příspěvkové organizace
- Státní fondy

Organizace, které mají charakter soukromoprávní charakter, a nazýváme je tedy organizacemi nestátními, jsou ve výše uvedeném seznamu zvýrazněny kurzívou. Pro tyto organizace nyní platí buď nový občanský zákoník, nebo samostatný zákon zvlášť.

Vymezení nestátních neziskových organizací, zpracované RVNNO (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace) a používané pro účely této státní politiky, vychází z právních forem typických pro nestátní neziskové organizace. Toto vymezení nepolemizuje s mezinárodním vymezením, ale zužuje okruh právních forem, které ji naplňují. Podle této definice jsou za nestátní neziskové organizace považovány následující právní formy soukromého práva (patří k nim ještě ústavy a školské právnické osoby jako církevní školy, ale ty máme zahrnuty v této distanční studijní opoře v ostatních typech organizací).

Jedná se o tyto základní nestátní neziskové organizace a jejich aktuální legislativu:

Spolky a pobočné spolky (nově podle NOZ), dříve občanská sdružení a jejich organizační jednotky (podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů),

Nadace a nadační fondy (dříve podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, nyní podle NOZ).

Účelová zařízení církví, zřizované církvemi a náboženskými společnostmi podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, v platném znění; dříve Církevní právnické osoby.

Obecně prospěšné společnosti podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (nyní již zrušeného; existující obecně prospěšné společnosti však podle něj stále fungují).

2.2.2 ČLENĚNÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PODLE CHARAKTERU POSLÁNÍ

Toto kritérium je zásadní pro vymezení hranice mezi vzájemně prospěšnou činností a veřejně prospěšnou činností. Organizace je možné tedy sledovat dvojí, dle tohoto kritéria, tj. organizace veřejně prospěšné a organizace vzájemně prospěšné.

ORGANIZACE VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ

- Public Benefit Organizations
- jsou založeny za účelem poslání spočívajícím v produkci veřejných a smíšených statků, které uspokojují potřeby veřejnosti – společnosti
- např. charita, ekologie, zdravotnictví, vzdělávání, veřejná správa apod.

ORGANIZACE VZÁJEMNĚ PROSPĚŠNÉ

- Mutual Benefit Organizations
- jsou založeny za účelem vzájemné podpory skupin občanů (i právnických osob), které jsou spjaty společným zájmem.
- jejich posláním je uspokojování svých vlastních zájmů a veřejná správa dbá, aby se jednalo o takové zájmy, které jsou ve vztahu k veřejnosti korektní, tedy neodporují zájmům druhých občanů a právnických osob.
- např. realizace aktivit v kultuře, konfesních a profesních zájmů, ochrany zájmů skupin apod.

2.2.3 ČLENĚNÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PODLE PŘEDMĚTU ČINNOSTI

V rámci členění podle předmětu činnosti jsou pro neziskové organizace dostupné tři klasifikace. Jedná se o tyto klasifikace:

- Systém klasifikace netržních činností OSN (COPNI)
- Klasifikace služeb neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu – národní verze (CZ – COPNI)
- Odvětvová klasifikace Nevýrobních ekonomických činností

KLASIFIKACE SLUŽEB NEZISKOVÝCH INSTITUCÍ SLOUŽÍCÍCH DOMÁCNOSTEM – CZ-COPNI

Klasifikace CZ-COPNI je zpracována na bázi mezinárodního standardu COPNI, jehož aktualizovaná verze byla schválena v březnu 1999 Statistickou komisí Spojených národů. COPNI je nedílnou součástí Systému národních účtů z roku 1993. Vydávaná klasifikace je národní verzí.

Klasifikace CZ-COPNI je závazná pro statistická zjišťování prováděná podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, a dále v případech, kde tak stanoví zvláštní právní předpis. Předmětem klasifikace CZ-COPNI je třídění služeb, resp. výdajů jednotlivých neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu.

Přehled oddílů klasifikace CZ-COPNI, do kterých je možné jednotlivé neziskové organizace zařadit:

1. Bydlení
2. Zdraví
3. Rekreace a kultura
4. Vzdělávání
5. Sociální péče
6. Náboženství
7. Politické strany, odborové a profesní organizace
8. Ochrana životního prostředí
9. Služby jinde neuvedené

PRO ZÁJEMCE

Klasifikace CZ-COPNI obsahuje kromě metodické a systematické části také vysvětlivky až do hloubky 4. místa, tj. třídy klasifikace.

Pro případné zájemce o prozkoumání jednotlivých tříd klasifikace do větší hloubky je možné navštívit webové stránky Českého statistického úřadu, který vede tuto klasifikaci: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_sluzeb_neziskovych_instituci_slouzicich_domacnostem_cz_copni-

2.2.4 ČLENĚNÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PODLE KRITÉRIA ZAKLADATELE

Podle členění neziskových organizací podle kritéria zakladatele je možné organizace rozdělit na tři typy – tj. veřejnoprávní organizace, soukromoprávní organizace a veřejnoprávní instituce.

Veřejnoprávní organizace - organizace založené veřejnou správou, tj. státní správou (např. ministerstvem) nebo samosprávou (obec, magistrát, kraj), některé z nich se proto z uvedeného důvodu nazývají veřejnoprávní organizace. Příkladem mohou být příspěvkové organizace.

Soukromoprávní organizace - organizace založené soukromou fyzickou nebo právnickou osobou (mohou zakládat organizaci i společně), nazýváme soukromoprávní organizace. Příkladem mohou být právě spolky, nadace, účelová zařízení v církvi.

Veřejnoprávní instituce - organizace, jež vznikly jako veřejnoprávní instituce a jejich výkon účelu veřejné služby jim je dán jako povinnost ze zákona. Příkladem může být veřejná vysoká škola.

2.2.5 ČLENĚNÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PODLE KRITÉRIA FINANCOVÁNÍ

Podle kritéria financování jsou neziskové organizace členěny takto:

- Organizace financované zcela z veřejných rozpočtů - organizační složky státu a územních celků
- Organizace financované z části z veřejných rozpočtů – na příspěvek mají legislativní nárok - příspěvková organizace, vybraná občanská sdružení, církve a náboženské společnosti a politické strany a politická hnutí
- Organizace financované z různých zdrojů, kterými jsou dary, sbírky, sponzoring, granty, vlastní činnost apod.
- Organizace financované především z výsledků realizace svého poslání

2.2.6 ČLENĚNÍ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ PODLE JEJICH FUNKCE

Podle funkce nestátních neziskových organizací je možné je členit na servisní, advokační, zájmové a filantropické.

Servisní nestátní neziskové organizace poskytují přímé služby svým klientům, tedy přímo řeší veřejné problémy. Typicky do této skupiny patří organizace poskytující sociální služby, organizace v oblasti zdravotnictví a sociálního začleňování nebo v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci. Jde většinou o nečlenské nestátní neziskové organizace, které usilují o svoji profesionalizaci nebo jí již dosáhly. Servisní a advokační funkce nestátní neziskové organizace často v jednotlivém případě splývají, tedy konkrétní organizace plní obě uvedené funkce zároveň, a to v určitém poměru svých činností.

Advokační nestátní neziskové organizace bojují za práva vymezených skupin či vybraných veřejných zájmů. Jejich činnost spočívá v prosazování změn nebo naopak bránění změnám vůči veřejným nebo soukromým institucím. Mají významnou roli v prosazování principu rovnosti a nediskriminace, v ochraně menšinových zájmů a veřejného zájmu, jako

je ochrana zdraví, životního prostředí nebo práv spotřebitelů. Tyto nestátní neziskové organizace jsou z hlediska struktury jak členskými organizacemi (občanská sdružení, nyní spolky), tak nečlenskými (obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy).

Filantropické nestátní neziskové organizace podporují finančně i hmotně veřejně prospěšné aktivity. Typicky se jedná o nadace a nadační fondy.

Zájmové nestátní neziskové organizace jsou vůbec nejpočetnější skupinou nestátních neziskových organizací v českém neziskovém sektoru. Zaměřují se na organizování zájmové činnosti buď výhradně pro své členy, nebo s přesahem do širší veřejnosti, kdy se jejich aktivity blíží službám poskytovaným určitým skupinám. Typicky do této skupiny patří organizace v oblasti sportu a kultury či tradiční venkovské zájmové spolky (například Sokol, včelařské svazy, dobrovolní hasiči, apod.). Zájmové organizace jsou postaveny výhradně na členském principu.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V rámci této kapitoly je vysvětlena a upřesněna základní orientace a vymezení neziskových organizací, jak organizací nestátních, tak organizací státních. Jsou zde představeny základní přístupy k definicím neziskových organizací a uvedeny obecné zásadní definice, pomocí kterých je možné určit základní vlastnosti neziskových organizací. Nechybí zde ani konkrétní vymezení pěti základních vlastností neziskových nestátních organizací, se kterými přichází autoři Salamon a Anheier. V druhé pomyslné části této kapitoly je pozornost věnována typologii neziskových organizací a jednotlivým členěním organizací podle různých kritérií. Byly ujasněny základní právní rámce daných organizací, tedy legislativa, o kterou se jednotlivé konkrétní organizace opírají. Jedná se tedy o členění nestátních neziskových organizací podle právní normy. Pokračuje se pak ostatními členěními, jako je členění podle charakteru poslání, podle předmětu jejich činnosti, podle kritéria zakladatele a podle kritéria financování. Kapitola je pak zakončena členěním nestátních neziskových organizací podle jejich funkce, kdy se mohou jednotlivé organizace zařadit do skupiny servisní, advokační, filantropické a zájmové.

OTÁZKY

- 1) Mezi pět základních vlastností nestátních neziskových organizací nepatří:
 - a) institucionalizované
 - b) soukromé

- c) samosprávné
- d) veřejnoprávní

2) Nový občanský zákoník neupravuje tento typ nestátní neziskové organizace:

- a) spolky
- b) nadace
- c) nadační fond
- d) církve

3) Veřejná vysoká škola patří mezi:

- a) veřejnoprávní instituce
- b) veřejnoprávní organizace
- c) soukromoprávní organizace
- d) organizace vzájemně prospěšné

ODPOVĚDI

1) d, 2) d, 3) a

SAMOSTATNÝ ÚKOL

V části „Pro zájemce“ byly představeny statistické hodnoty v různých letech, týkající se počtu neziskových organizací v České republice a počtu nestátních neziskových organizací v České republice. Podívejte se na stránky českého statistického úřadu, popřípadě na jiné statistické stránky, a vypište si počty za posledních dostupných pět let. Vytvořte si tak vlastní vývojovou řadu počtu neziskových organizací a nestátních neziskových organizací v České republice. Je zde rostoucí nebo klesající trend?

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Po prostudování dvou úvodních kapitol, kde rozsah látky byl více obsáhlý, než v následujících kapitolách, které se již zabývají konkrétními podobami nestátních neziskových organizací a dalšími konkrétními prvky ekonomiky neziskových organizací, máte nárok na svůj odpočinek. Dopřejte si pauzu a načerpejte sílu na další látku, která je již více konkrétní.

3 SPOLKY A OBEČNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V této fázi se přesouváme z obecných hledisek a obecných pohledů na neziskový sektor ke konkrétním podobám nestátních neziskových organizací. Jak již bylo uvedeno ve dvou předchozích kapitolách (mimo jiné) tak organizace, které se řadí mezi nestátní neziskové organizace a kterými se budeme v rámci tohoto studijního textu zabývat, jsou čtyři. Jedná se o spolky, obecně prospěšné společnosti, fundace a církve a náboženské společnosti.

V rámci této kapitoly se zaměříme na první a druhou zmíněnou nestátní neziskovou organizaci – spolek a obecně prospěšná společnost. Ujasníme si jak je to s právní úpravou spolků, jaký byl dopad jejich nové právní úpravy, připomeneme si, že ještě pár let zpět byly spolky označovány jako občanská sdružení a tento pojem je stále v současné době vžit u některých lidí. Projdeme si základní pravidla pro založení spolku a jiné důležité informace, které k tomu patří. Přitom většina poznatků vychází z platné legislativy, ze které je také citována a to z Nového občanského zákoníku. V poslední části kapitoly se budeme zabývat obecně prospěšnou společností, jejíž zákon, o který se opírá, je již zrušen a nemůže být tedy obecně prospěšná společnost nově zakládána. Ale ty původní vzniklé obecně prospěšné společnosti z doby, kdy zákon ještě platil, stále mohou fungovat.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- zorientovat se v základních pojmech jako jsou spolky a obecně prospěšné společnosti, budete umět legislativu spolku, činnost spolku, zakladatele spolku, stanovy spolku, činnosti spolku, činnosti obecně prospěšné společnosti, jak byla obecně prospěšná společnost zakládána, jaká byla její legislativa.

Získáte:

- přehled o konkrétních nestátních neziskových organizacích
- schopnost definovat spolky
- znalost problematiky fungování spolků
- schopnost definovat obecně prospěšné společnosti

Budete schopni:

- vymežit legislativu pro spolky
- prakticky založit spolek

- vyznat se v jednotlivých pravidlech fungování spolku
- poznat činnost obecně prospěšných společností

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro nastudování problematiky spolků a obecně prospěšných společností budete potřebovat čas v celkové délce cca 1h.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Spolek, občanská sdružení, zákon o sdružování občanů, nový občanský zákoník, transformace, zapsaný spolek, zakladatelé spolku, stanovy, ustavující schůze, usnesení, členství ve spolku, orgány spolku, obecně prospěšná společnost, zakladatel obecně prospěšné společnosti, krajský soud, zakládací smlouva, správní a dozorčí rada.

3.1 Spolky

Jistou základní možností a jednoduchou verzí nestátní neziskové organizace jsou v první řadě spolky. Původně nazývána jako občanská sdružení, ale v současné době spolky. I přes změnu názvu a některých náležitostí se stále jedná o určité sdružení občanů, které spojuje nějaký společný zájem. Jedná se vlastně o zájmovou nestátní neziskovou organizaci, jejíž založení je v jádru věci jednoduché.

Tato forma neziskového subjektu je hojně využívána při činnosti sportovních klubů, zájmových sdružení, ekologických hnutí.

Výhodou je převážně nízká ekonomická náročnost, jelikož při vzniku spolku nejsou zákonem vyžadovány žádné majetkové vklady a registrační řízení není zpoplatněno.

PRO ZÁJEMCE

V roce 2014 bylo v České republice registrováno přes 133 000 takovýchto spolků (občanských sdružení) a tento počet rok od roku stoupá. Nárůst oproti roku 2013 činil téměř 3 %.

3.1.1 DŮVODY VYTVÁŘENÍ SPOLKŮ

Někdy je výhodné se při prosazování vlastních zájmů spojit s dalšími občany, kteří mají stejné názory či zájmy. Výsledkem takového účelového či zájmového spojení může být vznik občanského sdružení v podobě spolku.

Podle zákona o sdružování občanů mají občané právo svobodně se sdružovat a k výkonu tohoto práva není třeba povolení státního orgánu (je třeba pouze registrace). Občané tak mohou zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace a sdružovat se v nich.

Spolek je nejčastější právní formou neziskové organizace v České republice. Důvody vytváření občanských sdružení/spolků jsou různá.

Je výhodné být spojen s lidmi, kteří sledují stejný cíl. Hlas takto vytvořené skupiny může obecně mít (i když to tak nemusí být vždy) větší váhu než hlas jednotlivce. Občanské sdružení v podobě spolku se například mohou za určitých podmínek stát účastníky správního řízení, v němž se rozhoduje o velkých investičních projektech.

Spolek je osvobozen od některých správních poplatků. Toto osvobození je stanoveno v zákoně č. 634/2004 Sb. o správních poplatcích. Zákon nestanovuje osvobození občanských sdružení paušálně, ale v Sazebníku, který je přílohou zákona, u jednotlivých položek.

Nezanedbatelnou výhodou je také skutečnost, že občanské sdružení v podobě spolku má šanci získat granty na podporu své činnosti, a to jak od soukromých dárců tak od nadací, mezinárodních institucí či českých ministerstev.

3.1.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA SPOLKU

Občanská sdružení byla upravená zákonem o sdružování občanů (Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů)

→

Tento zákon je zrušen novým občanským zákoníkem (Zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník) a spolky jsou od 1. 1. 2014 legislativně podloženy novým občanským zákoníkem. Jsou jim věnovány konkrétní paragrafy, které celou problematiku spolků definují, vymezují a regulují.

DOPAD NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

S účinností od 1. 1. 2014 nemohou již podle zákona o sdružování občanů vznikat nová sdružení. Pokud se budou osoby chtít nově sdružit za účelem naplňování společného zájmu

a vytvořit za tímto účelem právnickou osobu, která by byla způsobilá nabývat práva a povinnosti → nutné zvolit některou z nových právních forem upravených v Novém občanském zákoníku.

Občanská sdružení, která vznikla do 31. 12. 2013, musí dodržet základní pravidla transformace na přechod k nové legislativě. Na všechna občanská sdružení se začne automaticky pohlížet jako na spolky. Nemá to vliv na jejich existenci jako právnické osoby, tzn. že sdružení nezanikají, pouze se mění označení jejich právní formy.

Zůstává jim název, identifikační číslo, sídlo, historie i všechna práva a povinnosti z již uzavřených smluv, ale musí se řídit novou právní úpravou.

Je možné vymezit také občanská sdružení vs. spolky v rámci jejich jednotlivých legislativních rámců. Nový občanský zákoník upravuje fungování spolků podrobněji. Základní idea této právnické osoby se nemění.

Spolky jsou stejně jako občanská sdružení právnické osoby založené na naplňování určitého cíle, kterým však není primárně získávání zisku. Existuje předpoklad, že původní občanská sdružení neměli mít s přechodem na spolek výraznější problémy (jen některá musela upravit či doplnit své stanovy)

Průběh *transformace* probíhal automaticky. To znamená, že občanská sdružení byly přetransformovány na spolek automaticky a automaticky se musely řídit novým občanským zákoníkem.

Pokud by tato nová právní forma vyhovovala, mohou se transformovat (změnit právní formu) na ústav (§402 a násl.) nebo na sociální družstvo (upraveno zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích).

Transformace se řídí obecným postupem o přeměnách právnických osob v Novém občanském zákoníku (§174 a násl.).

Povinnosti původních občanských sdružení pro přeměnu na spolek bylo nastudovat novou právní úpravu. Ve lhůtě do dvou let od účinnosti Nového občanského zákoníku je potřeba dát název spolku do souladu s pravidly Nového občanského zákoníku. Do tří let je nutné upravit (doplnit) stanovy, aby obsahovaly všechny nutné náležitosti.

3.1.3 ZÁKLADNÍ ÚVODNÍ INFORMACE O SPOLKU

Spolek se tedy řídí novým občanským zákoníkem (NOZ) – tj. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Spolek je upraven v §214 a následujících.

Název spolku musí obsahovat slova „spolek“ nebo „zapsaný spolek“, postačí však zkratka „z.s.“.

DEFINICE - SPOLEK

Telec (1998) přichází s obecnou definicí občanských sdružení, tedy spolků a podle něj platí následující definice.

Spolky vycházejí z osobní korporativní podstaty neboli z personálního substrátu, který je projeven v právní formě institucionálně organizovaného členstva na principu dobrovolnosti, a je vyjádřen autonomním občanskoprávním projevem vůle stát se členem. Povahově je spojen se spolkovou samosprávou a vyplývá ze svobodného výkonu ústavně zaručeného politického či sociálního práva spolčovacího.

ZAKLADATELÉ SPOLKU

Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spolčovat se v něm.

Nikdo nesmí být nucen k účasti ve spolku a nikomu nesmí být bráněno vystoupit z něho. Členové spolku neručí za jeho dluhy.

3.1.4 ČINNOST SPOLKU

Činnost spolku je možné rozdělit na hlavní činnost a vedlejší činnost. Základem všeho je však naplňování prvotního cíle, za jehož účelem byl spolek založen. Není tedy možné vybočit z daného poslání spolku v rámci jeho hlavních a vedlejších činností.

HLAVNÍ ČINNOST

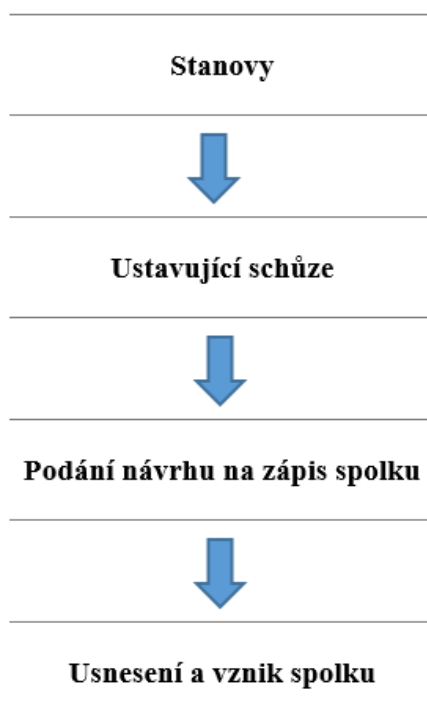
Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání či jiná výdělečná činnost nemůže být hlavní činností spolku.

VEDLEJŠÍ HOSPODÁŘSKÁ ČINNOST

Spolek může vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku.

3.1.5 ZALOŽENÍ SPOLKU

Samotné založení spolku není nikterak složité. Založení spolku opět upravuje nový občanský zákoník a je nutné dodržet základní parametry, aby mohl spolek oficiálně vzniknout. V podstatě je nutné provést čtyři základní kroky. Nejdříve je nutné vytvořit stanovy, stanovy pak musí být prodiskutovány a schváleny na ustavující schůzi, poté se podá návrh na zápis spolku do veřejného rejstříku a poté je nutné počkat na usnesení, tedy vyjádření rejstříkového soudu k vzniku spolku. Tyto kroky jsou zachyceny v následujícím schématu a dále v textu je jim věnována výraznější pozornost.

Obrázek 3: Schéma kroků pro vytvoření spolku

STANOVY

Zakladatelé založí spolek, shodnou-li se na obsahu stanov. Stanovy musí obsahovat alespoň základní náležitosti, ale mohou obsahovat také další informace a pravidla fungování spolku. Záleží na samotné domluvě zakladatelů spolku.

Stanovy musí obsahovat alespoň:

- Název a sídlo spolku
- Účel spolku
- Práva a povinnosti členů vůči spolku
- Určení statutárního orgánu

Samotné znění stanov není kromě výše uvedeného nijak předepsáno. Je možné si je tedy sepsat podle svých potřeb.

Jinak budou vypadat u spolku sdružujícího několik členů a jinak u spolku, který sdružuje třeba stovky členů.

USTAVUJÍCÍ SCHŮZE

Dalším krokem je schválení stanov na ustavující schůzi. O schválení musí být vyhotoven Zápis, který je doplněn o Listinu přítomných. Zápis je nutný nejen při zápisu Spolku do rejstříku spolků, ale také při zakládání bankovního účtu spolku.

PODÁNÍ NÁVRHU NA ZALOŽENÍ SPOLKU

Návrh lze podat buď plně elektronicky, nebo klasicky papírově, tedy poštou. K plně elektronickému podání je třeba elektronický podpis. Vytisknutý formulář Návrhu se musí podepsat (všichni navrhovatelé, tedy min. 3 osoby, nebo jedna osoba pověřená v ustavující členské schůzi). Podpisy se musí nechat úředně ověřit (nejlépe v místech Czech POINTŮ).

Dokumenty nutné pro zápis

- Návrh na zápis zapsaných údajů do rejstříku spolků
(*originál - ověřené podpisy všech navrhovatelů*)
- Stanovy spolku
(*bez podpisu, bez ověření*)
- Zápis z ustavující schůze spolku
(*ověřená kopie*)
- Listina přítomných ustavující schůze spolku
(*ověřená kopie*)
- Čestné prohlášení členů statutárního orgánu o způsobilosti být členem statutárního orgánu
(*za každého člena statutárního orgánu s ověřeným podpisem*)
- Souhlas s umístěním sídla spolku
(*originál s ověřeným podpisem*)
- Průvodní dopis
(*není vyžadován*)

USNESENÍ

Do 30 dnů od podání Návrhu by měli zakladatelé obdržet Usnesení s rozhodnutím rejstříkového soudu.

Pokud budou soudu nějaké informace chybět nebo budou v Návrhu jiné nedostatky, soud v Usnesení požádá o jejich odstranění či doplnění a stanoví lhůtu, ve které se musí podmínky splnit.

Pokud je vše v pořádku, soud v Usnesení informuje o rozhodnutí o zápisu do rejstříku spolků a přidělí identifikační číslo (IČ).

ČLENSTVÍ

Neurčí-li stanovy jinak, váže se členství ve spolku na osobu člena a nepřechází na jeho právního nástupce. Je-li členem spolku právnická osoba, zastupuje ji statutární orgán.

Po vzniku spolku může členství v něm vzniknout přijetím za člena nebo jiným způsobem určeným stanovami. Kdo se uchází o členství ve spolku, projevuje tím vůli být vázán stanovami od okamžiku, kdy se stane členem spolku.

O přijetí za člena rozhoduje orgán určený stanovami, jinak nejvyšší orgán spolku. Stanovy mohou určit výši a splatnost členského příspěvku

Členství ve spolku zaniká vystoupením, vyloučením nebo dalšími způsoby uvedenými ve stanovách nebo v zákoně.

3.1.6 ORGÁNY SPOLKU

Orgány spolku jsou *statutární orgán* a *nejvyšší orgán*, případně *kontrolní komise*, *rozhodčí komise* a další orgány určené ve stanovách

Stanovy mohou orgány spolku pojmenovat libovolně, nevzbudí-li tím klamný dojem o jejich povaze. Stanovy určí, je-li statutární orgán kolektivní (výbor) nebo individuální (předseda).

3.1.7 ZÁNİK SPOLKU

Zánik spolku může být proveden různými způsoby. Nejčastější podoby zániku spolku jsou tři, jedná se o likvidaci spolku, fúzi spolku kdy je spolek připojen k jinému spolku a rozdělení spolku, kdy je spolek rozdělen na jiné spolky či jiné organizace.

- Likvidace spolku
- Fúze spolků
- Rozdělení spolku

3.2 Obecně prospěšné společnosti

Obecně prospěšné společnosti musí poskytovat obecně prospěšné služby, a to všem za stejných, předem zveřejněných podmínek (např. spolek toto omezení nemá, může se tedy věnovat jakékoli činnosti, pokud není zákonem zakázána). Obecná prospěšnost je vymezena pouze jako služba poskytovaná všem uchazečům za předem stanovených a pro všechny stejných podmínek. Zda zakladatelem navrhovaný okruh poskytovaných služeb má obecně prospěšný charakter záleží na posouzení registračního (rejstříkového) soudu.

Obecně prospěšná společnost je nezávislá na svém zakladateli, s výraznými rysy samosprávného řízení. Založit obecně prospěšnou společnost může fyzická, právnická osoba nebo i stát. Může se tedy jednat i jen o jednu osobu (vystaví se zakládací listina; pokud je zakladatelů více, pak jde o zakládací smlouvu) a může jí být i cizinec. Obecně prospěšná společnost podléhá nezávislé kontrole veřejnosti prostřednictvím správní rady (pro jejíž členy platí přísné limity střetu zájmů), která je statutárním orgánem, a výročních zpráv o činnosti a hospodaření.

Obecně prospěšná společnost je založena na principu tzv. neziskovosti. Neziskovost nespočívá v tom, že by příslušný právní subjekt nemusel vykazovat ztrátu, ale v tom, že hospodářský výsledek musí být reinvestován ve prospěch obecně prospěšných služeb, pro které byla nezisková právnická osoba založena. Případný zisk ani majetek neziskové právnické osoby si tedy nemohou přivlastňovat zakladatelé, členové orgánů, zaměstnanci ani jiné osoby, výsledek její neziskové aktivity nemůže být využíván vymezenou členskou základnou, jako je tomu u občanských sdružení. Stejně jako spolek (kterému podnikání nebo jinou výdělečnou činnost jako činnost vedlejší zákon nezakazuje a záleží tedy jen na znění stanov) tedy obecně prospěšná společnost může činnost doplňkovou - vedlejší vyvíjet, a to v zájmu získání dalších finančních prostředků, lepšího využití zařízení, případně kvalifikace zaměstnanců. Může jít o činnost na živnostenský list nebo jinou výdělečnou činnost (nejčastěji pronájem nemovitosti).

3.2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI

Obecně prospěšná společnost se řídí zákonem č. 248/1995 o obecně prospěšných společnostech. Je to tedy subjekt poskytující obecně prospěšné služby všem za stejných podmínek. Služby jsou poskytovány cílové skupině uživatelů za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšné společnosti je zrušen novým občanským zákoníkem. Od 1. 1. 2014 již nemohou být nové obecně prospěšné společnosti zakládány. Obecně prospěšné společnosti založené do konce roku 2013 se řídí původním zákonem.

Podobnou právní formou jsou nově upravené ústavy (§402 a násl.), které jsou založeny na stejném principu jako obecně prospěšná společnost (majetková i osobní složka) – jejich

úprava je však o něco volnější než u obecně prospěšné společnosti (např. mohou zakládat obchodní společnosti).

TRANSFORMACE

Přechodná ustanovení Nového občanského zákoníku umožňují obecně prospěšné společnosti transformaci na ústav, nadaci nebo nadační fond – tak jak je upravuje NOZ.

Postup transformace se podobně jako u spolků řídí ust. § 174 a násl. Nového občanského zákoníku.

3.2.2 HOSPODAŘENÍ OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI

Společnost může vykonávat doplňkovou činnost, kterou bude dosaženo účinnějšího využití prostředků společnosti a nebude tím ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost poskytovaných služeb. Nesmí se účastnit na podnikání jiných osob.

Její hospodářský výsledek (zisk) nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů jejich orgánů nebo zaměstnanců a musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla OPS založena.

Obecně prospěšná společnost může mít vlastní zdroje financování a vlastním zdrojem financování společnosti je její jmění, které tvoří:

- vklady zakladatelů
- přijaté dary a dědictví
- fondy
- dotace

3.2.3 ZALOŽENÍ OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI

Jak již bylo uvedeno výše, tak nově od roku 2014 nemohou obecně prospěšné společnosti vznikat, ale pro pochopení celé této problematiky je nutné objasnit si pravidla na základě, kterých mohli obecně prospěšné společnosti být zakládány.

ZAKLADATEL OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI

Zakladatelem je právnická nebo právně způsobilá fyzická osoba. V případě většího počtu zakladatelů se uzavře smlouva, pokud je zakladatel jediný tak se sepíše zakládací listina.

NÁVRH NA ZÁPIS DO REJSTŘÍKU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH SPOLEČNOSTÍ

Návrh musel být podán do 90 dnů od založení. Návrh se podával u Krajského soudu, v jehož obvodu má obecně prospěšná společnost sídlo. Rejstřík OPS vede příslušný krajský soud.

Obsah podání

- návrh na zápis do rejstříků OPS
- zakládací smlouvu nebo listinu (2x)
- čestná prohlášení členů správní rady a dozorčí rady
- jejich výpisy z rejstříků trestů
- doklad o splacení peněžitého vkladu nebo převzetí nepeněžitého vkladu zakladatelů

Návrh na zápis musel obsahovat

- označení navrhovatele
- název a sídlo OPS
- označení zakladatelů
- druh obecně prospěšných služeb a předmět doplňkové činnosti
- označení členů správní a dozorčí rady

Zakládací smlouva musí obsahovat

- název a sídlo OPS
- označení zakladatelů
- druh obecně prospěšných služeb, podmínky jejich poskytování
- údaje o řediteli
- počet a označení členů správní a dozorčí rady
- vklady zakladatelů
- možnost odměňování a stanovení výše odměny členů správní a dozorčí rady

Průběh řízení o zápisu do rejstříku OPS

- řízení je zahájeno dnem doručení návrhu na zápis u příslušného krajského soudu
- zákon nestanovuje lhůtu, ve které má soud rozhodnout
- proti usnesení soudu se lze odvolat u soudu, který usnesení vydal (do 15 dnů od doručení usnesení soudu)

Na co si zakladatelé OPS museli dát pozor

- přestože zákon nestanovuje minimální výši vkladu, zápis do rejstříku usnadňuje, když vklad činí alespoň několik set korun

- člen dozorčí rady nesmí být v pracovněprávním nebo obdobném vztahu s OPS

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tato kapitola se zabývá konkrétní podobou dvou nestátních neziskových organizací. Jedná se o spolek a obecně prospěšnou společnost. Spolek je základní a velice jednoduchá forma nestátní neziskové organizace, která se snaží o sdružení lidí, kteří mají nějaký společný zájem. V rámci této kapitoly je možné ujasnit si, jak spolek definujeme, jak se zakládá, jaké má možnosti hospodaření apod. Po prostudování spolku je menší část textu dané kapitoly věnována obecně prospěšné společnosti. Menší pozornost je jí věnována z toho důvodu, že se dá říci, že obecně prospěšné společnosti spíše doznívají v ekonomice. Jejich zákon byl zrušen novým občanským zákoníkem a není tak možné nové obecně prospěšné společnosti zakládat. Ty původní společnosti, které vznikly v době platnosti zákona, stále však mohou hospodařit a v ekonomice působit.

OTÁZKY

1) **Minimální počet zakladatelů pro založení spolku je:**

- a) dva
- b) tři
- c) čtyři
- d) pět

2) **Usnesení s rozhodnutím o založení spolku vydává:**

- a) rejstříkový soud
- b) obec
- c) ministerstvo kultury
- d) krajský úřad

3) Obecně prospěšná společnost:

- a) může vzniknout v současné době bez omezení
 - b) nemůže nově vzniknout a ani nemůže fungovat původně založená společnost
 - c) nemůže nově vzniknout, ale může fungovat ta původně založená společnost
 - d) je totožná se spolkem
-

ODPOVĚDI

1) b, 2) a, 3) c

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zjistěte kolik spolků je aktuálně ve Vašem kraji spolků a kolik je ve Vašem kraji obecně prospěšných společností.

Najděte sídlo rejstříkového soudu, který byste potřebovali pro případné založení svého vlastního spolku.

4 FUNDACE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Další podstatnou formou nestátní neziskové organizace, které hrají významnou roli v národním hospodářství, jsou fundace, resp. nadace a nadační fondy. Do nedávna byly nadace a nadační fondy označovány zvláště, ale od platnosti nového občanského zákoníku se objevil nový pojem tedy pojem „fundace“, který zahrnuje jak nadace, tak nadační fondy.

Nadace a nadační fond slouží k službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Nadace a nadační fondy běžně vznikají pro potřeby pokrytí nějakých sociálních problémů určitých lidí, zvířat apod. Těmito formami nestátních neziskových organizací se zabývá následující kapitola a po prostudování této kapitoly bude student schopen definovat nadace a nadační fondy, jejich detailnější náležitosti a možnosti pro jejich založení apod. Z větší části se tato kapitola zabývá nadacemi, která je častěji se vyskytující a má větší význam. V závěru kapitoly se zabývá okrajově nadačním fondem.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- problematiku nadací a nadačních fondů, vymežit a charakterizovat pojem nadace, nadační fond, fundace, založení nadace, právní úpravu nadace a nadačních fondů, účel nadace, základní náležitosti pro založení nadace a nadačního fondu.

Získáte:

- přehled o nadacích a nadačních fondech
- schopnost definovat nadace a nadační fondy
- znalosti pro potřeby založení nadace a nadačních fondů

Budete schopni:

- určit právní úpravu fundací
- definovat pojem fundace
- definovat pojem nadace a nadační fond
- vymežit oblast nového občanského zákoníku, ve kterém se zabývá fundacemi,
- charakterizovat účel nadace, pro který může být založena
- definovat obecně prospěšný cíl
- založit samotnou nadaci a orientovat se v potřebách pro založení nadace

- vyjmenovat jednotlivé náležitosti zakládací listiny
- charakterizovat statut nadace
- rozeznat rozdíl mezi nadačním příspěvkem a nadačním darem
- definovat orgány nadace

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro studium oblasti nadací a nadačních fondů je potřebný čas v celkové délce cca 2h.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Fundace, nadace, nadační fond, nový občanský zákoník, právnická osoba, účel nadace, obecně prospěšný cíl, nadační listina, zakládací listina, statut nadace, vklady do nadace, majetek nadace, nadační kapitál, nadační rejstřík, nadační příspěvek a nadační dar, správní rada, dozorčí rada, revizor.

Jednou ze specifických forem nestátní neziskové organizace je fundace. Neboli fundace, které se dále dělí na nadace a nadační fondy. Dříve byly řízeny legislativně svým vlastním zákonem, což byl zákon o nadacích a nadačních fondech. Poté co přišel v platnost nový občanský zákoník tak se objevil nový pojem a to je pojem fundace. Touto nestátní neziskovou organizací se budeme zabývat v následujícím textu, kde si budeme nejdříve definovat samotné fundace obecně a poté přejdeme ke konkrétním podobám – tj. k nadaci a nadačnímu fondu.

4.1 Fundace

Fundace je právnická osoba, která byla vytvořena vyčleněním majetku za určitým účelem. Jde tak o účelové sdružení majetku s vlastní právní osobností. Určení účelu, kterému tento samostatný majetek slouží, je základem fundační svobody zakladatele. Může jít jak o účel veřejně prospěšný, spočívající v podpoře obecného blaha, tak o účel soukromý, v němž se projevují zájmy konkrétních osob.

Existují ovšem fundace, např. rodinné, které mohou sloužit oběma účelům zároveň. Smíšený charakter mají také fundace dobročinné, které podporují určitým způsobem vymezený okruh lidí. Nelze však založit fundaci, která by se věnovala především podnikání, stejně jako nadaci, která by byla prospěšná výlučně zakladateli.

Charakter fundací bývá různý, zatímco v anglosaské právní oblasti jsou takto chápána všechna sdružení majetku bez ohledu na konkrétní právní formu (funkcionální pojetí), v kontinentální Evropě jde vždy o subjekt práva (organizační pojetí). I zde se ale rozlišuje, zatímco třeba v Německu nezáleží na typu právnické osoby, v Rakousku je přístup dvojitý, buď je to sdružení majetku také protikladem ke korporacím, nebo jde o zvláštní typ právnické osoby. V tomto druhém významu odpovídá českým nadacím po roce 2014, kdy přišel v platnost nový občanský zákoník. Do té doby se totiž v českém prostředí pro fundace vždy používalo obecného názvu „nadace“, zákonodárce pak při rekodifikaci soukromého práva použil nového souhrnného výrazu „fundace“ k označení nadací i fondů, neboť připomíná obě tyto skupiny a navíc měl být vhodným antonymem k výrazu „korporace“.

4.1.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA FUNDACE

V rámci právní úpravy nadací a nadačních fondů došlo k významné změně v roce 2014, kdy se nadace a nadační fondy začaly opírat o nový občanský zákoník. Do té doby existoval specifický zákon o nadacích a nadačních fondech.

Obdobný osud jako občanská sdružení - nadace a nadační fondy se musely od 1. 1. 2014 opírat o nový občanský zákoník a transformovat se v rámci této nové legislativy.

Zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech se účinností NOZ ruší. Na již vzniklé nadace a nadační fondy se bude pohlížet, jako kdyby vznikly na základě ustanovení NOZ.

Nadace a nadační fondy musí věnovat nové právní úpravě pozornost a upravit svoji zakládací listinu, statut a popř. i název.

POVINNOSTI PŮVODNÍCH NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Automaticky se na ně pohlíží jako na nadace a nadační fondy podle NOZ. Nutné je seznámit se s novou právní úpravou

Zakladatel může do 2 let od nabytí účinnosti NOZ využít svých práv a upravit zakládací listinu. Do 2 let od účinnosti NOZ je třeba přizpůsobit název pravidlům zákona. Do 3 let od účinnosti NOZ doplnit potřebné náležitosti do zakládací listiny. Do 6 měsíců od účinnosti rejstříkového zákona doplnit potřebné údaje do příslušného rejstříku.

FUNDACE PODLE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Řídí se novým občanským zákoníkem od 1. ledna 2014. V rámci nového občanského zákoníku je věnována část zákoníku fundacím v těchto paragrafech - §303 – 401.

Fundace je právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena.

Fundace je ustavena zakladatelským právním jednáním nebo zákonem, v nichž musí být určeny i její majetkové zajištění a účel. Vnitřní poměry fundace upravuje její statut.

4.1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ

V římském právu fundace, resp. nadace, vznikly až dlouho po korporacích. Objevily se teprve ve 4. stol. n. l. za křesťanských císařů, do té doby mohl dárce pouze svěřit majetek nějaké korporaci a dát jí pokyny, jak s ním má nakládat – šlo o tzv. nadaci fiduciární. Jako první byly uznávány samostatné subjekty zřízené za náboženským nebo humanitním účelem, šlo o nemocnice, chudobince, sirotčince apod. Zřizovány byly listinou, ve které byl stanoven jejich účel a správa, právní osobnost získávaly až schválením od příslušného biskupa a i poté podléhaly církevnímu doзору. Naproti tomu měly takové nadace jisté výhody, na rozdíl od korporací měly např. plnou dědickou způsobilost. Přesto byly v rámci kanonického práva stále pojímány více jako trvalé osobní svazky, zcela účelovými sdruženími majetku se staly až po jejich podřízení světské moci.

Přístup k fundacím byl jiný v německé a švýcarské právní oblasti, kde šlo o v zásadě soukromou sféru, zatímco třeba ve francouzských či rakouských poměrech převládal dohled státu. Přesto např. rakouský obecný zákoník občanský ve svém jediném ustanovení § 646 vlastně jen odkazoval na úpravu veřejnými předpisy a až v roce 1841 byl vydán dekret, jímž byla stanovena jednotná pravidla. Bylo určeno, že zakladatel musí určený majetek věnovat trvalému účelu a pro vznik nadace bylo navíc zapotřebí získat státní povolení. Právní teorie tehdy nadace zařazovala mezi „jiné právnické osoby“ a popisovala je jako neosobní účelové jmění, odlišné od jmění soukromého. Vývoj nadačního práva byl přerušen v roce 1953, kdy byla tato právní forma zrušena. Výjimkou bylo pouze Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, ačkoli přišlo o značnou část svého majetku.

Nadace se jako zvláštní právnické osoby vrátily do českého, resp. československého právního řádu v roce 1990 prostřednictvím novely hospodářského zákoníku. Toto systematické zařazení, velmi stručná úprava a jejich pojetí jako účelových fondů se neukázalo vhodným a proto už od roku 1992 byla právní úprava nadací vložena do občanského zákoníku. Zde se již upravoval statut nadace a bylo také umožněno její zřízení prostřednictvím závěti. Zmocnění k přijetí speciálního zákona bylo nicméně naplněno až v roce 1997, kdy byl přijat komplexní zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Ve svém původním znění byl přesto poměrně restriktivní, když účel nadací omezil jen na veřejně prospěšné záležitosti a přísně reguloval nakládání s jejich majetkem. K liberalizaci nadačního práva došlo až v roce 2010, kdy se také zdůraznila odlišnost mezi nadacemi a nadačními fondy.

4.1.3 TYPOLOGIE FUNDACÍ

Základním rozlišením jsou fundace, stejně jako jiné právnické osoby, buď charakteru soukromoprávního, nebo veřejnoprávního.

Právo soukromoprávních fundací bylo kdysi jednotné, když znalo pouze nadace. Nyní občanský zákoník výslovně upravuje v ustanoveních § 303–305 jen základní obecné charakteristiky všech fundací a dále se věnuje jejím dvou základním formám – nadacím (§ 306–393) a nadačním fondům (§ 394–401). To ovšem nemusí být jediní zástupci fundací v českém právu. Vedle nich existuje ústav (§ 402–418), který je smíšeným útvarem, neboť má věcný základ i osobní prvek. Z pohledu části právní teorie je nicméně zařazován mezi fundace. Stále také přežívají obecně prospěšné společnosti, zavedené roku 1995 do českého právního řádu poněkud neorganicky, protože označení „společnost“ navazuje dojem korporace, ačkoli jejich základ je převážně majetkový a jsou zaměřeny na poskytování obecně prospěšných služeb veřejnosti. Jejich místo mezi fundacemi navíc podporuje nová právní úprava tím, že se mohou přeměnit na nadace, nadační fondy nebo ústavy. Jestliže by byly fundace pojímány funkcionálně a nezáleželo by tak na právní subjektivitě, mohl by sem být zařazen navíc svěřenecký fond (§ 1448–1474), případně i přidružený fond (§ 349–352). V praxi tak funkce dříve připisované pouze nadacím mohou plnit nejen ony, resp. nadační fondy, ústavy nebo obecně prospěšné společnosti, ale také tyto smluvní instituty.

Mezi fundace veřejného práva, jejichž právní úprava je roztržena do množství právních předpisů, lze zařadit především státní fondy (Státní fond životního prostředí, Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, Státní fond dopravní infrastruktury, Státní zemědělský intervenční fond apod.). Část právní teorie sem řadí také např. ústavy veřejného práva (Česká televize, Český rozhlas, Česká tisková kancelář), příspěvkové organizace státu, obcí a krajů, veřejné výzkumné instituce a další právnické osoby, pokud mají majetkový základ a samostatně určený účel.

4.1.4 STRUKTURA FUNDACÍ

Zákon pro fundace pouze poměrně stručně stanoví, že jsou ustavena zakladatelským právním jednáním nebo zákonem, v nichž musí být specifikován oddělený majetek a účel fundace, a že jejich vnitřní poměry upravuje jejich statut. Nejde-li tak o případ zákonem založené fundace, má její zakladatel poměrně široké možnosti, jak ji podle svých představ vytvoří, což je projev jeho fundační svobody. Na druhou stranu je jeho rozhodnutí relativně trvalé a po vzniku fundace téměř nevratné. Založit ji může ještě za svého života, nebo závětí až pro případ své smrti, vždy však vznikne až zápisem do nadačního rejstříku. Konkrétní struktura fundace může být alespoň rámcově určena už v zakladatelském právním jednání, jestliže zakladatel nechce, aby byla později měněna, nebo až statutem, aby byla zajištěna možnost pružného reagování na situace v budoucnosti. Ten může opět vydat zakladatel, nebo jeho vypracování ponechat správní radě či jiné osobě.

U nadací a nadačních fondů je předepsána jen obligatorní existence dvou orgánů, statutárního a kontrolního. Statutárním orgánem je správní rada, která fundaci kolektivně vede, patří jí veškeré kompetence, které nejsou výslovně svěřeny někomu jinému. Kontrolu nad její činností, stejně jako nad jinými osobami pak provádí také kolektivní dozorčí rada, nebo jeden revizor, není-li zřízena. Kromě nich však není zakladatel jinak omezen, může pro fundaci zřídit výkonného ředitele, správce, poradce, grantovou komisi, kurátora apod.

4.2 Nadace

Nadace se řídí v novém občanském zákoníku paragrafy §306 – 393. Jedná se o jedinou zásadní právní úpravu nadací, kterou se musí řídit.

Název nadace musí obsahovat slovo "nadace". Pravidelnou součástí názvu nadace je označení poukazující na její účel.

4.2.1 ÚČEL NADACE

Zakladatel zakládá nadaci k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu.

Účel nadace může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře obecného blaha, i dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak.

Zakazuje se založit nadaci za účelem podpory politických stran a hnutí nebo jiné účasti na jejich činnosti. Zakazuje se založit nadaci sloužící výlučně výdělečným cílům. Plní-li nadace zakázaný účel, soud ji i bez návrhu zruší a nařídí její likvidaci.

Nadace může podnikat, pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výtěžky podnikání slouží jen k podpoře jejího účelu. Nadace však podnikat nesmí, pokud to zakladatel v nadační listině vyloučil. Za stejných podmínek může nadace převzít vedení obchodní společnosti. Nadace nesmí být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

4.2.2 OBECNĚ PROSPĚŠNÝ CÍL

Obecně lze říci, že nadace má přesně stanovený cíl a účel, pro který může fungovat. Nadace sleduje svůj obecně prospěšný cíl a tím může být:

- rozvoj duchovních hodnot
- ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot
- ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic

- rozvoj vědy, vzdělávání, tělovýchovy a sportu.

4.2.3 ZALOŽENÍ NADACE

Nadace se zakládá nadační listinou, kterou může být zakládací listina nebo pořízení pro případ smrti.

Zakládací listinu nadace pořizuje jedna osoba nebo více osob. Stojí-li na straně zakladatele nadace více osob, považují se za zakladatele jediného a v záležitostech nadace musí jednat jednomyslně. Odmítá-li některá z těchto osob souhlas bez vážného důvodu udělit, nahradí jej k návrhu kterékoli z ostatních zakládajících osob svým rozhodnutím soud. Nadační listina vyžaduje formu veřejné listiny.

ZAKLÁDACÍ LISTINA

Zakládací listina nadace musí obsahovat několik prvků, které jsou povinné. Dále pak může být v zakládací listině uvedeno i jiné náležitosti, které si zakladatel přeje mít zde uvedené.

Povinné náležitosti zakládací listiny

- a) název a sídlo nadace,
- b) jméno zakladatele a jeho bydliště nebo sídlo,
- c) vymezení účelu, pro který se nadace zakládá,
- d) údaj o výši vkladu každého zakladatele,
- e) údaj o výši nadačního kapitálu,
- f) počet členů správní rady i jména a bydliště jejích prvních členů a údaj, jakým způsobem členové správní rady za nadaci jednají,
- g) počet členů dozorčí rady i jména a bydliště jejích prvních členů, případně, není-li dozorčí rada zřizována, jméno a bydliště prvního revizora,
- h) určení správce vkladů a
- i) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně okruh osob, jimž je lze poskytnout, nebo okruh činností, jež nadace může vzhledem k svému účelu vykonávat, anebo určení, že tyto náležitosti stanoví statut nadace.

MÍSTO PODÁNÍ NÁVRHU DO NADAČNÍHO REJSTRÍKU

Návrh se podává u Krajského soudu, v jehož obvodu mají nadace a nadační fond sídlo. Nadační rejstřík vede příslušný krajský soud.

OBSAH PODÁNÍ

1. návrh na zápis do nadačního rejstříků
2. zakládací smlouvu nebo listinu (2x)
3. čestná prohlášení členů správní rady a dozorčí rady
4. jejich výpisy z rejstříků trestů
5. doklad o splacení peněžitého vkladu nebo převzetí nepeněžitého vkladu zřizovatelů

PRŮBĚH ŘÍZENÍ O ZÁPISU DO NADAČNÍHO REJSTRÍKU

Řízení o zápisu do nadačního rejstříku je zahájeno dnem doručení návrhu na zápis u příslušného krajského soudu.

Zákon nestanovuje lhůtu, ve které má soud rozhodnout. Proti usnesení soudu se lze odvolat u soudu, který usnesení vydal (do 15 dnů od doručení usnesení soudu).

4.2.4 STATUT NADACE

Pro založení nadace musí být sepsán statut nadace, kterým se pak nadace bude řídit. Záleží na zakladateli, co vše v statutu nadace bude uvedeno. Ale minimální náležitosti stanovené v novém občanském zákoníku tam musí být bezpodmínečně.

Statut nadace upraví alespoň:

- a) způsob jednání orgánů nadace a
- b) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně též okruh osob, kterým je lze poskytovat.

Nevydá-li zakladatel statut nadace společně s nadační listinou, vydá jej po předchozím souhlasu dozorčí rady správní rada do jednoho měsíce ode dne vzniku nadace. Nevyloučí-li to nadační listina, rozhoduje o změnách statutu po předchozím souhlasu dozorčí rady správní rada.

Nadace statut uveřejní uložením do sbírky listin. Každý může ve veřejném rejstříku do statutu nahlížet a pořizovat si z něj výpisy, opisy nebo kopie. Stejně právo lze uplatnit také v sídle nadace.

4.2.5 ZMĚNA ÚČELU NADACE

Nezakládá-li nadační listina právo změnit účel nadace zakladateli nebo některému orgánu nadace, může tento účel změnit soud na návrh nadace schválený správní i dozorčí radou. Nesouhlasí-li však s takovou změnou zakladatel nebo osoba určená v nadační listině, soud návrh zamítne.

Nadace zveřejní bez zbytečného odkladu po podání návrhu oznámení o navrhované změně. Každý, kdo na tom má právní zájem, může proti návrhu u soudu odporovat ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy bylo oznámení zveřejněno.

Je-li dosažení účelu nadace nemožné nebo obtížně dosažitelné z příčin zakladateli neznámých nebo pro něho nepředvídatelných, nahradí soud na návrh zakladatele nebo osoby, která na tom má právní zájem, dosavadní účel nadace podobným účelem, ledaže nadační listina určuje něco jiného.

Není-li tu již zakladatel a není-li ani osoba, které zakladatel popřípadě založil právo souhlasit se změnou účelu nadace nebo takový souhlas odmítnout, soud vezme při rozhodování o změně účelu nadace zřetel na známé zakladatelovy úmysly a přání, i když nejsou z nadační listiny zřejmé.

Když se účel nadace změní, musí být dary poskytnuté ve prospěch původního účelu i výnosy z nich použity k poskytování nadačních příspěvků podle původního účelu, ledaže dárce projeví jinou vůli.

4.2.6 VKLADY DO NADACE

Před vznikem nadace se vkladová povinnost splní alespoň tak, aby souhrnná výše vkladů odpovídala alespoň částce 500 000 Kč.

Vklady do nadace přijme před jejím vznikem osoba, kterou nadační listina určila jako správce vkladů.

Vkladová povinnost se splní předáním předmětu vkladu správci vkladů. Nadace nabývá vlastnické právo k předmětu vkladu dnem svého vzniku, váže-li však zákon nabytí vlastnického práva na zápis do veřejného seznamu, nabude nadace předmět vkladu do vlastnictví až tímto zápisem.

Je-li předmět vkladu peněžitý, složí jej správce vkladů na zvláštní účet u banky nebo spořitelního a úvěrního družstva, který pro nadaci a na její jméno zřídí.

Je-li předmětem vkladu věc zapsaná do veřejného seznamu, předá vkladatel správci vkladů i prohlášení o vnesení vkladu; po vzniku nadace se její vlastnické právo do veřejného seznamu zapíše na základě tohoto prohlášení.

4.2.7 MAJETEK NADACE A NADAČNÍ KAPITÁL

Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek. Nadační jistinu tvoří soubor předmětů vkladů do nadace, popřípadě i nadačních darů. Nadační jistina musí mít celkovou hodnotu odpovídající alespoň výši 500 000 Kč.

Peněžní vyjádření nadační jistiny je nadační kapitál. Výše nadačního kapitálu se zapisuje do veřejného rejstříku.

Nadace používá svůj majetek v souladu s účelem uvedeným v nadační listině i ve statutu a za podmínek tam určených k poskytování nadačních příspěvků, k zajištění vlastní činnosti k naplnění svého účelu a k úhradě nákladů na zhodnocení nadační jistiny i nákladů na vlastní správu.

4.2.8 NADAČNÍ PŘÍSPĚVEK A NADAČNÍ DAR

V souvislosti s nadacemi se objevují dva významné pojmy a to je nadační příspěvek a nadační dar. Mnohdy dochází k záměně, popřípadě není jasný rozdíl mezi těmito dvěma pojmy, a proto je důležité si to objasnit.

Nadační příspěvek je obecně vše, co je poskytnuto třetí osobě k účelu, pro který byla nadace zřízena

Nadační dar je obecně vše, co je poskytnuto třetí osobou k dosahování účelu, pro který byla nadace zřízena

4.2.9 PODMÍNKY HOSPODAŘENÍ

V novém občanském zákoníku jsou také vymezeny základní podmínky hospodaření. Je stanoven také limit pro výši nákladů spojené se správou nadace.

Limit pro výši nákladů, které souvisí se správou nadace či nadačního fondu je stanoven jako procento z

- ročních celkových výnosů nadačního jmění nebo majetku nadačního fondu
- hodnoty ročně poskytnutých nadačních příspěvků
- nadačního jmění nebo majetku nadačního fondu podle jeho stavu k 31. 12. daného roku.

Náklady související se správou musí vést nadace nebo nadační fond odděleně od nadačních příspěvků.

4.2.10 ORGÁNY NADACE

Mezi základní orgány nadace, které se v ní vyskytují, patří správní rada, dozorčí rada nebo revizor. Mohou být pak také zřízeny jiné orgány nadace, ale tyto uvedené jsou povinné a vyplývá to z nového občanského zákoníku.

Základním hlavním orgánem nadace je správní rada. Správní rada je tedy statutární orgán.

Dozorčí rada je kontrolní a revizní orgán a musí být zřízena, dosahuje-li nadační kapitál výše alespoň desetkrát vyšší než stanoví nový občanský zákoník. Revizor vzniká, není-li zřízena dozorčí rada. Revizor tak vykonává působnost namísto dozorčí rady.

4.2.11 ZMĚNA PRÁVNÍ FORMY NADACE NA NADAČNÍ FOND

Připustí-li to nadační listina výslovně, může správní rada po předchozím vyjádření dozorčí rady nebo revizora rozhodnout o změně právní formy nadace na nadační fond, avšak jen pokud došlo ke snížení hodnoty nadační jistiny pod výši stanovenou v §330.

Rozhodnutí o změně právní formy musí obsahovat:

- a) označení nadace názvem, sídlem a identifikujícím údajem,
- b) název nadačního fondu po změně právní formy,
- c) rozhodný den,
- d) údaje o členech orgánů nadačního fondu, které se zapisují do veřejného rejstříku.

Rozhodnutí vyžaduje formu veřejné listiny. Rozhodnutí o změně právní formy nabývá účinnosti dnem zápisu do veřejného rejstříku.

PRO ZÁJEMCE

Níže uvedená tabulka zobrazuje přehled nejvýznamnějších nadací a nadačních fondů v České republice. Hodnocení těchto nadací a nadačních fondů je podle objemu rozdělených nadačních příspěvků. K tomu je zde uvedena informace o nadačním jmění. Student si tak může udělat představu, jaké jsou reálné výše nadačních příspěvků za rok.

Tento žebříček je sestaven za rok 2018 a zveřejňuje je Fórum dárců na svých webových stránkách www.donorsforum.cz. Jedná se o jediný celorepublikový spolek zastřešující dárce v České republice.

Tabulka 3: Přehled TOP10 nadací a nadačních fondů podle objemu rozdělených nadačních příspěvků v roce 2018

<i>Pořadí</i>	<i>Název</i>	<i>Objem rozdělených nadačních příspěvků</i>	<i>Výše nadačního jmění</i>
1	Dobry anděl, nadace	232 149 175 Kč	1 000 000 Kč
2	Nadace ČEZ	175 533 494 Kč	500 000 Kč
3	Nadační fond AVAST	109 199 000 Kč	500 000 Kč
4	Nadace AGROFERT	90 990 794 Kč	500 000 Kč
5	Nadace THE KELLNER FAMILY FOUNDATION	89 051 000 Kč	1 000 000 Kč
6	Česko-německý fond budoucnosti, nadační fond	79 741 218 Kč	3 755 165 000 Kč
7	Prague Civil Society Centre, nadační fond	69 261 000 Kč	N/A
8	Nadace GCP	67 654 000 Kč	1 000 000 Kč
9	F-nadace	62 603 275 Kč	49 053 730 Kč
10	Nadace Charty 77 - Konto Bariéry	61 004 417 Kč	76 616 350 Kč

4.3 Nadační fond

Po představení si nadace, která bývá častěji se vyskytující ve srovnání s nadačním fondem, tak přichází na řadu, představit si právě také nadační fond. Nadační fond je řízen legislativou vyplývající z nového občanského zákoníku v paragrafech §394 – 401.

Nadační fond je typ fundace. Lze je definovat jako nezávislé subjekty finanční povahy založené za účelem podpory veřejně prospěšných aktivit a projektů. Jako nový právní institut byly zavedeny do českého právního řádu v roce 1998 jako alternativa k nadacím. Na rozdíl od nadací nemusí mít nadační fondy trvalý charakter a výnosnou povahu.

Zakladatel zakládá nadační fond k trvalé službě účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky. Určení účelu nadačního fondu představuje jeden ze základních projevů tzv. fundační svobody zakladatele. Je důležitý a zároveň velmi obtížně definovatelný. Vždy je

nutné jej odlišovat od motivů a pohnutek, které jsou relevantní pouze, pokud jsou objektivizovány ve vlastním projevu vůle zakladatele.

Název nadačního fondu musí obsahovat slova "nadační fond". Nadační fond se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti.

4.3.1 ZALOŽENÍ NADAČNÍHO FONDU

Podle § 397 nového občanského zákoníku nadační fond vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Tímto rejstříkem je nadační rejstřík.

Nadační fond je fundací soukromého práva, k jehož založení dochází jednostranným právním jednáním zakladatele. Taktéž nadační fond založený pro případ smrti vzniká až konstitutivním zápisem do nadačního rejstříku. Návrh na zápis lze podat v listinné nebo elektronické podobě.

Nadační fond se zakládá zakládací listinou nebo pořízením pro případ smrti. K založení dochází vždy jednostranným právním jednáním – zakládací listinou (i když je zakladatelů více). V nadační listině je nutno uvést výši nadačního kapitálu a určit správce vkladů. V nadační listině je možné povolit nebo vyloučit některé činnosti (např. podnikání, změnu právní formy atd.). Opouští se princip nezměnitelnosti nadační listiny - možnost změny by měla být určena nadační listinou. Jednání mezi založením a vznikem je přisuzováno tomu, kdo jej učiní. Nadace či nadační fond mohou po svém vzniku účinky těchto jednání převzít. Za podmínek stanovených v novém občanském zákoníku může mít nadační fond v názvu jméno člověka či název jiné právnické osoby.

4.3.2 VÝHODY NADAČNÍHO FONDU

Oproti nadacím může mít nadační fond určité další výhody. Mezi pozitiva nadačního fondu patří např.:

- K dosahování účelu, pro který byl nadační fond zřízen, používá veškerý svůj majetek.
- Nadační fond nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu.
- Minimální výše vkladu není zákonem stanovena, ale je ponechána na vůli zřizovatele.
- Osvobození od daně z příjmů právnických osob, daně dědické a darovací.

4.3.3 ORGÁNY NADAČNÍHO FONDU

Podstatná část právní úpravy orgánů nadace a nadačního fondu vychází z obecné úpravy právnických osob. Mezi základní orgány nadačního fondu patří správní rada a revizor.

Správní rada vykonává vše, co není svěřeno jiným orgánům nadace či nadačního fondu. Má minimálně tři členy (počet členů nemusí být dělitelný třemi), funkční období je pětileté, nestanoví-li nadační listina jinak. Členem správní rady může být i právnická osoba.

Revizorem může být i právnická osoba. Funkční období revizora je pětileté, nestanoví-li nadační listina jinak; je-li revizorem právnická osoba, může být zvolena na dobu neurčitou. Revizora volí a odvolává správní rada.

4.3.4 ZÁNİK A ZMĚNA NADAČNÍHO FONDU

Rozhodnutím správní rady. Není-li trvale možné, aby nadační fond nadále plnil svůj účel, rozhodne správní rada o zrušení nadačního fondu s likvidací a zvolí likvidátora.

Dosažením účelu nadačního fondu. Bylo-li dosaženo účelu, pro který byl nadační fond založen, je zrušen a správní rada má povinnost zvolit likvidátora.

Uplynutím doby. Zakladatel může v zakladatelském právním jednání omezit dobu trvání nadačního fondu na určitou dobu; dojde-li k jejímu uplynutí, nadační fond se zrušuje.

Rozhodnutím soudu. Ke zrušení nadačního fondu může dojít v zákonem stanovených případech i nuceně - konstitutivním rozhodnutím soudu.

Změna právní formy na nadaci. Při změně právní formy se nadační fond neruší ani nezániká, pouze se mění jeho právní poměry.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Fundace je právnická osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému čelu a její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena. Mezi fundace řadíme nadace a nadační fondy. Tyto dva typy nestátních neziskových organizací byly dříve označovány nadace a nadační fondy a pojem fundace se začal používat od platnosti nového občanského zákoníku, tedy od roku 2014. Nový občanský zákoník podává právní úpravu nadací a nadačních fondů.

V této kapitole se student mohl dočíst a nastudovat co to je nadace a nadační fond. Jak je možné tyto nestátní neziskové organizace založit a jaké jsou podmínky pro jejich založení a jiné náležitosti týkající se nadací a nadačních fondů.

OTÁZKY

1) Nadace může podnikat:

- a) pokud podnikání představuje hlavní činnost pro naplnění účelu
- b) pokud podnikání představuje pouze vedlejší činnost
- c) bez omezení a výtěžky podnikání mohou být použity jakkoliv
- d) pokud to určí soud

2) Návrh na zápis do nadačního rejstříku se podává:

- a) u Krajského soudu
- b) u Krajského úřadu
- c) u Obecního soudu
- d) na Ministerstvo kultury

3) Statutárním orgánem nadace je:

- a) správní rada
- b) dozorčí rada
- c) revizor
- d) kontrolní rada

ODPOVĚDI

1) b, 2) a, 3) a

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Najděte si tři nadace a tři nadační fondy, které mají sídlo ve Vašem městě, popřípadě ve Vašem kraji. Jedná se o velké nadace a nadační fondy? Mají dlouhou tradici nebo jsou nově zřízené?

5 CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Poslední podstatnou nestátní neziskovou organizací, která má čistě soukromoprávní charakter, je církev a náboženská společnost. Tento typ nestátní neziskové organizace je sice výrazně specifický a výrazně odlišný od předchozích typů nestátních neziskových organizací, ale v závislosti na tom, že se opírá o soukromé právo a jedná se o nestátní neziskovou organizaci tak zde zajisté patří.

V této kapitole jsou představeny parametry a pravidla fungování církví a náboženských společností. Objevují se zde citované výňatky ze zákona, který je legislativním rámcem církví a náboženských společností, tj. zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. V této kapitole jsou uceleně definovány jednotlivé pojmy s problematikou související. Rovněž se zde objeví vymezení postavení církví a náboženských společností, podmínky vzniku, registrace a výkon základních a zvláštních práv. Je zde také zmíněno církevní školství, které se sice řídí Školským zákonem, ale je rovněž ve své podstatě specifické.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- problematiku církví a náboženských společností, pojmy církve a náboženské společnosti, postavení církví a náboženských společností, podmínky vzniku a podmínky působení, registraci církví a náboženských společností, zvláštní práva apod.

Získáte:

- znalosti z oblasti církví a náboženských společností
- schopnost definovat rozdíl mezi církví a náboženskou společností
- znalosti o fungování církví a náboženských společnostech

Budete schopni:

- definovat církve a náboženské společnosti
- vymežit postavení církví a náboženských společností
- určit podmínky vzniku církví a náboženských společností
- vyjmenovat pravidla registrace
- definovat zvláštní práva

- určit evidované právnické osoby
 - charakterizovat církevní školství
 - rozdělit lidské zdroje do skupin
 - rozdělit finanční zdroje do skupin
-

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro potřebu nastudování problematiky církví a náboženských společností je vhodné vyhranit si čas v celkové délce cca 2h.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Církev, náboženská společnost, listina základních lidských práv a svobod, víra, veřejná mravnost, registrace, přípravní výbor, zvláštní práva, evidované právnické osoby, církevní školství, zdroje financování, lidské zdroje, duchovní.

Církev a náboženské společnosti jsou další formou nestátních neziskových organizací soukromoprávního charakteru. Církev a náboženská společnost, případně církev nebo náboženská společnost, jsou sousloví, která se objevují v právních předpisech nejméně od poloviny 19. století.

Určitou nezávislost církví a náboženských společností na státu a veřejné správě zajišťuje *Listina základních lidských práv a svobod*. Listina deklaruje nezávislost státu na náboženství a nezávislost náboženství na státu.

Církev a náboženské společnosti se řídí svým vlastním zákonem. Jedná se o *zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)*. Zákon o církvích a náboženských společnostech upravuje postavení církví a náboženských společností, vedení veřejně přístupných seznamů registrovaných církví a náboženských společností, svazů církví a náboženských společností a právnických osob založených registrovanou církví a náboženskou společností a evidovaných podle tohoto zákon a působnost Ministerstva kultury ve věcech církví a náboženských společností.

5.1 Církev a náboženské společnosti

Některé formulace v některých zákonech vyznívají tak, jako by toto sousloví bylo použitelné pouze vcelku pro subjekty jednotného typu „církev a náboženská společnost“, jiná ustanovení zjevně označují či označovala jak církve, tak i náboženské společnosti jako označení dvou různých pojmů, byť označujících typy subjektů se shodnými právy a povinnostmi.

5.1.1 DEFINICE

Církev a náboženská společnost jsou definovány podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, jako *dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.*

Předchozí zákon č. 308/1991 církev a náboženskou společnost definoval jako *dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady.* A zákon č. 218/1949 Sb. pojmy církve ani náboženské společnosti nedefinoval a vycházel z předpokladu, že jejich význam je zřejmý.

V literatuře se uvádí, že tradičně se rozlišují církve, které vychází z křesťanské tradice, a náboženské společnosti jakožto ostatní organizovaná náboženská uskupení. Toto druhé pojmenování ovšem není bezvýjimečné, existují výjimky jako např. Federace židovských obcí nebo Ústředí muslimských obcí. Volba označení je ostatně především svobodnou záležitostí konkrétního uskupení (např. Svědkové Jehovovi se sami neoznačují za církve, ale za náboženskou společnost), stát do něj nijak nezasahuje a nemá fakticky žádný právní význam, protože z hlediska českého právního řádu jde o dva alternativní názvy se shodným obsahem.

Podle zákona č. 308/1991 Sb. mohly být jako církve nebo náboženské společnosti registrovány subjekty bez ohledu na to, v jakém státě mají sídlo, tedy i nadnárodní nebo zahraniční. Zákon č. 3/2002 Sb. umožňuje registraci jen subjektům se sídlem na území České republiky, z čehož mezinárodně působícím společnostem vyplynula nutnost založit si pro působení na území České republiky samostatnou právnickou osobu. Zákon č. 3/2002 Sb. začal v rámci církví a náboženských společností rozlišovat registrované jako specifický typ, aniž by speciálně řešil otázku neregistrovaných, s jejichž existencí formulace zákona počítají.

DEFINICE – CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI

Církev a náboženské společnosti jsou definovány jako dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.

Osoba hlásící se k církvi a náboženské společnosti je pak osoba, která podle svého přesvědčení a vnitřních předpisů církve a náboženské společnosti k ní přináleží.

Obecně je možné říci, že náboženská společnost je organizované společenství, jehož účelem má být umožňovat nebo usnadňovat náboženský život osob hlásících se k určitému náboženství.

Církev v mnohých literaturách bývá obecně označována jako Křesťanská náboženská společnost.

5.1.2 POSTAVENÍ CÍRKVE A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Mezi obecná pravidla fungování a postavení církve a náboženské společnosti patří následující pravidla.

Církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určených institucí.

Stát, kraje a obce nemohou provádět náboženskou nebo protináboženskou činnost.

Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů nezávisle na státních orgánech.

Církev a náboženská společnost nesmí používat název, který by ji mohl podle názvu činit zaměnitelnou s registrovanou církví a náboženskou společností nebo jinou právníckou osobou.

Církev a náboženské společnosti mohou podnikání a jinou výdělečnou činnost provádět pouze jako činnost doplňkovou.

5.1.3 PODMÍNKY VZNIKU A PŮSOBNÍ CÍRKVE A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž činnost je v rozporu s právními předpisy a jejíž učení nebo činnost ohrožuje práva, svobody a rovnoprávnost osob a jejich sdružení včetně jiných církví a náboženských společností, ohrožuje demokratické základy státu, jeho suverenitu, nezávislost a územní celistvost, a:

- je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti
- popírá nebo omezuje osobní, politická nebo jiná práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu apod.
- omezuje osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti
- je utajovaná vcelku nebo v některých částech

Církev nebo náboženská společnost, v případě, že splňuje výše uvedené podmínky a další specifické podmínky, může zažádat o registraci a může se tak stát registrovanou církví nebo registrovanou náboženskou společností. Poté se stávají právnickými osobami.

5.1.4 REGISTROVANÉ CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI

Právnickými osobami se stávají po registraci na Ministerstvu kultury ČR na základě návrhu na registraci. Návrh na registraci podává na Ministerstvo kultury tzv. přípravní výbor.

Návrh na registraci obsahuje mimo jiného (ve zkratce, dále je to rozepsáno více):

- základní charakteristiku církve a náboženské společnosti, jejího poslání a učení,
- 300 podpisů zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem,
- základní dokument

Podle § 6 odst. 1 zákona 3/2002 Sb. se církev a náboženská společnost stává právnickou osobou registrací, takto registrovanou církev a náboženskou společnost dále zákon nazývá *registrovaná církev a náboženská společnost*. Registrovanou církví a náboženskou společností ve smyslu tohoto zákona tedy není taková církev nebo náboženská společnost, která je registrovaná jen podle jiného zákona, například jako spolek, i přesto, že tyto formy působení církví a náboženských společností zákon nevylučuje. Výslovně vyloučeny z možnosti působit jako církev nebo náboženská společnost jsou stát, kraje a obce. Nepřímo (vyloučením podnikání a výdělečné činnosti jako hlavní činnosti) jsou v možnosti být církví nebo náboženskou společností omezeny obchodní společnosti.

Zákon č. 3/2002 Sb. pojem registrovaná církev a náboženská společnost od prostého pojmu *církev a náboženská společnost* od roku 2002 důsledně odlišuje. Obecná ustanovení se vztahují na všechny církve a náboženské společnosti, tedy i na ty, které nejsou registrované a nemají právní subjektivitu, popřípadě mají právní subjektivitu jiného typu.

REGISTRACE CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Církve a náboženské společnosti, které v roce 1991 vyvíjely svou činnost ze zákona nebo na základě státního souhlasu, se považovaly za registrované dnem účinnosti, tedy 1. září 1991, přičemž náležitosti jinak požadované k registraci měly dodat do 6 měsíců. K založení a registraci nové církve nebo náboženské společnosti stačily tři zletilé osoby (bez ohledu na jejich státní příslušnost a trvalý pobyt) a dodání příslušných dokumentů a informací.

S účinností od 1. dubna 1992 zákon České národní rady č. 161/1992 Sb. stanovil jako podmínku registrace a působení na území České republiky, aby se k nim hlásilo nejméně 10 000 osob s trvalým pobytem na území ČR, avšak pokud šlo o církve nebo náboženské společnosti, které byly členy Světové rady církví, postačovalo 500 osob s trvalým pobytem na území ČR. Menším novým církvím a náboženským společnostem tak tento zákon možnost působení a náboženské svobody upřel.

Zákon č. 3/2002 Sb. snížil nutný počet osob přináležejících ke společnosti na 300, přičemž podpora 10 000 osob se stala podmínkou pro přiznání tzv. zvláštních práv. Zároveň bylo odstraněno zvýhodnění církví spojených se Světovou radou církví a formulace zákona nepřímou připustila i působení neregistrovaných církví a náboženských společností.

Podle zákona č. 308/1991 Sb. mohly být jako církve nebo náboženské společnosti registrovány subjekty bez ohledu na to, v jakém státě mají sídlo, tedy i nadnárodní nebo zahraniční. Zákon č. 3/2002 Sb. umožňuje registraci jen subjektům se sídlem na území České republiky.

NÁVRH NA REGISTRACI CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI

Návrh na registraci církve a náboženské společnosti podávají ministerstvu nejméně tři fyzické osoby, které dosáhly věku 18 let, jsou svéprávné a jsou občany České republiky nebo cizinci s trvalým pobytem v České republice (tzv. přípravný výbor).

Členové přípravného výboru návrh ověřeně podepíší, uvedou své osobní údaje a určí svého zmocněnce.

Návrh na registraci církve a náboženské společnosti musí obsahovat základní charakteristiku náboženské společnosti, jejího učení a poslání, zápis o založení církve a náboženské společnosti na území České republiky, v originále podpisy a osobní údaje 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti a základní dokument církve a náboženské společnosti.

Ministerstvo při řízení o registraci církve a náboženské společnosti přezkoumá, zda návrh na registraci podává oprávněná osoba, zda návrh na registraci obsahuje všechny náležitosti stanovené zákonem a zda činnost církve a náboženské společnosti není v rozporu s jejím základním dokumentem a s podmínkami stanovenými zákonem. Odpovídají-li údaje v návrhu na registraci skutečnému stavu věci a jsou-li splněny podmínky, rozhodne ministerstvo o tom, že se církev a náboženská společnost registruje, a registraci zapíše do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností ke dni, kdy rozhodnutí o registraci nabylo právní moci. Tyto rejstříky jsou veřejnými seznamy s výjimkou některých osobních údajů. Pokud návrh na registraci nespĺňuje potřebné podmínky, rozhodne ministerstvo, že se registrace zamítá.

V případě závažných nebo opakovaných porušování závazků ze strany církve nebo náboženské společnosti může ministerstvo ve správním řízení rozhodnout o zrušení registrace nebo o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv. Ministerstvo může registraci zrušit také v některých případech nečinnosti nebo insolvence, porušování právního řádu anebo na vlastní žádost církve a náboženské společnosti. Zrušením registrace církev a náboženská společnost zaniká jako právnická osoba.

Dodatečný pokles počtu osob hlásících se k již registrované církvi nebo náboženské společnosti pod počet podpisů nutných k získání registraci není v zákoně uveden jako důvod k odebrání registrace. Zároveň není nikde vymezeno, že za osobu hlásící se k církvi nebo náboženské společnosti se rozumí pouze osoba, která se k ní hlásí dlouhodobě nebo trvale.

5.1.5 PRÁVA A POVINNOSTI CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Církev a náboženské společnosti mají určitá práva a povinnosti. Tyto práva a povinnosti je možné rozdělit na základní závazné i bez registrace, základní práva plynoucí z registrace a zvláštní práva, pro která je nutné splnit další specifické podmínky.

ZÁKLADNÍ PRÁVA A PODMÍNKY ZÁVAZNÉ I BEZ REGISTRACE

V rámci svobody vyznání může každý projevovat své náboženství nebo svou víru sám nebo společně s jinými. Dobrovolným sdružováním fyzických osob (nikoliv tedy až registrací) vzniká církev a náboženská společnost.

Zákon stanovuje podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností, která se vztahují i na neregistrované církve a náboženské společnosti. Církev a náboženská společnost nesmějí vyvíjet činnost, která je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví, lidskosti, snášenlivosti a bezpečnosti osob, popírat nebo omezovat práva jiných osob, rozněcovat nenávisť a nesnášenlivost, podporovat násilí nebo porušovat právní předpisy, omezovat osobní svobodu vytvářením závislosti za pomoci nátlaku nebo působit částečně nebo zcela v utajení.

Církev nebo náboženská společnost používat název zaměnitelný s registrovanou církví a náboženskou společností nebo jinou právnickou osobou.

Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů nezávisle na státních orgánech.

Předmět podnikání a jiné výdělečné činnosti musí být podle zákona vymezen v základním dokumentu registrované církve a náboženské společnosti (což zřejmě z podnikání vylučuje neregistrované). Podle pokračování téhož odstavce podnikání a jiná výdělečná činnost církve a náboženské společnosti mohou být pouze její doplňkovou výdělečnou činností. Rovněž právnické osoby evidované podle tohoto zákona mohou podnikání a jinou výdělečnou činnost provádět jen jako doplňkovou.

ZÁKLADNÍ PRÁVA, KTERÁ VYPLÝVAJÍ Z REGISTRACE

Registrovaná církev a náboženská společnost může k plnění svého poslání:

- vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na bohosloveckých vysokých školách a bohosloveckých fakultách za podmínek podle Školského zákona (zakládání církevních škol však patří mezi zvláštní práva).
- získat oprávnění k výkonu zvláštních práv podle zákona č. 3/2002 Sb.
- prostřednictvím svého oprávněného orgánu navrhnout k evidenci svůj orgán, řeholní a jinou církevní instituci osob hlásících se k církvi nebo náboženské společnosti založené za účelem vyznávání náboženské víry nebo účelové zařízení pro poskytování charitativních služeb
- zakládat svazy církví a náboženských společností a být jejich členem a nikdo jiný než registrované církve a náboženské společnosti jejich členem být nesmí. Takovýto svaz však nemůže navrhnout k evidenci církevní právnickou osobu.

ZVLÁŠTNÍ PRÁVA

Církev a náboženské společnosti mohou získat oprávnění k výkonu zvláštních práv. Toto oprávnění souvisí se specifickým posláním církví a náboženských společností v různých oblastech lidského života.

Jejich udělení závisí na důležitosti práv pro danou církev a náboženskou společnost a na splnění zákonných podmínek:

- být registrována 10 let
- zveřejňovat každoročně 10 let výroční zprávy o činnosti

- plnit řádně závazky vůči státu a třetím osobám.

Mezi *zvláštní práva* patří právo mlčenlivosti duchovních (zповědní tajemství). Dále vstup do některých sociálních, zdravotních, výchovných, ochranných, vazebních a trestních zařízení. Toto právo přiznával zákon č. 308/1991 Sb. všem registrovaným církvím a náboženským společnostem automaticky, výkon těchto i dalších práv však ještě upravovaly některé speciální právní předpisy.

Od roku 2002 návrh na přiznání k oprávnění k výkonu zvláštních práv může podat registrovaná církev a náboženská společnost, která je ke dni návrhu registrována nejméně 10 let, zveřejňovala v posledních 10 letech každoročně výroční zprávy a plní řádně závazky vůči státu a třetím osobám. Za dobu účinnosti tohoto nového zákona nebyla na základě takového návrhu zvláštní práva přiznána žádné církvi ani náboženské společnosti.

Podle zákona je možno požádat o přiznání buď všech zvláštních práv, nebo všech s výjimkou zповědního tajemství, přičemž je-li důvod zvláštní práva zrušit, ruší se také všechna najednou. V registru církví a náboženských společností je však u mnoha ze subjektů zaznamenáno přiznání pouze několika z těchto práv.

Návrh musí obsahovat podpisy a osobní údaje tolika zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem v ČR hlásících se k církvi nebo náboženské společnosti, kolik činí nejméně 1 promile obyvatel České republiky (tedy přibližně 10 000 podpisů) a výroční zprávy a účetní závěrky za posledních 10 let. *Návrh na přiznání práva zповědního tajemství* musí navíc obsahovat dokument potvrzující, že povinnost mlčenlivosti duchovních v souvislosti s výkonem zповědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zповědnímu tajemství je tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let (tato skutečnost je i nutnou podmínkou přiznání práva). Ministerstvo při rozhodování o návrhu postupuje obdobně jako při rozhodování o registraci.

Mezi *přiznávaná zvláštní práva* patří právo:

- vyučovat náboženství na státních školách podle Školského zákona
- pověřit duchovní k duchovenské službě v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova,
- být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností
- konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle Zákona o rodině
- zřizovat církevní školy podle Školského zákona

- zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo obdobného práva, tím není dotčena povinnost přezkázat trestný čin podle trestního zákona

Registrovaná církev a náboženská společnost s oprávněním k výkonu zvláštních práv každoročně zveřejňuje výroční zprávu o výkonu zvláštních práv s výjimkou práva zpovědního tajemství.

5.1.6 EVIDOVANÉ PRÁVNICKÉ OSOBY

Mezi evidované právnické osoby patří:

- orgány registrovaných církví a náboženských společností (řeholné a jiné instituce) založené za účelem vyznávání náboženské víry
- účelová zařízení registrovaných CNS pro poskytování charitativních služeb (poskytují obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek). Jsou zakládány za různým účelem, např. farnosti, obce, sbory, misijní skupiny, vyšší organizační složky, charity a diakonie, řeholní řády a jiné (vzdělávací instituty, centra pro mládež).

5.1.7 CÍRKEVNÍ ŠKOLSTVÍ

Vzdělávání se věnují církve a náboženské společnosti již tradičně. Již v dávné minulosti jsou zmínky o vzdělávání duchovními apod. Právní subjektivita církevních škol platí teprve až od roku 2003.

Na celkovém počtu škol se podílejí necelým 1%. Tento podíl je vyšší u středních škol. V České republice počet církevních škol není tedy příliš výrazný. Např. v Itálii je počet církevních škol (resp. podíl církevních škol na celkovém počtu) daleko vyšší.

PRO ZÁJEMCE

V případě zájmu o bližší informace o církevním školství a kategoriích církevních škol je k dispozici katalog církevních škol a to na webových stránkách <https://www.cirkev.cz/skolstvi/skoly/kategorie>.

5.1.8 ZDROJE FINANCOVÁNÍ A LIDSKÉ ZDROJE

Financování církevních organizací je možné rozdělit na tři hlavní zdroje financování:

- státní příspěvek (platy a pojistné duchovních, platy a pojistné církevní administrativy, prostředky na provoz ústředí církví, údržba církevního majetku)
- dotace
- vlastní příjmy (sbírky, dary, výnosy z majetku).

Lidé, kteří se angažují v činnosti církve nebo náboženské společnosti se dají rozdělit do tří skupin. Lidské zdroje tedy můžeme rozdělit:

- zaměstnanci – duchovní
- zaměstnanci – ostatní zaměstnanci (profese mimo výkon náboženství)
- dobrovolníci – vykonávána je služba v aktivitách nesouvisejících s hlavním posláním církve.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V této kapitole byly pozornost věnována církvím a náboženským společnostem. Jedná se o specifickou formu právnických osob. Také se jedná o jeden z typů nestátních neziskových organizací. Církev a náboženské společnosti se řídí svým vlastním zákonem a to je zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Výkladová část této kapitoly se o daný zákon mnohdy opírá. V této kapitole je objasněna problematika církví a náboženských společností v různých detailech. Je zde objasněno postavení církví a náboženských společností, jejich podmínky vzniku, podmínky registrace, výkon zvláštních práv. Dále jsou zde charakterizované evidované právnické osoby a církevní školy a další podklady potřebné pro znalost této nestátní neziskové organizace.

OTÁZKY

- 1) **Nezávislost státu na náboženství a nezávislost náboženství na státu deklaruje:**
 - a) zákon č. 3/2002 Sb.
 - b) nový občanský zákoník

- c) Školský zákon
- d) Listina základních lidských práv a svobod

2) Návrh na registraci podává přípravní výbor:

- a) Ministerstvu kultury
- b) Krajskému soudu
- c) Krajskému úřadu
- d) Ministerstvu průmyslu a obchodu

3) Mezi zvláštní práva nepatří:

- a) konat obřady
- b) zachovávat mlčenlivost
- c) zřizovat církevní školy
- d) registrovat církev nebo náboženskou společnost

ODPOVĚDI

1) d, 2) a, 3)

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zjistěte jaký je vývoj počtu církevních škol v oblasti základního vzdělávání a v oblasti středoškolského vzdělávání v posledních deseti letech.

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Po prostudování dalších tří kapitol (celkem tedy máte prostudováno v tuto fázi pět kapitol), které Vás obeznámily s problematikou čtyř konkrétních nestátních neziskových organizací (spolky, obecně prospěšné společnosti, fundace, církve a náboženské společnosti) se přesouváme k dalším prvkům látky nestátních neziskových organizací. Přecházíme k problémům obecného dobrovolnictví, financování, fundraisingu, marketingu, managementu atd. Nyní tedy máte nárok na svůj odpočinek. Dopřejte si pauzu a načerpejte sílu na další látku.

6 DOBROVOLNICTVÍ, FINANCOVÁNÍ NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ A FUNDRAISING

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Tato kapitola je rozdělena do tří základních částí, které spolu částečně souvisejí, jelikož se jedná o určitou podporu fungování nestátních neziskových organizací. Kapitola je zaměřena na dobrovolnictví, financování a fundraising. Obecně se tedy jedná o určité lidské zdroje neziskových organizací a finanční zdroje neziskových organizací.

Prostřednictvím dobrovolnictví získávají neziskové organizace pomocné lidské síly. O dobrovolnictví je první část této kapitoly, kdy jsou vymezeny základní pravidla dobrovolnictví podle zákona. Tato kapitola dále přechází na finanční podporu a finanční zdroje pro fungování nestátních neziskových organizací. A zakončena je třetí částí, která se zabývá fundraisingem, což je specifická forma získávání financí pro neziskové organizace.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- základní oblast lidských a finančních zdrojů neziskových organizací, charakterizovat základní pojmy jako je dobrovolnictví, dobrovolník, vysílající organizace, přijímající organizace, akreditace dobrovolnické služby, financování, veřejné zdroje, neveřejné zdroje a fundraising.

Získáte:

- schopnost definovat dobrovolnictví
- znalost zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě
- znalosti v oblasti financování nestátních neziskových organizací
- znalosti v oblasti fundraisingu

Budete schopni:

- vymežit lidské a finanční zdroje nestátních neziskových organizací ve své specifické podobě
- definovat problematiku dobrovolnictví
- definovat základní pojmy jako je dobrovolník, vysílající organizace, přijímající organizace

- zorientovat se v zákonu č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě
- vymezit charakter financování nestátních neziskových organizací
- definovat specifickou formu získávání peněz pro nestátní neziskové organizace, tj. fundraising a pojmy s ním spojené

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro nastudování problematiky lidských a finančních zdrojů neziskových organizací, tedy dobrovolnictví, financování a fundraising budete pravděpodobně potřebovat celkový čas v délce cca 2h.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Dobrovolnictví, dobrovolník, dobrovolnická služba, vysílající organizace, přijímající organizace, akreditace, Ministerstvo vnitra ČR, daňová asignace, financování, veřejné zdroje, neveřejné zdroje, Nadační investiční fond, fundraising.

Následující výkladová část studijního textu je rozdělena do tří hlavních bloků. Ale v podstatě se jedná o jistou podporu fungování nestátních neziskových organizací v podobě lidských zdrojů a finančních zdrojů. Lidské zdroje, které figurují v neziskové organizaci, mohou být různé. Mimo základní zainteresované do neziskové organizace existuje specifická skupina osob, kteří se řídí dobrovolnickou službou. Jedná se o dobrovolníky. Těmi se bude zabývat následující část. Dále pak navážou další dvě části, které shrnují problematiku finančních zdrojů - financování neziskových organizací a fundraising.

6.1 Dobrovolnictví

Dobrovolnická služba se přímo řídí specifickým zákonem, který je pro ni vydán. jedná se o zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě s účinností od 1. 1. 2003 a zákon č. 86/2014 Sb., kterým se novelizuje zákon č. 198/2002 Sb.

Dobrovolná práce je charakteristická pro nestátní neziskové organizace. Mnoho lidí nabízí své služby a své pomoci pro nestátní neziskové organizace a vede je k tomu spousta různých důvodů.

Nejdříve tedy o dobrovolnictví obecně. Dobrovolnictví je samostatná činnost prováděná ve prospěch druhých bez nároku na finanční odměnu. Častým typem dobrovolnictví je zapojení se do činnosti neziskové organizace (někdy také nazýváno formálním dobrovolnictvím), ale mnozí lidé také slouží méně formálně, ať už jednotlivě, nebo jako součást skupiny. Tento typ dobrovolnictví je obtížněji zjištělný, proto tito dobrovolníci nebývají zahrnováni do výzkumu a statistik zabývajících se dobrovolnictvím.

O dobrovolnictví mluvíme v případě, když člověk věnuje něco dobrovolně jiným (může jít o peníze, věci, čas, úsilí) a nežadá za to žádnou finanční náhradu. Důvody k dobrovolnictví bývají většinou morální. Patří mezi ně potřeba pomáhat druhým, měnit svět k lepšímu, případně bránit svoji vlast ve válce, pomáhat při živelní katastrofě, mírnit utrpení nemocných lidí při epidemiích atd. Časová náročnost dobrovolných činností je různá. Při velké náročnosti může někdy dojít až k syndromu vyhoření.

Motivace každého člověka k dobrovolné práci je různá. Většinou se jedná o jistou kombinaci více faktorů. Jednotlivé faktory mohou být:

Altruismus – dobrovolník chce být užitečný ostatním. Většina lidí si myslí, že ve skutečnosti neexistují žádní čistě altruističtí dobrovolníci. Altruismus je společnou motivací, ale nikdy ne jedinou, pokud člověk slouží trvale, vždy je přítomen nějaký osobní zisk či zadostiučinění.

Kvalita života – dobrovolník slouží ostatním, protože tak zlepšuje svůj vlastní život. Jedná se patrně o nejdůležitější motivaci. Dobrovolníci jsou rádi s ostatními, mají rádi aktivní odpočinek a zejména pocit, že mají pro ostatní svou cenu.

Zpětný zisk – mnoho lidí má z dobrovolnické činnosti nějaký, byť nefinanční zisk.

Smysl služby – někteří dobrovolníci vidí spolupráci v komunitě jako zodpovědnost, kterou spolu přináší občanství, tomto případě se někdy sami necítí být dobrovolníky.

Náboženské přesvědčení – mnoho náboženství vnímá službu ostatním jako duchovní povinnost nebo prostředek k dosažení vyššího duchovního postavení.

Finanční zisk – pokud je služba motivována finančně, není člověk chápán jako dobrovolník. Přesto jsou některé organizace schopny hradit výdaje dobrovolníků, jiné poskytují něco ve smyslu stipendia nebo honoráře. Obecně vzato, čím vyšší je odměna, tím těžší je zařadit takovou službu mezi dobrovolné aktivity.

Profesionální zkušenost – dobrovolnictví nabízí zkušenost, kterou je možno zahrnout do profesního životopisu a zvýšit tak svou hodnotu pro zaměstnavatele.

Společenské důvody – Dobrovolnictví je vhodným způsobem k poznání velkého množství nejrůznějších lidí a často je tak možné se snadno spřátelit.

6.1.1 AKTÉŘI V DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnictví stojí na třech základních pilířích, kterými jsou zainteresovaní do dobrovolnické služby. Jedná se o vysílající organizace, dobrovolníka a přijímající organizace. U vysílající organizace a přijímající organizace je podstatné rozlišení, jaký mají vztah k samotnému dobrovolníkovi.

Vysílající organizace - tato organizace zastupuje dobrovolníka jak vůči státu, tak vůči organizaci přijímající. Její role je významná zejména v případě mezinárodního dobrovolnictví.

Přijímající organizace - organizace využívající dobrovolníkovu službu.

PRO ZÁJEMCE

Většina neziskových organizací v České republice, zabývajících se dobrovolnictvím, včetně mezinárodních dobrovolnických projektů, existuje jako vysílající i přijímající organizace zároveň. Mezi nejvýznamnější patří např. studentům dobře známý AIESEC.

6.1.2 DOBROVOLNICKÁ SLUŽBA

V případě, že se budeme dobrovolnictvím zabývat v rámci hlediska zakotvení do právní úpravy, tak se hovoří o dobrovolnické službě. Ta je zakotvena v již zmíněném zákonu č. 198/2002 Sb. (tento zákon je změněn a doplněn zákonem č. 86/2014 Sb.). Tento zákon upravuje podmínky, za kterých stát podporuje dobrovolnickou službu organizovanou podle tohoto zákona a vykonávanou dobrovolníky bez nároku na odměnu.

Dobrovolnická služba je podle své povahy krátkodobá nebo, je-li vykonávána po dobu delší než 3 měsíce, dlouhodobá.

DOBROVOLNÍK

Dobrovolníkem může být fyzická osoba starší 15 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky, nebo starší 18 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí, která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu.

Dobrovolník vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací. V případě dlouhodobé dobrovolnické služby nebo v případě krátkodobé dobrovolnické služby, k jejímuž výkonu je dobrovolník vyslán do zahraničí, musí být tato smlouva písemná.

OBLAST PRO VÝKON DOBROVOLNICKÉ SLUŽBY

Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje

- pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase,
- pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo
- pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.

AKREDITACE DOBROVOLNICKÉ SLUŽBY

Akreditaci dobrovolnické služby uděluje Ministerstvo vnitra České republiky na základě doporučení akreditační komise a uděluje ji vysílající organizaci.

Vysílající organizace, která je spolkem, nadací, nadačním fondem, ústavem, sociálním družstvem, obecně prospěšnou společností, církví nebo náboženskou společností nebo právnickou osobou církve nebo náboženské společnosti evidovanou podle zákona upravujícího postavení církví a náboženských společností.

Vysílající organizace musí být bezúhonná a doloží, že je schopna s ohledem na kvalifikační složení svých orgánů, zaměstnanců nebo členů, konkrétní projekty nebo programy dobrovolnické služby a finanční způsobilost organizovat přípravu a provádění dobrovolnické služby a plnit další povinnosti vyplývající z tohoto zákona.

Akreditace se uděluje na dobu 4 let.

Akreditovaná organizace má nárok na dotaci.

6.2 Financování nestátních neziskových organizací

Financování nestátních neziskových organizací se dá definovat tak, že má vícezdrojový charakter. Znamená to, že zdroje nestátních neziskových organizací jsou většinou vícečetné a různé. Je spousta možností financování nestátních neziskových organizací. I přesto se mohou některé nestátní neziskové organizace setkat s určitými problémy získání finančních prostředků.

K obecně uvedeným nejzávažnější problémům, se kterými se nestátní neziskové organizace potýkají, jsou tyto:

- nedostatek prostředků od nestátních subjektů
- nedostatečné daňové zvýhodnění dárců
- nedostatek státní finanční podpory

6.2.1 ZDROJE FINANCOVÁNÍ

Zdroje financování nestátních neziskových organizací se obecně dají rozdělit do dvou skupin. Některé formy zdrojů financování však mají diskutabilní charakter, do které skupiny je zařadit. Obecně tedy existují dvě skupiny zdrojů financování a to jsou veřejné zdroje a neveřejné zdroje.

Veřejné zdroje financování jsou zdroje pocházející z veřejnoprávních organizací a institucí.

Neveřejné zdroje financování pak jsou veškeré ostatní možnosti financování nestátních neziskových organizací, které pocházejí ze strany soukromoprávních organizací nebo ze sektoru domácností. Jedná se o zdroje financování z nadací, z podnikatelské sféry, od individuálních dárců, příjmy z vlastní činnosti, členské příspěvky, příjmy z loterií a her a daňová zvýhodnění.

6.2.2 VEŘEJNÉ ZDROJE FINANCOVÁNÍ

Dále veřejné zdroje financování je možné rozdělit do dvou dalších skupin, jedná se tedy o dotace z veřejné správy (nebo státní správy či samosprávy) a finance z Nadačního investičního fondu, který je nutné zařadit mezi veřejné zdroje financování z důvodu jeho podstaty a správy.

1. Poskytování dotací z veřejné správy (státní správa a samospráva):

- ministerstva
- státní fondy

- krajské, městské a obecní úřady

2. Nadační investiční fond

Nejvíce finančních prostředků na činnost nestátních neziskových organizací plyne z rozpočtů ministerstev, pak z rozpočtů pověřených obcí a krajů. Největší objem dotací je rozdělovaných v prospěch spolků, která jsou zároveň nejpočetnější právní formou nestátních neziskových organizací.

Nejvíce podporovanou činností nestátních neziskových organizací je sport. MŠMT poskytuje na programy nestátních neziskových organizací největší objem finančních příspěvků.

Nadace a nadační fondy mají nárok pouze na dotace z rozpočtů územních samosprávných celků. Na podporu nadačního sektoru byl v roce 1991 založen Nadační investiční fond.

PROBLÉMY VEŘEJNÉHO FINANCOVÁNÍ

- centralizovaný charakter
- časový rozdíl mezi udělením dotace a jejím připsáním na účet konkrétní nestátní neziskové organizace
- doba, na kterou jsou finanční prostředky poskytovány
- kritéria poskytování veřejných prostředků
- konkurence neziskových organizací zřizovaných státem nebo územními samosprávnými celky
- decentralizace prostředků určených na státní dotace nestátním neziskovým organizacím z ministerstev na kraje

NADAČNÍ INVESTIČNÍ FOND (NIF)

- vznikl v roce 1991 za účelem podpory nadací
- pro NIF vyčlenila vláda 1 % akcií z druhé vlny kupónové privatizace
- prostředky NIF byly rozděleny ve dvou etapách
- v 1. etapě (1999) bylo rozděleno 484 mil. Kč 38 nadacím
- ve 2. etapě (2001) obdrželo 64 nadací celkovou částku 849,3 mil. Kč
- v portfoliu NIF jsou dosud neprodané akcie

- jeden z nástrojů podpory směřovaného neziskovému sektoru
- spravuje Ministerstvo financí ČR

6.2.3 NEVEŘEJNÉ ZDROJE FINANCOVÁNÍ

Mezi neveřejné zdroje financování patří různé formy financování, které nejsou zastřešeny státní správou či samosprávou a pochází ze soukromoprávních organizací, popřípadě individuálních dárců. Jedná se o následující formy:

Nadace - české nadace své jmění teprve budují. Domácí nadace se podílejí na financování neziskového sektoru jen 4%. Nadace založené ze zahraničních zdrojů mají významnější podíl.

Podnikatelská sféra – podnikatelská sféra se podílí na financování nestátních neziskových organizací přes sponzoring. Některé velké podniky mají vlastní grantový systém. Malé firmy jsou založeny na osobním jednání. Je zde určitá možnost snížení základu daně.

Individuální dárci – jedná se o velmi zajímavý zdroj peněz, častokrát podceňovaný. Nejčastěji členové organizace, dobrovolníci, příbuzní cílových skupin. Opět je zde možnost snížení základu daně.

Příjmy z vlastní činnosti – může to být buď hlavní činnost (např. prodej vlastních výrobků), nebo vedlejší (hospodářská) činnost (např. pořádání přednášek, vzdělávacích seminářů, plesů, burz, aukcí). Platí obecné pravidlo a to oddělené účtování hlavní a vedlejší činnosti.

Členské příspěvky - jen u spolků. Výhodou je určitá pravidelnost.

Loterie a spotřebitelské hry - určité procento výtěžku z loterie musí být použito na veřejně prospěšný cíl. Nejvíce podporují sportovní aktivity.

6.2.4 DAŇOVÉ ASIGNACE

Specifickým pojmem, který musí být zařazen zde, mezi dobrovolnictví a financování neziskových organizací daňová asignace. Je nutné, aby tento pojem byl alespoň okrajově zmíněn. Jedná se totiž o jistou dobrovolnou činnost s prvky financování neziskové organizace.

Daňová asignace je možnost daňového poplatníka rozhodnout se o směřování části své daňové povinnosti (tj. určitého podílu daně) jinému příjemci než státu, přičemž okruh těchto jiných příjemců stát vymezuje.

Daňová asignace je způsob veřejného financování neziskového sektoru. Jedná se o vládní nástroj v rukách daňového poplatníka, který mu umožňuje přímo rozhodovat, jak

bude s částí jeho daně z příjmu nakládáno. Tuto částku tedy neodvádí státu, ale poskytne ji některé veřejně prospěšné organizaci, církvi či občanskému spolku, čistě dle svého uvážení.

Tento aparát je typický zejména pro země střední a východní Evropy, ačkoli jako jedny z prvních jej zavedly vlády Itálie a Španělska coby podporu církvím. V České republice byl několikrát v parlamentu návrh zákona, který by daňovou asignací umožňoval, ale po každé byl zamítnut.

Z podstaty věci se však nejedná o dobročinnost; jde stále o daňovou redistribuci s tím rozdílem, že při ní má každý poplatník možnost rozhodovat, kam tyto finance poputují. Nejedná se ani o žádné daňové zvýhodnění, jako je tomu například u darů, které jsou odečitatelnou položkou u daňového základu, ale jde o procentuální část z odvedené částky. Jelikož nejde ani o žádnou „další“ daň, většinou daňová asignace nahrazuje systém vládních dotací, kterou jsou však účelové; což finanční prostředky z daňové asignace nejsou, nicméně často však daná organizace má za povinnost uvádět, jak s nimi naložila.

VÝHODY DAŇOVÉ ASIGNACE

Jelikož sám poplatník rozhoduje o příjemci těchto peněz, může daňová asignace zvýšit angažovanost a zájem občanů o veřejné projekty. Daňová asignace vlastně přináší do zastupitelské demokracie prvky přímého rozhodování. Jedná se o neúčelové finance, což může být výhodou pro neziskové organizace, které většinou dostávají od státu dotace, které jsou však přidělovány přímo na určité projekty. Tyto organizace však většinou musí následně uvést, jak s těmito financemi naložily; asignace tedy může zvýšit transparentnost hospodaření neziskového sektoru.

NEVÝHODY DAŇOVÉ ASIGNACE

Způsob redistribuce veřejných financí skrze daňovou asignaci může být přínosnější pro velké organizace, které mohou vést lepší kampaň. Dalším negativem může být anonymita; finální administraci toho přerozdělování vykonává stát, tedy organizace neví, kdo jim peníze poslal (na rozdíl od přímých soukromých darů). Příjmy pro neziskový sektor z asignace však nejsou stále a mohou se rok od roku výrazně lišit, společnosti tedy nemohou finančně plánovat více než rok dopředu. Jelikož se jedná o částku z již odváděných daní, státní pokladna by tím o tyto finance přišla. V některých zemích se po zavedení daňové asignace zrušila možnost daňového odpočtu darů – tedy menší motivace lidí soukromě podporovat veřejně prospěšné organizace.

6.3 Fundraising

Specifickou podobou získávání peněz pro nestátní neziskové organizace je obor s názvem Fundraising. Jedná se o obor zahrnující různé metody a postupy, jak získat finanční prostředky na činnost nestátních neziskových organizací.

Fundraising je určitá věda o tom, jak přesvědčit druhé, že nestátní nezisková organizace dokáže řešit důležité problémy a že je důležitou součástí společnosti.

Dále se dá obecně říci, že fundraising je nástroj, jehož pomocí lze druhé inspirovat k dobrým skutkům, přesvědčit je, že peníze nejsou všechno a dát jim možnost darovat i svůj čas, zájem a důvěru.

Fundraising pochází z anglického slova a znamená shromažďování zdrojů. Fundraising je systematická činnost, jejímž výsledkem je získání finančních či jiných prostředků na obecně prospěšnou činnost organizací nebo jednotlivců.

Organizacemi financovanými fundraisingem bývají právě nestátní neziskové organizace, rozpočtové nebo příspěvkové organizace (vzdělávací instituce, nemocnice, zařízení sociální péče atd.), obce, mikroregiony, kraje, církve, v některých státech (typicky USA nebo Velká Británie) i politické strany a kampaně, ale také podnikatelské subjekty poskytující veřejně prospěšnou službu.

Oslovenými dárci bývají jednotlivci (sponzoři), firmy, nadace, státní úřady, orgány místní nebo krajské (regionální) samosprávy, orgány EU.

V rámci fundraisingu lze též pořádat benefiční akce, prodávat určité výrobky nebo služby nebo organizovat kluby přátel, jejichž členové pravidelně přispívají na činnost podporované organizace.

V širším slova smyslu se fundraisingem rozumí i získávání finančních zdrojů od investorů na akciovém nebo dluhopisovém trhu.

Člověk, který se zabývá fundraisingem, se označuje jako fundraiser. Bývá kmenovým zaměstnancem organizace nebo externistou.

Fundraising není jen o tom kde a jak sehnat peníze. Vyžaduje strategické plánování. Nestátní nezisková organizace, která se chce fundraisingem vážně zabývat, musí mít vyjasněné právní uspořádání, srozumitelné poslání a cíle a průhledné systémy financování svých činností.

Dají se charakterizovat tři základní pravidla fundraisingu:

1. Je nutné vědět, že přesvědčit druhé je možné jen tehdy, jsme-li sami přesvědčeni.

2. Je nutné si uvědomit, že nezískáváme peníze, ale člověka. Že se musíme soustředit na samotnou osobnost člověka, kterého oslovujeme a ne jen na jeho peníze.
3. Základem všeho je přímo požádat, nečekat že dar bude poskytnut sám od sebe automaticky.

Při fundraisingu je důležité si ujasnit několik zásad. Zbavit se dojmu, že nikdo nic nedá, že jde jen o obtěžování. Lidé čím dál více rádi pomáhají a přispívají svými prostředky na zlepšení života jiných. Další, opačná zásada je zbavit se dojmu, že naopak musí podpořit každý. Není možné, aby každý podporoval každého, kdo si řekne, proto dochází také k odmítnutí apod.

Nestátní nezisková organizace by měla svou činností přesvědčit okolí, že je užitečná. Měla by vytvořit pocit důvěry v to, že pracuje efektivně a že vynaložené prostředky dává tam, kde je to potřeba. Organizace si musí o prostředky umět říct

Naopak nestátní nezisková organizace nemůže automaticky předpokládat, že její názory sdílí i ostatní. NNO se zabývají širokou škálou činností a je těžké posoudit, která je důležitější. Pokud chce NNO od někoho získat podporu, měla by figurovat na jeho žebříčku hodnot v předních řadách, musí vycházet z toho, co si myslí dárci.

6.3.1 PRAVIDLA FUNDRAISINGU

Při realizaci fundrasingu je nutné rozdělit si svou činnost do několika kroků a ty postupně realizovat. V každé fázi se soustředit maximálně na daný krok. Jednotlivé kroky mohou být tyto následující:

1. *Připravit si plán* - Je třeba znát maximálně poslání organizace, mít přesně stanovenou, kolik peněz je potřeba apod. Je nutné vědět, kde je problém, kde peníze nebo jiná pomoc chybí atd. Je nutné si promyslet co je třeba – jaký projekt, či aktivita či jiná pomoc. Zda se jedná o krátkodobou záležitost, nebo dlouhodobou atd. Je nutná řádná znalost fungování organizace do hloubky, vědět a znát prostředí, ve kterém organizace funguje. Potom je možné přesné stanovení strategie, plánů a cílů k jejímu dosažení.
2. *Vyhledat a sestavit seznam potencionálních dárců a sponzorů* – je nutné prostudovat dostupné zdroje a informace o potencionálních dárcích a sponzorech.
3. *Požádat o příspěvek, dar, pomoc, peníze* – podle průzkumů je známo, že mnoho lidí by přispělo, kdyby je někdy někdo požádal. K tomu je nutné dobře popsat organizaci, pro kterou se o příspěvek žádá, je nutné popsat poslání apod.
4. *Důvěryhodně a pravdivě přesvědčit dárce o nutnosti a potřebě jeho pomoci* – je vhodné dosáhnout u dárce pocitu, že právě on může pomoci. Pokud se mu nesdělí, jaké jsou problémy a jak může pomoci, tak se to nikdy nedozví.

5. *Je třeba znát přesně ekonomickou stránku organizace* – mít k dispozici třeba výroční zprávu, statistiku, letáky, konkrétní informace apod.
6. *Dárce potřebuje slyšet konkrétní čísla* – ideální je požádat o konkrétní částku, nebo o konkrétní příklad daru. Dárce obvykle netuší, kolik se od něj očekává.
7. *Dárce je nutné si předcházet* – uvědomit si, že to jsou lidé, kteří pomáhají svými dary.
8. *Ne vždy je žádost o příspěvek úspěšná* – je nutné se připravit také na odmítnutí. Lidé mají právo říct, že nepřispějí.

6.3.2 DÁRCI

Dárci jsou lidé, kteří dobrovolně přispějí svým finančním darem nebo hmotným darem. Je několik okruhů dárců. Šance nestátní neziskové organizace na přežití jsou tím větší, čím větší má okruh potencionálních dárců.

Je možné charakterizovat dvě skupiny dárců:

- ti co mají prostředky na bohubilou činnost a poskytují je různým organizacím
- ti co nemají prostředky na dané cíle vymezené, ale když je zaujmou, mohou je poskytnout.

OKRUHY DÁRCŮ

1. *Okruh zainteresovaných* – členové správní rady, dlouhodobí dárci, zaměstnanci, dobrovolníci
2. *Okruh příznivců* – účastníci programů, klienti, členové, pravidelní dárci, zástupci samosprávy, partnerské organizace
3. *Okruh sympatizujících* – sousedé, dodavatelé, místní samospráva, organizace zabývající se podobnými problémy
4. *Okruh neutrálních* – lidé, kteří o organizaci nic neví
5. *Okruh odpůrců* – lidé s odlišným názorem

DOBROVOLNÍCI VERSUS PROFESIONÁLOVÉ

Co umí dobrovolník, profesionál někdy nedokáže a naopak. Jedná se o různé skupiny lidí, kteří se fundraisingem mohou zabývat. Dobrovolníci nebo profesionálové. Každý okruh má své výhody a nevýhody.

Dobrovolníci

Výhody:

- pracují srdcem
- tolik, kolik jich NNO potřebuje
- mají spolupracovníky, kamarády
- mohou být útočnější
- „zkouška věrnosti“

Nevýhody:

- mohou se zdráhat dělat fundraising
- nemají potřebné znalosti
- neznají organizaci
- nejsou závislí na tom, kolik získají
- fluktuace
- těžko kontrolovatelní

Profesionálové

Výhody:

- získají podrobné znalosti o NNO
- větší znalosti o fundraisingu
- osobní zainteresovanost

Nevýhody:

- neznají každodenní práci NNO
- může jim vadit žádat o peníze lidi s nízkými příjmy
- náklady na mzdu
- když odejde, odejdou i kontakty
- těžká kontrola samostatné práce

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tato kapitola se zabývá třemi základními prvky podpory fungování nestátních neziskových organizací. Tyto prvky je možné rozdělit do dvou skupin – lidské zdroje a finanční zdroje. Lidské zdroje, mimo běžné zainteresované do neziskové organizace, jsou také dobrovolnické skupiny, tedy dobrovolníci. První část kapitoly se zabývá samotným dobrovolnictvím, dobrovolnickou službou a zákonem, o který se dobrovolnická služba opírá.

Druhá část kapitoly je věnována finančním zdrojům nestátních neziskových organizací, je vymezeno tedy financování nestátních neziskových organizací, které jsou rozděleny na veřejné zdroje a neveřejné zdroje. V závěru kapitoly je představen fundraising, což je specifická forma získávání peněz pro nestátní neziskové organizace.

OTÁZKY

1) Akreditaci dobrovolnické služby uděluje.

- a) Ministerstvo kultury
- b) Ministerstvo vnitra
- c) Krajský soud
- d) Krajský úřad

2) Mezi veřejné zdroje financování nestátních neziskových organizací patří:

- a) podnikatelská sféra
- b) příjmy z vlastní činnosti
- c) individuální dárci
- d) dotace z veřejné správy

3) Fundraising:

- a) mohou realizovat pouze profesionálové
 - b) mohou realizovat pouze dobrovolníci
 - c) mohou realizovat dobrovolníci i profesionálové
 - d) je pouze najímatelná činnost přes smlouvu, nemůže být realizována dobrovolně
-

ODPOVĚDI

1) b, 2) d, 3) c

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Najděte pět organizací, které se oficiálně zabývají dobrovolnickou službou a mohou tedy figurovat jako vysílající organizace a mají potřebnou akreditaci pro danou činnost, kterou uděluje Ministerstvo vnitra ČR.

7 MANAGEMENT A MARKETING NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Předposlední kapitola distančního studijního textu se zabývá oblastí managementu neziskových organizací a marketingem neziskových organizací. Stejně jako v ziskových organizacích a ve veřejných organizacích je nutné věnovat pozornost managementu a řízení také v neziskových organizacích. Management v těchto organizacích je v hodně záležitostech podobný, ale v některých záležitostech je specifický. Musí se brát v potaz neziskových charakter, dobrovolnost pracovníků a necenový mechanismus produktů a služeb.

Managementu je věnována první část kapitoly a marketingu je následně věnována druhá polovina kapitoly. Marketing je součástí fungování nestátních neziskových organizací a to právě z důvodu stále sílící konkurence mezi neziskovými organizacemi.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- orientovat se v základních pojmech jako je management neziskových organizací, specifické potřeby zákazníků neziskových organizací, specifické kroky managementu neziskových organizací, specifické rysy marketingu neziskových organizací apod.

Získáte:

- znalost oblasti managementu neziskových organizací
- znalost oblasti marketingu neziskových organizací

Budete schopni:

- vymezit specifické rysy managementu neziskových organizací
- upřesnit specifické rysy potřeb zákazníků neziskových organizací
- vymezit přístup managementu v neziskových organizacích
- definovat marketing neziskových organizací
- vyjmenovat postup marketingového plánu v neziskových organizacích

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Oblast managementu a marketingu neziskových organizací je, co se týče rozsahu učiva, menší než předchozí oblasti studijního textu a pro nastudování je potřeba čas v celkové délce cca 1h.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Management neziskových organizací, fáze manažerského cyklu, specifické potřeby zákazníků, marketing neziskových organizací, marketingový plán.

Stejně jako jiné organizace, tak také neziskové nestátní organizace jsou určitým způsobem řízeny, vedeny, kontrolovány apod. Znamená to tedy, že také v nestátních neziskových organizacích funguje management. Management v nestátních neziskových organizacích je v určitých záležitostech specifický oproti managementu v jiných organizacích. Specifika managementu v nestátních neziskových organizacích jsou uvedena v následující výkladové části studijního textu. V druhé polovině kapitoly je pozornost věnována specifickým formám marketingu v nestátních neziskových organizacích.

7.1 Management neziskových organizací

Management je umění řízení, například řízení podniku, působení na určitou soustavu, například společnost a ovládání její činnosti. Tento název může také označovat skupinu vedoucích pracovníků. Vedoucí a řídicí pracovník se označuje jako manažer.

Management je proces systematického plánování, organizování, rozhodování, vedení lidí a kontroly, je procesem koordinace zdrojů za účelem dosažení vytyčeného cíle. Management zahrnuje také činnosti jako stanovení strategie organizace a koordinování svých zaměstnanců nebo dobrovolníků za účelem splnit své cíle prostřednictvím využití dostupných zdrojů (finanční, přírodní, technologické a lidské zdroje apod.). Termín "management" může odkazovat také na lidi, kteří řídí nějakou organizaci, ať už na vrcholové řídicí pracovníky, tak na každého pracovníka, který řídí sebemenší počet lidí. Jde o umění řídit a využívat poznatky dalších vědeckých disciplín.

7.1.1 ZNAKY MANAGEMENTU V NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍCH

- Management = řízení, vedení, správa

- označuje vedoucí představitele organizace a představuje určitý způsob vedení lidí a řízení organizačního celku
- proces plánování, organizování, vedení i kontroly lidí a jejich činností uvnitř organizace způsobem, který zajišťuje dosažení stanovených cílů efektivní transformací vstupních zdrojů v požadované výstupy.
- proces respektující zásady Analýzy „4E“, což znamená zajištění základních požadavků:
 - účelnost - děláni správných věcí
 - účinnost - provádění věcí správným způsobem.
 - hospodárnost - realizace věcí s minimálními náklady
 - odpovědnost - provádění věcí spravedlivě a podle práva.
- otevřený systém, který je závislý na vnějším prostředí.

7.1.2 ZNAKY SPECIFICKÉHO POSLÁNÍ MANAGEMENTU NEZISKOVÉ ORGANIZACE

- vychází ze základní filozofie neziskové organizace,
- cítění morální zásady a altruistický pohled na svět,
- konkrétní, musí vycházet z potřeb klientů a z možností organizace,
- formulace poslání tak, aby bylo srozumitelné všem.
- Poslání má oproti vizi konkrétní charakter, musí vycházet z potřeb klientů a možností organizace, detailně zpracované poslání je obsaženo v dokumentech, které musí nezisková organizace vypracovat, např. zřizovací listina, výroční zpráva, atd.

7.1.3 CHARAKTERISTIKA STATKŮ A POTŘEB ZÁKAZNÍKŮ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

- nezisková organizace nabízí své služby (statky) *v místě, kde je služba poptávaná*, znají nejlépe skutečnou poptávku, jsou schopny pružně reagovat na její změny.
- *Veřejně prospěšné organizace* produkují kolektivní statky s nevylučitelností ze spotřeby.
- *Komerční organizace* produkují soukromé služby oceňované tržní cenou, možnost vylučitelnosti zákazníků.

- neziskové organizace mohou rychleji rozpoznat problémy a reagovat na ně, protože působí v oblasti uspokojování potřeb a jsou v přímém kontaktu s poptávkou.
- neziskové organizace dokáží pružně reagovat na poptávku a přizpůsobovat nabídku svých služeb
- lepší znalost prostředí přináší větší míru operativnosti – výhoda pro poskytování veřejných služeb

7.1.4 EFEKTIVNOST POSKYTOVANÝCH SLUŽEB NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

- Produkty neziskových organizací jsou specifické tím, že je u nich těžce vyčíslitelná hodnota.
- Můžeme sledovat tyto parametry:
 - *Výkon neziskové organizace*: např. počet absolventů škol, počet vyléčených, počet uspořádaných divadelních představení
 - *Kritérium efektivity neziskové organizace*: uspokojení potřeb klientů neziskové organizace. Užitek produkce určitého statku u neziskové organizace je míra uspokojení potřeb uživatele daného statku měřená i prostřednictvím výkonu a kvality statku

7.1.5 FÁZE MANAŽERSKÉHO CYKLU

- *Plánování* - stanovení cílů, prostředků a postupů podnikových činností v období před zahájením těchto činností a definování úrovně očekávaných výsledků v daném čase.
- *Organizování* – cílevědomá činnost, jejímž konečným cílem je uspořádání jednotlivých prvků do účelného systému a jejich aktivity koordinovat tak, aby přispěly maximální měrou k dosažení stanovených úkolů systému.
- *Rozhodování*
- *Výběr a vedení pracovníků*
- *Kontrola*

7.1.6 KONTROLA V NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍCH

Stejně jako u komerčních organizací, tak také v neziskových organizacích je prováděna kontrola činnosti organizace. Některé důvody mohou být totožné s důvody kontroly v komerčních organizacích. Některé důvody jsou pak specifické pro neziskové organizace.

Kontrola činností a hospodaření nestátních neziskových organizací je prováděna z různých důvodů. Záleží na pohledu zainteresovaných osob.

Důvody, proč neziskové organizace posuzují a hodnotí svou činnost z pohledu jednotlivých zainteresovaných osob:

- *Sponzoři* – sponzory zajímá, zda nezisková organizace nakládá s prostředky efektivně, a zda s nimi nakládá v rámci toho, k čemu byly určeny. Také je zajímavá, zda poskytuje nezisková organizace kvalitní služby, jelikož jsou spjati s hospodařením organizace a chtějí mít tedy určitou záruku kvality.
- Neziskové organizace pro *veřejnost* dokazují, že poskytují dobré a potřebné služby, a že plní, co slíbily.
- *Pracovníci* musí mít uspokojení z výsledku práce, aby se mohli ztotožnit s kulturou organizace.
- *Správní rada* potřebuje hodnocení jako nástroj řízení.

7.2 Marketing v neziskových organizacích

Další znalosti potřebné si ujasnit v souvislosti s neziskovými organizacemi jsou z oblasti marketingu. Marketing se obecně také vyskytuje v jiných organizacích a institucích nejen v organizacích nestátních neziskových, ale v těchto organizacích je spojen s určitými specifickými rysy. Tyto specifické souvislosti jsou dále vysvětleny a upřesněny v textu.

Marketing v obecném slova smyslu je proces zaměřený na uspokojování potřeb zákazníka. Pomocí nástrojů, metod a technik marketingového výzkumu dochází ke zjištění potřeb a přání zákazníka ze strany firem, státních institucí či dalších organizací. Na základě zjištěných skutečností pak tyto organizace přijmou taková opatření, jejichž cílem je nabídnout zákazníkovi výrobky a služby s co největší přidanou hodnotou, ve správný čas, v ideálním místě a za vhodnou cenu. Marketing postupuje všemi činnostmi firmy - od zajištění zdrojů, přes logistiku, výrobu a skladování až po prodej a zajištění poprodejního servisu.

Marketing neziskových organizací je součástí procesu řízení, zaměřuje se na identifikaci, předvídání a uspokojování, požadavků zákazníka s cílem uspokojit potřeby klientů.

Marketing neziskových organizací také prakticky znamená umění nabídnout poptávané výrobky nebo služby ve správný čas a na správném místě, za odpovídající cenu, s účinnou reklamou a podporou prodeje těm správným klientům.

Podstatou marketingu je soulad potřeb vnějšího světa s účelem, cíli a zdroji instituce, nebo také může být marketing vnímán jako podnik viděný z hlediska zákazníka.

Společným prvkem definic marketingu je uspokojení potřeb zákazníků.

7.2.1 SPECIFIKA MARKETINGU NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

Nefunguje zde klasický tržní mechanismus, kde je tvorba ceny důsledkem střetu nabídky, poptávky a konkurence. A to je největší specifikum, kterému se musí marketing neziskových organizací přizpůsobit.

Z toho vyplývají tato specifika, kterým se musí marketing neziskových organizací přizpůsobit:

- cena na trhu není tvořena nabídkou a poptávkou
- konkurenční prostředí v daných podmínkách nepůsobí nebo neexistuje
- zisk není měřítkem efektivnosti hospodaření organizace

7.2.2 MARKETINGOVÝ PLÁN – POSTUP

Marketingový plán bývá součástí celého podnikatelského plánu firmy. Důkladná marketingová strategie je základem dobře napsaného podnikatelského plánu. Marketingový plán obsahuje seznam akcí. Bez dobrého strategického základu je marketingový plán společností nepoužitelný.

Je nutné určité provázání marketingového a strategického plánu.

KROKY MARKETINGOVÉHO PLÁNU

- Marketingový průzkum (zjištění potřeb a přání klientů)
- Marketingové cíle (akční - poskytují měřitelné výsledky; cíle v oblasti prezentace – nejsou měřitelné)
- Prezentace organizace
- Marketingový mix
- Obsah marketingového plánu (shrnutí, analýza cíle, postupy atd.)

- Komunikační kampaň (vytvoření profilu)
- Zhodnocení

7.2.3 MARKETING SLUŽEB

Pro marketing v neziskovém sektoru je charakteristické jeho zaměření převážně na marketing služeb, který se vyznačuje vysokým kontaktem se zákazníkem.

Marketing služeb, který je typický i pro neziskový sektor a je specifický tím, že hlavním předmětem obchodu není výrobek, ale služba. Cílem sociálního marketingu není prodat, ale ovlivnit sociální chování lidí.

POJMY MARKETINGU

- Marketingové plánování
- Marketingová strategie
- Marketingový mix
- Public relations

7.2.4 POZITIVA MARKETINGU NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

- Organizace se dostávají do situace rostoucí soutěživosti o získání klientů a příjmů. Lze pozorovat narůstající znaky konkurenčního prostředí.
- Rostoucí nároky klientů vyžadují aplikaci alespoň některých marketingových nástrojů.
- Výsledky marketingového průzkumu jsou zásadním vstupem pro proces strategického managementu.
- Nedostatek dotačních zdrojů vyžaduje rozvoj podnikatelské činnosti, jako doplňkového zdroje příjmů.

7.2.5 NEGATIVA MARKETINGU NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

- Problematika absence konkurenčního prostředí – ale může to být dočasný stav
- Marketing neziskových organizací je spojen s neadekvátními náklady – ale záleží na marketingovém strategickém plánu

- Marketingový výzkum např. pro nemocnici je pseudovědecký, neboť spotřebitelé nemají preferenci – dalo by se vyvrátit toto tvrzení, jelikož již v současné době je spotřebitel ochoten cestovat větší vzdálenost do kvalifikovanějšího zdravotnického zařízení
- Sociální služby nemají tržní charakter – toto tvrzení je možné považovat za dočasný stav
- Rozhodnutí spotřebitelů se nerealizuje podle ekonomicky standardních zákonů – opět se dá oponovat tomuto tvrzení, jelikož je obecně známo, že marketing je nutno přizpůsobit potřebám a prostředí neziskového sektoru.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V rámci této kapitoly byla věnována pozornost dvěma oblastem z řad řízení, fungování a péče o zákazníky neziskových organizací. Kapitola je rozdělena do dvou bloků. První blok se věnuje managementu neziskových organizací a jeho specifickým rysům v pojetí neziskových organizací. Je důležité totiž brát v potaz také specifické charakteristické rysy zákazníků neziskových organizací a jiných prvků, jako je třeba úkolování dobrovolníků apod. Druhá část kapitoly se věnuje marketingu neziskových organizací. V případě marketingu je opět nutné věnovat pozornost specifickým prvkům v souvislosti s neziskovými organizacemi.

OTÁZKY

- 1) **Mezi charakteristické rysy statků a potřeb zákazníků nepatří:**
 - a) veřejně prospěšné organizace produkují kolektivní statky s nevylučitelností ze spotřeby
 - b) veřejně prospěšné organizace produkují kolektivní statky s vylučitelností ze spotřeby
 - c) nezisková organizace nabízí své služby v místě, kde je služba poptávána
 - d) neziskové organizace mohou rychleji rozpoznat problémy a reagovat na ně

2) Kontrola v neziskových organizacích (vyberte co neplatí, neplatné tvrzení):

- a) je prováděna (mimo jiné) pro sponzory, které zajímá, zda nezisková organizace nakládá s jejich prostředky efektivně
- b) z důvodu toho, že správní rada potřebuje hodnocení jako nástroj řízení
- c) zajímá také pracovníky, kteří chtějí mít uspokojení z výsledků práce
- d) nemusí být v případě neziskových organizací vůbec prováděna

3) Mezi specifika, kterým se musí marketing neziskových organizací přizpůsobit, patří:

- a) měřítkem efektivnosti hospodaření organizace je zisk
- b) cena na trhu není tvořena nabídkou a poptávkou
- c) cena na trhu je tvořena nabídkou a poptávkou
- d) zákazníci nemají zájem o marketingové propagace neziskových organizací

ODPOVĚDI

1) b, 2) d, 3) b

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zkuste si vytvořit imaginární neziskovou organizaci a napsat si jaké marketingové kroky byste provedli, abyste byli viditelní a více známí.

8 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE A VZTAH S VEŘEJNOU SPRÁVOU A KOMERČNÍM SEKTOREM

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Na začátku studijní opory byly definovány jednotlivé sektory národního hospodářství. Bylo k tomu využito schéma národního hospodářství. Z toho vyplynulo, že existují různé formy sektorů národního hospodářství, mezi které patří ziskový sektor, veřejný sektor, sektor domácností a sektor neziskový soukromý (tj. neziskové nestátní organizace). Tyto jednotlivé sektory se vzájemně ovlivňují, doplňují, pomáhají si, konkurují si. Okrajově, vzájemné vztahy definovala také první kapitola. V následující kapitole je věnována pozornost vztahům nestátních neziskových organizací s veřejnou správou a komerčním sektorem.

CÍLE KAPITOLY

Budete umět:

- orientovat se ve vztazích nestátních neziskových organizací s veřejnou správou a komerčním sektorem, specifika vztahů nestátních neziskových organizací a vládních neziskových organizací, orientovat se v institucích pro spolupráci státní správy a neziskového sektoru

Získáte:

- znalost vztahů nestátních neziskových organizací a veřejné správy
- znalosti institucí zřízené pro spolupráci státní správy
- schopnost orientovat se ve vztazích komerčního sektoru a neziskových organizací

Budete schopni:

- vymezit specifika vztahů nestátních neziskových organizací s veřejným sektorem
- vyjmenovat modely vztahu státu a nestátních neziskových organizací
- charakterizovat instituce pro spolupráci státní správy a neziskových organizací
- charakterizovat Radu vlády pro nestátní neziskové organizace a její činnost
- charakterizovat Asociaci nestátních neziskových organizací a její činnost
- vyjmenovat klíčové problémy spolupráce kraje a nestátních neziskových organizací
- vymezit specifika vztahů komerčního sektoru a nestátních neziskových organizací

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro nastudování problematiky vztahů nestátních neziskových organizací s veřejnou správou a komerčním sektorem je potřeba vyhranit si čas v celkové délce cca 1h.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Veřejná správa, veřejné služby, vládní neziskové organizace, standardizace veřejných služeb, Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, Asociace nestátních neziskových organizací, poradní aktivity nestátních neziskových organizací, komerční sektor, sponzorství.

Národní hospodářství se dělí na jednotlivé sektory, mezi které patří ziskový (tržní) sektor a neziskový (netržní) sektor. Neziskový netržní sektor se dále dělí na tři další sektory, mezi kterými je veřejný sektor, soukromý sektor a sektor domácností. Jednotlivé vztahy byly okrajově definovány a v následujícím textu distanční studijní opory jsou rozebrány detailněji. V první části je pozornost věnována vztahům nestátních neziskových organizací a veřejné správy.

8.1 Vztah nestátních neziskových organizací a veřejná správa

Sektor veřejné správy a sektor nestátních neziskových organizací v národním hospodářství nefunguje odděleně. Tyto dva sektory se vzájemně ovlivňují, doplňují, pomáhají si apod. Pro veřejnou správu je důležité, že nestátní neziskové organizace existují a snaží se pokrýt problémy, které v dané oblasti jsou. Pomáhá to tedy veřejné správě. Naopak veřejná správa se snaží pomáhat nestátním neziskovým organizacím prostřednictvím různých nástrojů (dotace, granty apod.). To vše může probíhat samozřejmě také za působení určitých regulačních opatření.

Podstatné prvky mezi nestátní neziskovou organizací a veřejnou správou:

- na zajišťování veřejných služeb se mohou podílet také nestátní neziskové organizace
- potřebná je vzájemná důvěra
- zásadní jsou politické rozhodnutí, kterými se musí oba sektory řídit
- identita neziskového sektoru

- vzniká otázka, zda poskytují nestátní neziskové organizace veřejné služby efektivněji

8.1.1 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE A VLÁDNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Činnost nestátních neziskových organizací by měla být vůči činnosti vládních neziskových organizací:

- alternativní
- výlučná
- komplementární
- rozvojová

8.1.2 PŘEDPOKLADY NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ K EFEKTIVNOSTI

- menší rozsah
- humanizace poskytovaných služeb
- vliv tržního prostředí
- atraktivní pracovní prostředí
- inovační aktivity
- zdroj pro identifikaci veřejných problémů
- příznivé klima pro odpovědnost
- dobré fungování a celkový rozvoj demokratické společnosti

8.1.3 PŘEDPOKLADY SAMOSPRÁVNÍCH ORGANIZACÍ K EFEKTIVNOSTI

- kontrolní mechanismy
- odbornost personálu
- stabilní zdroj financování
- přímá odpovědnost veřejnosti
- absence motivačního prvku v podobě zisku

8.1.4 STANDARDIZACE VEŘEJNÝCH SLUŽEB

- návrh zákona o standardizaci veřejných služeb
- definice veřejných služeb, stanovení jejich kvantitativních a kvalitativních parametrů
- porovnávání efektivity jednotlivých druhů služeb i různých zařízení, která poskytují stejný druh služby
- dlouhodobé financování nestátních neziskových organizací

8.1.5 MODELY VZTAHU STÁTU K NESTÁTNÍM NEZISKOVÝM ORGANIZACÍM

- teorie vzájemné závislosti
 - korporativistický model
 - model zájmových skupin
 - model střední cesty
- průběžná spolupráce
- odložená spolupráce

8.1.6 INSTITUTE PRO SPOLUPRÁCI STÁTNÍ SPRÁVY A NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

Spolupráce mezi státní správou a nestátními neziskovými organizacemi je regulována a ovlivňována prostřednictvím konkrétních institucí. Jedná se o tyto instituce:

- Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
- Asociace nestátních neziskových organizací v České republice
- poradní aktivity nestátních neziskových organizací

8.1.7 RADA VLÁDY PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace je poradní orgán vlády.

Tato instituce je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem vlády České republiky v oblasti nestátních neziskových organizací.

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace byla zřízena usnesením vlády z 10. června 1992 č. 428 jako Rada pro nadace. A usnesením vlády z 30. března 1998 č. 223 byla poté transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace.

Soustřeďuje, projednává a prostřednictvím svého předsedy předkládá vládě materiály, týkající se nestátních neziskových organizací a vztahující se k vytváření vhodného prostředí pro jejich existenci a činnost.

Členové Rady vlády pro nestátní neziskové organizace jsou zástupci z orgánů ústřední státní správy, z nestátních neziskových organizací a krajů.

ZÁKLADNÍ ÚKOLY RADY VLÁDY PRO NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

- iniciuje a posuzuje koncepční a realizační podklady pro rozhodnutí vlády
- koordinuje spolupráci mezi ústředními orgány státní správy a spolupracujícími kraji, včetně dotační politiky z veřejných rozpočtů
- analyzuje a zveřejňuje informace o postavení nestátních neziskových organizací v rámci Evropské unie
- zajišťuje dostupnost a zveřejňování informací o nestátních neziskových organizacích
- sleduje a informuje vládu o využívání prostředků z Nadačního investičního fondu

8.1.8 ASOCIACE NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Asociace funguje od 7. 10. 2003 a jejím předmětem činnosti je:

- podpora rozvoje demokratické společnosti
- hájení společných zájmů svých členů
- zajišťování dobré komunikace zejména se státními orgány
- poskytování informací pro členy i veřejnost
- prosazování legislativních úprav vyhovujících nestátním neziskovým organizacím

8.1.9 PORADNÍ AKTIVITY NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

- poradní aktivity nestátních neziskových organizací ministerstvům

- MPSV - tvorba standardů sociálních služeb, jejich akreditace
- pracovní skupina „nestátní neziskové organizace a regionální rozvoj“
- zapojení nezaměstnaných absolventů do neziskových organizací

8.1.10 KLÍČOVÉ PROBLÉMY SPOLUPRÁCE KRAJŮ A NNO

- nejasná pravidla poskytování, získávání a výměny informací na krajských úřadech
- nedostatečný vliv nestátních neziskových organizací na krajskou samosprávu
- problematická formulace akreditačních a dotačních pravidel
- postavení nestátních neziskových organizací a státních neziskových organizací

OPATŘENÍ NA ODSTRANĚNÍ PROBLÉMŮ

- informování veřejnosti o činnosti veřejné správy
- vytvoření sítě informačních center
- zavedení funkce koordinátora pro spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi na krajské úřadu
- členství představitelů nestátních neziskových organizací v odborných pracovních skupinách krajů

POJEM „PRINCIP PARTNERSTVÍ“

Na úrovni kraje závisí od:

- přístupu politické reprezentace kraje
- vztahů v rámci vedení kraje

Na centrální úrovni se konsenzus ohledně partnerství zakládá na:

- rovném postavení partnerů
- společném prospěchu všech zúčastněných
- praktickém aktivním přínosu každého z partnerů

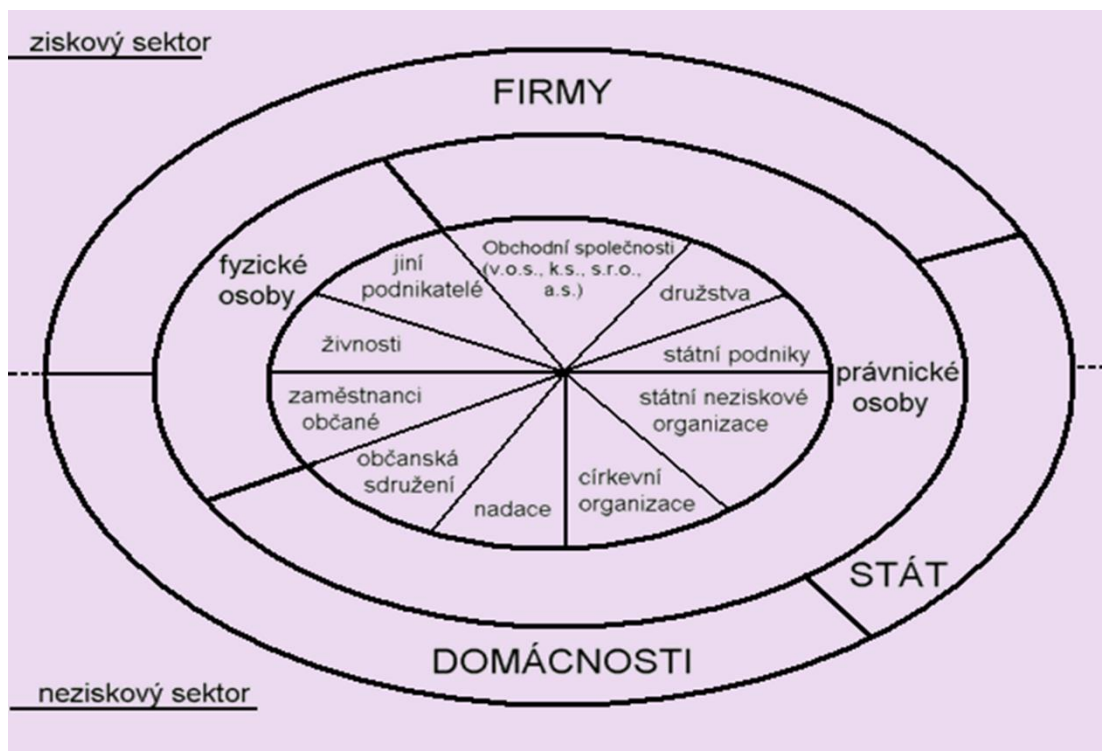
8.2 Vztah neziskových organizací a komerčního sektoru

Komerční sektor, tedy firmy a neziskové organizace spolupracují různými způsoby. Existují způsoby spolupráce jednoduché, které se vyznačují menší náročností zdrojů, ať již finančních nebo personálních. Další, více složité způsoby spolupráce jsou vhodné spíše pro větší firmy, které mají potřebné lidské a finanční zdroje k dispozici.

Partnerství mezi firmami a nestátními neziskovými organizacemi bývá chápáno jako mezisektorová spolupráce. Tento název vychází z členění společnosti na několik sektorů, pro které jsou charakteristické odlišné cíle, a které spolu kooperují při vytváření dalších přidaných hodnot pro společnost.

Nejdříve je nutné si objasnit charakter, základní charakter, obou sektorů. Základem je rozdílný přístup k zisku.

- Ziskový sektor - založen na tvorbě zisku
- Neziskový sektor - založen na poskytování služeb či produkci statků, které nejsou určeny ke konečné výměně, ale jejichž konečným efektem je užitek

Obrázek 4: Ziskový a neziskový sektor

8.2.1 PRINCIPY ROZDĚLOVÁNÍ VÝSLEDNÉHO PRODUKTU

- Ziskový sektor - výsledný produkt se rozděluje podle množství, kvality a tržní úspěšnosti práce
- Neziskový sektor - výsledný produkt se rozděluje podle potřeb

NEZISKOVÝ SEKTOR

Je pestrý a pokrývá řadu lidských potřeb

- Rozvoj duchovních hodnot
- Ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot
- Ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic
- Rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu
- Výkon státní správy
- Obrana státu

ZISKOVÝ SEKTOR

Sektor národního hospodářství, který je založen na tvorbě zisku v důsledku vynakládání ekonomické aktivity:

- Výroba produktů
- Poskytování služeb
- Distribuce
- Prodej

Právní formy:

- Fyzické osoby
- Právnícké osoby

8.2.2 VZTAH ZISKOVÉHO A NEZISKOVÉHO SEKTORU

- Společnost potřebuje ziskový i neziskový sektor

- Oba sektory se vzájemně doplňují
- Činností organizací ziskového sektoru je dosahování zisku, ovšem mohou sponzorovat neziskový sektor
- Činností organizace neziskového sektoru není dosahovat zisk, ale jejich vedlejší – doplňková činnost může být podnikání

SHRNUTÍ KAPITOLY

V poslední kapitole je pozornost věnována vztahům nestátních neziskových organizací s veřejnou správou a komerčním sektorem. Kapitola je rozdělena do dvou částí, kdy nejdříve je pozornost věnována vztahu s veřejnou správou a veřejnými neziskovými organizacemi a v druhé části je pozornost věnována vztahům s komerčním sektorem.

Národní hospodářství je rozděleno na několik sektorů a ty se vzájemně ovlivňují, doplňují, regulují apod. Vše je uvedeno v první kapitole distanční studijní opory, kde jsou také vztahy sektorů zmíněny. Tato poslední kapitola řeší vztahy sektorů více do hloubky. Veřejná správa má zájem o působení nestátních neziskových organizací v dané lokalitě a proto se jí snaží podporovat. Zároveň dochází také k určité regulaci fungování nestátních neziskových organizací. Další vztahy a vazby, které nestátní neziskové organizace mají vůči jinému sektoru, jsou vztahy vůči sektoru komerčnímu, tj. vůči firmám. Firmy se snaží využívat nástroj sponzoring, aby pomáhala svými finančními a lidskými zdroji dané nestátní neziskové organizaci.

OTÁZKY

- 1) **Mezi činnosti nestátních neziskových organizací vůči činnosti vládních neziskových organizací nepatří:**
 - a) činnost alternativní
 - b) činnost výlučná
 - c) činnost rozvojová
 - d) činnost komplikovaná

2) Instituce, která působí jako poradní orgán vlády ve vztahu s nestátními neziskovými organizacemi je:

- a) Asociace nestátních neziskových organizací
- b) Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
- c) Asociace vlády pro nestátní neziskové organizace
- d) pracovní skupina v oblasti nestátních neziskových organizací

3) Asociace nestátních neziskových organizací v České republice provádí tuto činnost:

- a) analyzuje a zveřejňuje informace o postavení nestátních neziskových organizací v rámci Evropské unie
- b) sleduje a informuje vládu o využívání prostředků z NIF
- c) posuzuje koncepční podklady pro rozhodnutí vlády
- d) prosazuje legislativní úpravy vyhovující nestátním neziskovým organizacím

ODPOVĚDI

1) d, 2) b, 3)

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Najděte na webových stránkách, jaká byla poslední veřejná konkrétní činnost Asociace nestátních neziskových organizací.

LITERATURA

ANHEIER, H. K. a L. M. SALAMON, 1997. *Defining the Nonprofit Sector: A Cross National Analysis*. New York, Manchester, Manchester University Press.

BOUKAL, P., 2009. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. Praha, VŠE. ISBN 978-80-245-1650-9.

DUBEN, R., 1996. *Neziskový sektor v ekonomice a společnosti*. Praha: Codex Bohemia. ISBN 80-85963-19-1.

DRUCKER, P. F., 1994. *Řízení neziskových organizací - praxe a principy*. Praha: Management Press. ISBN 80-85603-31-1.

FRIČ, P., GOULLI, R. a kol., 2001. *Neziskový sektor v ČR*. Praha: Eurolex Bohemia.

HUNČOVÁ, M., 2010. *Ekonomický rozměr občanské společnosti*. Praha, Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-545-8.

HYÁNEK, V., 2004. *Ekonomika neziskových organizací*. Brno: ESF MU. ISBN 80-210-3501-3.

Klasifikace služeb neziskových institucí sloužící domácnostem (CZ-COPNI), 2020. [vid. 20. září 2020]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_sluzeb_neziskovych_instituci_slouzicich_domacnostem_-cz_copni-.

MARKOVÁ, H., 1996. *Fundraising 96 - Finanční zdroje pro neziskové organizace*. Pražské regionální centrum Asociace Brontosaura, ISBN 80-900189-7-1.

McLEISH, B. J., 2010. *Successful marketing strategies for non-profit organizations: winning in the age of the elusive donor*. John Wiley & sons. ISBN 9780470925539.

NOVOTNÝ, J. a kol., 2004. *Ekonomika a řízení neziskových organizací: (zejména nevládních organizací)*. 1. vyd. Praha: VŠE. ISBN 80-245-0792-7.

OECD, 2003. *The non-profit sector in a changing economy*. OECD. ISBN 9264199535.

PESTOFF, V. A. 1995. *Reforming social services in Central eastern Europe: an eleven nation overview*, In: Sborník CRYF, Krakow.

Přehled top 10 nadací a nadačních fondů v roce 2018, 2020. [vid. 10. říjen 2020]. Dostupné z: <https://www.donorsforum.cz/zebricky-ceny/top-100-nadaci-a-fondu.html>.

REKTOŘÍK, J. a kol., 2010. *Organizace neziskového sektoru*. Praha, vydavatelství Ekopress. ISBN 978-80-86929-54-5.

Služby obecného zájmu, 2020. [vid. 10. říjen 2020]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/topics/single-market/services-general-interest_cs.

ŠKARABELOVÁ, S. a kol., 2002. *Když se řekne nezisková organizace*. Brno: ESF MU. ISBN 80-210-3031-3.

WOLF, T., 2012. *Managing a nonprofit organization: Updated twenty-first-century edition*. Simon and Schuster. ISBN 9781439134894.

Zákon č. 3/2002 Sb., zákon o církvích a náboženských společnostech. In: ASPI [právní informační systém]. Wolter Kluwer ČR [vid. 5. říjen 2020].

Zákon č. 83/1990 Sb., zákon o sdružování občanů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolter Kluwer ČR [vid. 19. září 2020].

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolter Kluwer ČR [vid. 20. září 2020].

Zákon č. 128/2000 Sb., zákon o obcích (obecní zřízení). In: ASPI [právní informační systém]. Wolter Kluwer ČR [vid. 5. říjen 2020].

Zákon č. 227/1997 Sb., zákon o nadacích a nadačních fondech. In: ASPI [právní informační systém]. Wolter Kluwer ČR [vid. 20. září 2020].

Zákon č. 248/1995 Sb., zákon o obecně prospěšných společnostech. In: ASPI [právní informační systém]. Wolter Kluwer ČR [vid. 19. září 2020].

SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY

Distanční studijní opora *Ekonomika neziskových organizací* dává příležitost studentům uceleným způsobem nastudovat oblast fungování a hospodaření nestátních neziskových organizací. Je tedy vhodným nástrojem pro naučení se dané problematiky a zorientovat se v základních souvislostech nestátních neziskových organizací.

Nestátní neziskové organizace v rámci fungování ekonomiky mají čím dál větší význam a je jim věnována stále větší pozornost. Nestátní neziskové organizace jsou stále více podporovány také ostatními sektory, jak veřejnou správou, tak firmami. Také stále více dobrovolníků má zájem se podílet na realizaci činností a naplňování cílů nestátních neziskových organizací.

Struktura studijní opory je rozdělena do několika bloků podle témat, které na sebe postupně navazují. Celkově je studijní opora rozdělena do osmi hlavních kapitol. První dvě hlavní kapitoly se zabývají obecným vymezením nestátních neziskových organizací a jejich zasažení do národního hospodářství. V *první kapitole* je pozornost věnována právě danému národnímu hospodářství a jeho členění na jednotlivé sektory. Mezi dané sektory patří také sektor soukromý neziskový. *Druhá kapitola* se zabývá definicemi neziskových organizací a typologií daných organizací. Další tři kapitoly – tj. kapitola třetí, čtvrtá a pátá – již řeší konkrétní formy nestátních neziskových organizací. *Třetí kapitola* zohledňuje procesy a prvky fungování spolků a obecně prospěšných společností. *Čtvrtá kapitola* se zabývá hospodařením a základními charakteristikami fundací, mezi které patří nadace a nadační fondy. *Pátá kapitola* zohledňuje prvky církví a náboženských společností. Od další kapitoly se následně v rámci textu přesouváme k dalším obecným východiskům a pravidlům fungování nestátních neziskových organizací. *Šestá kapitola* představuje prvky dobrovolnictví, financování nestátních neziskových organizací a fundraising, tedy specifickou formu získávání peněz pro nestátní neziskové organizace. *Sedmá kapitola* poté vymezuje základní charakteristické rysy, které jsou specifické pro nestátní neziskové organizace, v oblasti managementu a marketingu. Poslední, *osmá, kapitola* představuje vzájemné vztahy nestátních neziskových organizací s veřejnou správou a s komerčním sektorem, tedy s firmami.

Po prostudování distančního studijního textu *Ekonomika neziskových organizací* student bude mít přehled v oblasti nestátních neziskových organizací. V případě, že by měl student hlubší zájem o danou problematiku, je možné, aby se zaměřil převážně na zákony, které legislativně řídí dané organizace, a které jsou v studijní opoře citovány.

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

	Čas potřebný ke studiu		Cíle kapitoly
	Klíčová slova		Nezapomeňte na odpočinek
	Průvodce studiem		Průvodce textem
	Rychlý náhled		Shrnutí
	Tutoriály		Definice
	K zapamatování		Případová studie
	Řešená úloha		Věta
	Kontrolní otázka		Korespondenční úkol
	Odpovědi		Otázky
	Samostatný úkol		Další zdroje
	Pro zájemce		Úkol k zamyšlení

Pozn. Tuto část dokumentu nedoporučujeme upravovat, aby byla zachována správná funkčnost vložených maker. Tento poslední oddíl může být zamknut v MS Word 2010 prostřednictvím menu Revize/Omezit úpravy.

Takto je rovněž omezena možnost měnit například styly v dokumentu. Pro jejich úpravu nebo přidávání či odebrání je opět nutné omezení úprav zrušit. Zámek není chráněn heslem.

Název: **Ekonomika neziskových organizací**

Autor: **Ing. Karin Gajdová, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné

Určeno: studentům SU OPF Karviná

Počet stran: 118

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.